

Van Depremi Sosyo-Ekonomik ve Psikolojik Durum Tesbiti Raporu

Prof. Dr. A. Korkut Tuna
Yard. Doç. Dr. Suvat Parin
Yard. Doç. Dr. Fuat Tanhan

Rapor No: 15 Nisan 2012

ÇOCUK VAKFI
ÇOCUK ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

Van Depremi sosyo-ekonomik ve psikolojik durum tesbiti raporu

Hazırlayanlar
Prof. Dr. A. Korkut TUNA
Yard. Doç. Dr. Suvat PARİN
Yard. Doç. Dr. Fuat Tanhan

Katkı Verenler
Psikolog Sami ERDOĞAN
Prof. Dr. Nilay Çabuk Kaya
Prof. Dr. Nurgün Oktik
Prof. Dr. Süleyman Çetin Özoğlu

ÇOCUK VAKFI RAPORLARI: 15
Nisan 2012

ÇOCUK VAKFI
Çocuk Araştırmaları Merkezi

Çocuk Vakfı Yayınları: 101
Rapor Dizisi: 15
Çocuk Vakfı Araştırma ve Rapor Editörü: Mustafa Ruhi Şirin
Araştırmanın Editörü: Prof. Dr. A. Korkut Tuna

Copyright © 2012 Çocuk Vakfı
Birinci Baskı 1500 adet
Kütüphane Belge Bilgileri
Van Depremi Sosyo-Ekonomik ve Psikolojik
Durum Tesbiti Raporu

Tablo, şekil ve görsel içermektedir
Tashih ve redaksiyon: Selim Uğurlu
Kapak fotoğrafı:
Tasarım: GENNA MCG

Bu araştırma, Kalkınma Bakanlığı Doğu Anadolu
Kalkınma Ajansı'nın katkılarıyla gerçekleştirilmiş
ve yayımlanmıştır.

ISBN: .....

Çocuk Vakfı
Çocuk Araştırmaları Merkezi

Zafer Sokağı, No:17, Nişantaşı 34371 İstanbul
Tel: +90 0 212 240 23 83, Belgegeçer +90 0 212 230 01 25
www.cocukvakfi.org.tr
elmek: cocukvakfi@hotmail.com
twitter/cocukvakfi
facebook/Çocuk Vakfı

İÇİNDEKİLER

Sunuş.....	8
Grafikler ve Tablolar Listesi.....	5
GİRİŞ	10
1) VAN DEPREMİ SOSYO-EKONOMİK DURUM TESBİTİ	14-30
A. Anketin Uygulandığı Alan	
B. Görüşülen Kişilerin Temel Özellikleri	
C. Geçici Barınakların Başlıca Nitelikleri	
D. Çocuk ve Okul	
E. Sağlık Koşulları	
F. Mülkiyet ve Hasar Durumu	
G. Depremzedelerin Ekonomik Durumları	
H. Günlük Yaşantı	
2) VAN DEPREMİ PSİKOLOJİK DURUM TESBİTİ	31-47
A. Uyku Problemleri	
B. Bilişsel Zorlanmalar	
C. Fiziksel ve Davranışsal Problemler	
D. Duyuşsal Problemler	
3) İHTİYAÇLAR VE TALEPLER	48-54
A. Depremzedelerin İhtiyaçlarına Genel Bakış	
B. İhtiyaçların Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı	
C. İhtiyaçların Barınma Biçimlerine Göre Dağılımı	
4) İHTİYAÇLARIN KARŞILANMASI VE YARDIMLAR KARŞISINDAKİ TUTUMLAR	55-70
A. Genel Olarak Memnuniyetin Değerlendirilmesi	
B. Oturulan Yere Göre Yardım ve Hizmetlerin Değerlendirilmesi	
C. Kuruluş ve Kişilerin Değerlendirilmesi	
D. Yardım ve Desteklerde Görülen Eksiklikler	
5) GELECEĞE YÖNELİK TASAVVUR VE BEKLENTİLER	70-74
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	73-83
EKLER	
A) Anket Formları	
B) Fotoğraflar	

GRAFİKLER

Grafik 1: Anketin Uygulandığı Yerleşim Birimleri

Grafik 2: Görüşülen Kişinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Grafik 3: Görüşülen Kişinin Ailedeki Konumu

Grafik 4: Deprem Sonrasında Oturulan Yer

Grafik 5: Hayatını Sürdüğü Çadır Türü

Grafik 6: Geçici Barınaklarda Nüfus Oranları

Grafik 7: Geçici Barınaklarda Isınma Biçimi

Grafik 8: Deprem Bölgesinde Yaşayan Çocukların Devam Ettikleri Okul Türü

Grafik 9: Deprem Bölgesinde Yaşayan Çocukların Yerleşim Yerine Göre Devam Ettikleri Okul Türü

Grafik 10: Afete Bağlı Gelişen ve Acil Müdahale Gerektiren Sağlık Sorunu Oranı

Grafik 11: Depremzede Bireyde Gelişen ve Müdahale Gerektiren Sağlık Sorunları

Grafik 4: Depremzede Bireyde Kronik Hastalık Durumu ve Hastalıkların Dağılımı

Grafik 53: Geçici Barınakta Bakıma Muhtaç Kişi Sayısı

Grafik 14: Depremzedeler Arasında Hamile Oranı

Grafik 15: Hastalıklar Nedeniyle Göç Edenlerin Oranı

Grafik 16: Depremzedelerin Deprem Öncesi Mülkiyet Durumu

Grafik 17: Konut Hasar Durumları

Grafik 18: Daha Az Uyuma Durumu

Grafik 19: Uykudan Aniden Uyanma Durumu

Grafik 20: Uykuya Dalmakta Güçlük Çekme Durumu

Grafik 21: Kâbuslar Görme Durumu

Grafik 22: Deprem Görüntülerinin Göz Önüne Gelme Durumu

Grafik 23: Her An Deprem Olacakmış Düşüncesi

Grafik 24: Deprem Sonrasında Hayatta Yapılanlara İlişkin Pişmanlıkların Artması Durumu

Grafik 25: Artık Hayatın Hiçbir Anlamı Yokmuş Gibi Gelme Durumu

Grafik 26: İştah Durumu

- Grafik 27: Deprem Olacak Diye Kapalı Ortamlara Girememe Durumu
- Grafik 28: Daha Öfkeli/Sinirli Biri Olma Durumu
- Grafik 29: Deprem Hakkında Konuşmak İsteme Durumu
- Grafik 30: Çok Duygusallaşma/ Durup Dururken Ağlama Durumu
- Grafik 31: Deprem Sonrasında Davranışlara/İlişkilere Daha Çok Dikkat Etme Durumu
- Grafik 32: Daha Önce Zevk Veren Şeylerin Zevk Vermemeye Başlaması
- Grafik 33: Yaşama İsteğinin Azalması Durumu
- Grafik 34: Hayatın Değerini Daha Çok Anlama Durumu
- Grafik 35: Kendisini Çok Çaresiz/Güçsüz Hissetme Durumu
- Grafik 36: Çocuklar/Anne-Baba/Tanıdıklar/Arkadaşlar İçin Kaygılanma Durumu
- Grafik 37: Yardıma Muhtaç Olmanın Onur Kırması
- Grafik 38: Geleceğe İlişkin Kaygılanma
- Grafik 39: Geleceğe İlişkin Güven Duygusunu Yitirme
- Grafik 40: Bugün İtibariyle Neye İhtiyaç Duyuyorsunuz?..
- Grafik 41: Yerleşim Yerlerine Göre Gıda İhtiyacı
- Grafik 42: Yerleşim Yerlerine Göre Barınma İhtiyacı
- Grafik 43: Yerleşim Yerine Göre Giyim İhtiyacı
- Grafik 44: Yerleşim Yerine Göre Battaniye İhtiyacı
- Grafik 45: Yerleşim Yerine Göre Yatak İhtiyacı
- Grafik 46: İhtiyaçların Barınma Biçimlerine Göre Dağılımı
- Grafik 47: Genel Olarak Yardımların Yeterlilik Düzeyi
- Grafik 48:Yerleşim Birimine Göre Barınma Yardım ve Hizmetleri Konusundaki Görüşler
- Grafik 49:Yerleşim Birimine Göre Gıda Yardım ve Hizmetleri Konusundaki Görüşler
- Grafik 50: Yerleşim Birimine Göre Isınma Yardım ve Hizmetleri Konusundaki Görüşler
- Grafik 51: Yerleşim Birimine Göre Giyim Yardım ve Hizmetleri Konusundaki Görüşler
- Grafik 52: Yerleşim Birimine Göre İlgi ve Anlayış Konusundaki Görüşler
- Grafik 53: Yerleşim Birimine Göre İnsanların Yaklaşımları/Anlayışları Konusundaki Görüşler

Grafik 54: Kurum ve Kişilerin Değerlendirilmesi

Grafik 55: Barınma Tipine Göre Valiliğin Hizmetleri Konusundaki Görüşler

Grafik 56: Barınma Tipine Göre Belediyenin Hizmetleri Konusundaki Görüşler

Grafik 57: Barınma Tipine Göre Kızılay'ın Hizmetleri Konusundaki Görüşler

Grafik 58: Barınma Tipine Göre Sivil Toplum Kuruluşlarının Hizmetleri Konusundaki Görüşler

Grafik 59: Yardım ve Hizmetlerde Yaşanan Aksaklıkların Nedenleri

Grafik 60: Kısa Vadeli Beklentiler

Grafik 61: Konutla İlgili Beklentiler

Grafik 62: Mülkiyet Durumuna Göre Konutla İlgili Kredi Talebi

Grafik 63: Yerleşim Yerlerine Göre Konutla İlgili Beklentiler

Grafik 64: İş ve Çalışma İle İlgili Uzun Vadeli Beklentiler

Grafik 65: Hasar Tesbitlerine Güven Durumu

TABLolar

Tablo 1: Çocukların Önem Sırasına Göre En Çok Vaktini Alan İşler

Tablo 2: Ekonomik Varlıklara İlişkin Oluşan Mağduriyet

Tablo 3: Deprem Öncesi Ve Sonrası Gelir Durumu

Tablo 4: Gündelik Hayatta Kadının Yaptığı İşler (Önem Sırasına Göre En Çok Vakit Alan Üç İş)

Tablo 5: Mesai Haricinde Erkeklerin Yaptığı İşler (Önem Sırasına Göre En Çok Vakit Alan Üç İş)

Tablo 6: Barınma İhtiyacının Karşlanması Konusundaki Kanaatler

Tablo 7: Isınma İhtiyacının Karşlanması Konusundaki Kanaatler

Tablo 8: Gıda İhtiyacının Karşlanması Konusundaki Kanaatler

Tablo 9: Giyim İhtiyacının Karşlanması Konusundaki Kanaatler

Tablo 10: İlgilene Anlayış Konusundaki Kanaatler

Tablo 11: İnsanların Yaklaşımları Konusundaki Kanaatler

Sunuş

23 Ekim 2011 tarihinde Van ve çevresinde meydana gelen deprem, hemen harekete geçen Devlet ve Kamu Kuruluşları yanında önemli ölçüde Sivil Toplum Kuruluşlarının müdahale, arama-kurtarma ve yardım çabaları yanında, acilen çözülmesi gereken barınma, gıda, sağlık ve giyim ihtiyaçlarını gündeme getirmiştir.

Bakanlıklar, Valilik, Belediyeler ve Sivil Toplum Kuruluşlarının oluşturdukları 'Destek Programları' ile çözülmeye çalışılan sorunlar ve hayata geçirilen değişik faaliyetler, bir yanda karşılaşılan sorunlara çözüm üretirken diğer yanda karşı karşıya kalınan büyük sosyal çöküntüyü de bir nebze olsun hafifletmeyi üstlenmişlerdir.

Depremi artçı sarsıntılarının devam etmesi; ortaya çıkan felaketi kontrol altına almayı güçleştirirken, depremzedelerin başta çadır olmak üzere oluşturulan geçici barınma yerlerine olan ihtiyacının artmasına ve sürekli bir hal almasına yol açmıştır. Kış nedeniyle havanın soğuması ise geçici olarak düşünülen ama artçı depremler nedeni ile ayakta kalan konutlarına girmekten çekinen depremzedeleri çadırlara mahkûm etmiştir. Bu duruma 9 Kasım günü gerçekleşen ikinci şiddetli depremin yol açtığı alt üst oluşun da katkısı büyük olmuş ve oluşan binlerce artçı sarsıntı karşılaşılan sosyo-ekonomik tahribata tamiri güç psikolojik bir boyut katmıştır.

Başta çocuklar olmak üzere alıştıkları sosyal hayat çevresinin dışına düşen aile ve kişilerin kendiliğinden oluyormuşçasına algıladıkları ve alışkanlıkları doğrultusunda yürütülen günlük ilişkiler ağının her bir aşamasının yeniden inşa edilmesi gereği, depremzedelerin karşılaştıkları imkânsızlıkları ve güçlükleri daha ileri boyutlara taşımıştır.

Çocuk odaklı bir yaklaşımla olayı başından beri büyük bir endişe içinde izleyen Çocuk Vakfı bölgede faaliyette bulunan Bakanlıklar ve Hükümet nezdinde acil sosyal destek programının uygulanmasını önermiştir. Çocuk Vakfı, depremin yol açtığı felaketlerde yürütülmesi gereken çalışmalara ışık tutulması düşüncesiyle, bir alan araştırması yapılmasını da gündemine almıştır. Çocuk Vakfı'nın hazırladığı *Van Depremi Sosyo-Ekonomik ve Psikolojik Durum Tesbiti Araştırması*, Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı'nın (DAKA) sağladığı maddî imkânla sonuçlanmış bulunmaktadır.

Araştırmanın amacı; belli bir biçim kazanan deprem sonrası yaşantının boyutlarını ortaya koymak, karşılaşılan sorunlara bulunan çözümlerin geçerliliğini sınamak, depremzedenin uğradığı zararlar ve beklenen gerekli iyileştirmeleri bir biçimde tespit etmektir.

Bu araştırma ile, bir çadır, konteynır veya baraka içine kapanan ve günlük hayatî faaliyet alanlarının önemli bir kısmını kaybeden ve ortaya çıkan koşullara önemli ölçüde bağımlı kalan depremzedelerin temel ihtiyaçlarına bağlı olarak oluşan hizmet talepleri, bu taleplerine karşı aldıkları veya ulaştırılan hizmetler karşısındaki memnuniyetleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Van Depremi Araştırması, olası talepleri ve ihtiyaçların karşılanması karşısında depremzedelerce takınılan tutum yanında, Van Depremi gibi büyük ölçekte ve şiddette karşılaşılan deprem felaketlerinde üstesinden gelinmesi gereken güçlükleri tanımada ve çözümlenmede önemli bilgi sağlaması söz konusudur.

Araştırmanın üzerinde durduğu diğer bir boyut ise depremin depremzedeler üzerinde yarattığı psikolojik sarsıntının boyutlarının tesbiti olmuştur. Günlük yaşantılarına bağlı olarak oluşan ve hayatın yürüyüşünü kolaylaştıran sosyo-psikolojik ortamın aniden ortadan kalkması ile karşılaşılan alt-üst oluşun; günlük yapıp etmelerde, bireyin psikolojik yapısı üzerindeki etkileri de öğrenilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın üzerinde durduğu diğer bir boyut ise deprem felaketi sürecinde çeşitli kurumlar ve kişilerce yapılan yardım ve iyileştirme faaliyetleri yanında, depremzedelerin mevcut ihtiyaç ve talepleri ile bu ihtiyaç ve talepleri giderme faaliyetleri karşısındaki tutumları olmuştur. Bu bakımdan, bir kriz ortamında yürütülen yardım ve iyileştirme faaliyetlerinin depremzedeler tarafından algılanması ve değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

Yapılan araştırmanın diğer bir boyutu ise depremzedelerin gelecekle ilgili beklentilerinin tesbitine yöneliktir. Bu konuda karşılaşılan en önemli boyut ise geleceğin inşasında konut ve iş konusudur. Oluşturulacak yeni kentsel yapılanmanın mekânsal boyutu yanında, depremzedelerin mevcut imkân ve dilekleriyle iktisadî yapısını anlamamıza yarayacak bu bilgiler önem taşımaktadır.

Değerlendirmenize sunulan bu rapor 'Durum Tespit Raporu' olup, araştırma evreni ve bu bağlamda elde edilen verilerle sınırlıdır. Yukarıda sözü edilen Devlet ve Kamu Kuruluşları ile Sivil Toplum Kuruluşlarının yürüttüğü faaliyetler, bu faaliyetlere ait veriler yerine depremzedelerle yüz yüze gerçekleştirilen görüşmelerde soru cetveli bağlamında elde edilen bilgiler bu raporun çerçevesini oluşturmaktadır.

Anket çalışmalarında uygulanan 'Soru Cetveli'nin oluşturulmasında ve son şeklin verilmesinde Prof. Dr. Nilay Çabuk Kaya, Prof. Dr. Ahmet Emre Bilgili, Yard. Doç. Dr. Emin Yaşar Demirci, Sami Erdoğan, Yard. Doç. Dr. Suvat Parin, Yard. Doç. Dr. Fuat Tanhan ve Zehra Pınar Çeliker'in önemli katkıları oldu.

Van Depremi Saha Araştırması, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyoloji Bölümü öğretim üyelerinden Yard. Doç. Dr. Suvat Parin tarafından yürütüldü. Bu araştırmada Sosyoloji Bölümü öğrencilerinden şu isimler görev yaptı: Deniz Çelik, Nihat Güneş, Halil Kırbaç, Bayram Çelik, Osman Turgut, Yekbun Özaydın, Zeynep Yakut, Nuh Eren, Naci İldeniz, Ömer Akonaç, Mehmet Şafi Tanünver, Hülya Koç, Levent Özbek, Hülya Karataş, Nazlı Kaymaz, Hüseyin Cangir, Sinan Gencer, Emrah Murat ve Arş. Gör. Sabahat Ölçer. Suvat Parin sadece araştırmayı gerçekleştirmekle kalmadı, verilerin istatistik paket programına aktarılmasından tabloların oluşturulmasına, tabloların grafiklere dönüşmesine kadar önemli katkılarda bulundu. Yard. Doç. Dr. Suvat Parin; ayrıca, 16 Ocak 2012 tarihli "Van Depremi Sosyo-Ekonomik ve Psikolojik Durum Tespit Araştırması Sosyolojik Gözlem Raporu"nu da hazırladı.

Elinizdeki bu raporun kaleme alınmasında Yard. Doç. Dr. Fuat Tanhan'ın da önemli katkıları oldu. Yard. Doç. Dr. Fuat Tanhan Raporun 2. Bölümünü oluşturan "Van Depremi Psikolojik Durum Tesbiti" kısmını değerlendirdi.

Araştırma sonrasında oluşan 'Durum Tesbiti Raporu'na Prof. Dr. Nilay Çabuk Kaya, Prof. Dr. Süleyman Çetin Özoğlu, Prof. Dr. Nurgün Oktik ve psikolog Sami Erdoğan'ın kılı kırk yaran dikkatli ve titiz bakış açıları ve eleştirileriyle son şekli verildi.

Van Depremi Araştırması'nın gerçekleşmesinde gerekli olan maddî imkânları sağlayan Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA) genel sekreteri Yard. Doç. Dr. Emin Yaşar Demirci'ye ve **Van Depremi Sosyo-Ekonomik ve Psikolojik Durum Tesbiti Araştırması**'nin oluşması sırasında katkısı bulunan herkese içtenlikle teşekkür ederiz...

Prof. Dr. **A. Korkut TUNA**
Araştırma Editörü

Mustafa Ruhi ŞİRİN
Çocuk Vakfı Başkanı

GİRİŞ

23 Ekim 2011 tarihinde Van ve civarındaki yerleşmeleri etkisi altına alan bir deprem meydana gelmiştir. Takip eden artçı sarsıntılar içinde 9 Kasım 2011 tarihinde meydana gelen deprem sonrası 644 kişinin hayatını kaybettiği bu doğal afet aynı zamanda meydana gelen mal kayıpları ile bir felakete dönüşmüştür. 1999 yılında Adapazarı ve çevresinde meydana gelen Marmara Depremi de bir doğal afet olarak sosyal ve iktisadî alanda büyük bir felaketin nedeni olmuştur.

Toplumumuzun karşı karşıya kaldığı bu afetlerin yıkıcı etkileri; bir yanda, başta kamu olmak üzere halkın elbirliği ile sağladığı yardım ve desteklerle giderilmeye çalışılırken, diğer yanda ise afetin ortaya çıkardığı çok yönlü alt-üst oluşu irdeleyen bilimsel çalışmalara da yol açmıştır. Bu doğrultuda her seferinde ve sadece o olaya bağlı açıklamalarla karşılaştığımızı ve afetin doğal sonuçlarından başlayarak sosyal ve iktisadî boyutunun o afet çerçevesinde irdelendiğini sıkça görmüş bulunmaktayız. Bu tür çalışmalar, karşılaşılan afetin etkilerinin giderilmeye başlandığı ve yaralarının sarıldığı süreçle birlikte, bir ölçüde güncelliğini kaybetmeye ve bir başka afette, benzer veya farklı bir biçimde yeni çalışmalara yerlerini bırakmaya mahkûm görünmekteydiler.

Belli araklıklarla karşılaştığımız ve toplumsal olarak maddî ve manevî büyük tahribata yol açan depremin farklı biçimlerde araştırıldığını biliyoruz. Bu çalışmalarda o afetle birlikte benzeri felaketleri de sistematik bir bütünlük içinde ele alma ihtiyacı duyulması söz konusudur (bir örnek olarak Bkz. Depremın Sosyolojik Araştırması, Aytül Kasapoğlu-Mehmet Ecevit, Ankara, 2001). Yürütülen çalışmalar genellikle deprem üzerinde olmasına rağmen bazı farklı alanların da bu çerçevede ele alındığından söz etmek mümkündür. (Zühal Yonca Odabaş, Sürdürülebilir Afet Yönetimi ve Kadın, Ankara 2010) Bu çalışmaların konu ile ilgili söylemleri ve kavramlaştırmayı gerçekleştirmesi önemli kazançlar sağlamış bulunmaktadır.

Bununla birlikte bu tür afetlerin ve etkilerinin çok geniş bir alana yayıldığı gerçeğinden hareketle meseleye yaklaşacak olursak; afetlerin ve yol açtığı felaketlerin sosyal hayatımızda ortaya çıkardığı büyük sarsıntı ve alt-üst oluşun bir nedeni de şehirlerle olan bağlantısında aranmalıdır. Şehirlerin toplumsal ilişkilerin biriktiği, kesiştiği ve büyük oranda örgütlendiği mekânlar olması nedeniyle önemli bir nüfus yoğunluğuna sahip olmaları, afetlerin getirdiği yıkımların da büyük ve etkili olmasına, bir manada felakete dönüşmesine yol açmaktadır.

Sosyoloji ve Antropoloji alanında '*Afetler*' ve '*Felaketler*' kavramlaştırmalarına bağlı ayrıntılı çalışmalarla bir sistemleştirme faaliyeti içine girildiği bilinmektedir. "Sociologie de désastre" veya "sociologie de(s) catastrophe(s)" bu konulardaki çalışmaların ana başlıklarını oluşturmaktadırlar. Artık felaketlerin tek ve kendi başına bir olay olarak ele alınması ve kendi içinde sistemleştirilmeye

çalışılması yerine dünya çapında gerçekleştirmeleri göz önünde bulundurularak bir bütünsellik içinde ele alınmaları ve sistemleştirilmeye çalışılması söz konusudur.

Afetler ve felaketler konusunda uluslar arası çalışmaları tanımamızı sağlayacak çok zengin bir kaynakça bulunmaktadır. Meselenin çok farklı boyutları ve ondan daha da çok ele alış biçimlerini ortaya koyan bu kaynakça bizde de gerçekleştirilecek çalışmalara önemli ölçüde ışık tutacaktır.

Bu çalışma da bu amaçlarla yol çıkmış ve Van depremi karşısında bir “durum tespit raporu” niteliğindedir. Toplum yaşantısının sosyal, ekonomik ve psikolojik yapısının ve bunu meydana getiren etmenlerin devre dışı kalması sonucu karşılaşılan durumun, yapılacak çalışmalara ve oluşturulacak açıklama ve çözüm modellerine kaynak olmasını düşündüğümüz ilk bilgileri sağlamayı ummaktadır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Deprem, bölgede mekânsal, sosyo-ekonomik ve psikolojik boyutlarıyla hayatı büyük bir oranda sekteye uğrattığı ağır bir tablo söz konusudur. Deprem yol açtığı can, mal kayıpları ve ortaya çıkardığı sosyo-ekonomik ve psikolojik sorunlarla şekillenen tablo ağır seyreden mevsim koşullarında büyüyen bir biçimde kendini göstermiştir. Deprem oluşturduğu ve iklim koşullarının da etkisiyle can yakıcı bir boyut kazanan sorunları çözmek anlamında 23 Ekim 2011 tarihinden bu yana yerel, bölgesel, ulusal ve uluslar arası düzlemde barınma, gıda, giyecek, sağlık gibi alanlarda azımsanmayacak derecede yardımlar yapıldı.

Bu araştırmada; depremde sergilenen politikalara bağlı faaliyetlerin deprem bölgesinde yaşayan insanlar tarafından nasıl algılandığını, felaketzedelerin yardım organizasyonlarını nasıl değerlendirdiklerini, yardımlar karşısındaki memnuniyet derecelerini ve beklentilerini sosyo-ekonomik ve psikolojik boyutlarıyla ortaya koyma hedeflenmiştir.

Deprem sonrası evreni temsil kabiliyeti yüksek 1505 haneyi içeren bu araştırma şu açılardan önem arz etmektedir.

- Bu araştırma, deprem sonrası ortaya çıkan felaketi bir bütün olarak sosyo-ekonomik ve psikolojik yanlarıyla geniş bir çerçevede ortaya koymayı amaçlamaktadır.
- Deprem üzerinden yürütülecek tartışmalara verilere dayalı bir zemin sunmaktadır.
- Bu araştırma, başta merkezî ve yerel otoriteler olmak üzere depremde etkin olan aktörlerin ortaya koydukları performansları resmetmesi açısından önem arz etmektedir.
- Bu araştırma, sorunların tesbiti ve çözümü noktasında ortaya konulacak politikaların geliştirilmesine imkân sağlamayı esas almaktadır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklem

Van merkez, Erciş merkez ve depremde etkilenen Van merkeze bağlı köylerin deprem öncesi nüfus toplamları 700.000 civarındadır. Örneklem, araştırma evreninin büyüklüğünün binde 2,5 oranını yansıtmaktadır. Deprem sonrası 1505 yerleşme yerini kapsayan örneklemin yüzde 58'ini Van Merkez (870 kişi), yüzde 28'ini Erciş merkez (423 kişi), yüzde 14'ünü ise köyler (212 kişi) oluşturmaktadır.(Grafik 1) Köyler, Van merkez ve Erciş merkez mahallerindeki oransal dağılım ise 2009 yılı nüfusları esas alınarak belirlenmiştir. Örneklemin Van merkez ve Erciş merkezdeki dağılımında yüzde 24 çadır kent, yüzde 76 oranında mahalleler yer almaktadır.

İki büyük deprem, depremin yarattığı can ve mal kayıpları ve 7000'in üzerinde oluşan artçı sarsıntılar araştırma evreninde sürekli ve hızlı bir göçe yol açmıştır. Dolayısıyla mevcut mahalle ve köy nüfusları ilk depremde başlayarak rakamsal değerlerini yansıtmaktan uzak bir demografik yapıya dönüşmüşlerdir. Göç edenlerin bir kısmını kendi imkânlarıyla gidenler, bir kısmını da kamu kuruluşları tarafından gönderilenler oluşturmaktadır. İkincilere ilişkin sınırlı bir bilgi mevcut iken kendi imkânlarıyla kenti terk edenlere ilişkin bilgiler ise belirsiz bir alan oluşturmaktadır.

Evrenin değişken demografik yapısı karşısında Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, İl Afet Koordinasyon Merkezi, Van Valiliği ve mahalle muhtarlarından çadırların yoğun olarak dağıtıldığı yerleşim alanları tespit edilerek söz konusu yerleşim alanlarına ilişkin yaklaşık nüfus esas alınarak örneklem büyüklüğü ve dağılımı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda Erciş merkezde can ve mal kaybının en fazla olduğu mahalleler ile Van merkeze bağlı köylerden de en fazla can ve mal kaybına uğrayan köyler örnekleme dâhil edilmiştir. Söz konusu mahalle ve köylerden seçilen örneklem büyüklüğü mahalle muhtarlıklarının verdiği tahmini/yaklaşık nüfus üzerinden belirlenmiştir. Van merkezde ise mahalleler depremde bir birine yakın oranda etkilendiği için bütün mahalleler örnekleme dahil edilmiş, araştırmada adı geçen mahallelerden temsiliyeti sağlayacak örneklem büyüklüğü mahalle nüfusları esas alınarak belirlenmiştir.

Örneklem, Van merkez, Van merkeze bağlı köyler ve Erciş merkezin nüfusu dikkate alınarak 1505 geçici yerleşim yerinden oluşturulmuştur. Bu sayı bir bütün olarak depremde etkilenen Van ve Erciş merkez ile Van merkeze bağlı köy nüfusunun yaklaşık binde 2,5 oranında, depremde dolayı göç edenlerin yüzde 30-40 arası bir oran oluşturduğu gerçeği üzerinden hareket edildiğinde belirlenen örneklemin araştırma evreninin yaklaşık binde 3 oranında bir temsiliyet değerine sahip olduğu söylenebilir.

Araştırma 05.12.2011 tarihinde 53 geçici yerleşim yerine uygulanan pilot çalışmadan elde edilen dönütlerin ankete yansıtılmasıyla birlikte 07.12.2011 tarihinde başlamış ve veri girişi dâhil 31.12.2011 tarihinde sona ermiştir. Araştırma Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden 18

öğrenci, bir araştırma görevlisi ve bir öğretim üyesi olmak üzere toplamda 20 kişilik bir ekiple 24 günde tamamlanmıştır.

Araştırma Sırasında Karşılaşılan Güçlükler

Deprem sonrasında başta Van merkez olmak üzere depremin etkilediği bütün bölgelerde psikolojik, sosyo-psikolojik, sosyolojik, ekonomik, eğitim, sağlık, mühendislik, afet krizi ve yönetimi konusunda üniversiteler, akademisyenler, sivil toplum kuruluşları ve araştırma merkezleri tarafından çok sayıda ve farklı kapsamlarda araştırmalar yapıldığı görülmektedir. Bölgede yapılan araştırmaların birçoğu yardım yapılacağı beklentisi yaratılarak gerçekleştirilmiştir. Değişik beklentilerle yapılan söz konusu araştırmalardan bir geri dönüt alamayan halkın bu tip çalışmalara kayıtsız kaldığı görülmüştür.

Bu durum, çalışmanın amacının durum tesbiti olduğu, verilerin göstereceği sorunlar tablosu üzerinden orta ve uzun vadede politikalar üreteleceği vurgusuna ek olarak saha ekibinin Kürtçe olarak kurduğu diyalog ve Çocuk Vakfı tarafından dağıtılan çocuk tulumları ve kıyafetleri üzerinden aşılmış ve 1505 geçici barınma yerini (hane) temsil eden denek ile görüşme yapılmıştır. Bunun yanında görev ve sorumluluğu olmadığı halde saha çalışma ekibi günlük olarak sahada karşılaşılan psiko-sosyal, sağlık, barınma ve gıda gibi acil ihtiyacı olanların iletişim bilgilerini almış başta Çocuk Vakfı olmak üzere ilgili birimlerle iletişime geçerek problemlerin çözülmesine de katkıda bulunmuştur.

Kimlik bilgileri, gelirleri, mal varlıkları ve psikolojik durumlarına ilişkin sorular ile birlikte kurum ve kuruluşlara ilişkin görüşlerin test edildiği soruların insanları tedirgin ettiği gözlenmiştir. Anketteki özel bilgilerin kimseyle paylaşılmayacağı, adres ve kimlik bilgilerinin sorulmasının nedeninin anket yapılıp yapılmadığını kontrol etmek ve acil ihtiyaçlar için dönüş yapmak amacıyla alındığı, yeri geldiğinde güven oluşturmak amacıyla Kürtçe ifade edilerek söz konusu sorunlar aşılmıştır.

Özellikle psikolojik sorulara verilen cevaplar noktasında seçenekler açısından tam bir farkındalığın oluşmadığı görülmüştür. Verilen cevaplar en yakın seçeneğe yerleştirmek suretiyle çözülmeye çalışılmıştır. Bunun yanında deprem öncesi ve sonrasına ilişkin kadın, erkek, çocuk ve bunların toplamlarında katılımcıların bazen bir birini tutmayan rakamlar ifade ettikleri, bunların gözden kaçanlar dışında anketörler tarafından müdahale edilerek düzeltildiğini ifade etmek gerekir.

Anket formunda yer alan açık uçlu sorulara; halk tarafından, bütün boyutlarıyla geçerli olabilecek bir karşılık her zaman bulunamamıştır. İkinci olarak geçici barınma yerlerinin çoğunluğunu oluşturan çadırlarla ilgili sorularda çadırın hangi kurum, kuruluş ya da organizasyon tarafından dağıtıldığına ilişkin bir farkındalık oluşmadığından, ankette çadır esaslı bir barınmanın çeşitliliğini tesbite yönelik soruya geçerli cevaplar alınamamıştır. Yapılan yardımları değerlendirmeye dönük sorularda özellikle hasta alt bezi ve ilaç gibi şıklar herkesi ilgilendirmediği için boş bırakılan diğer bir soru kategorisini oluşturmuştur.

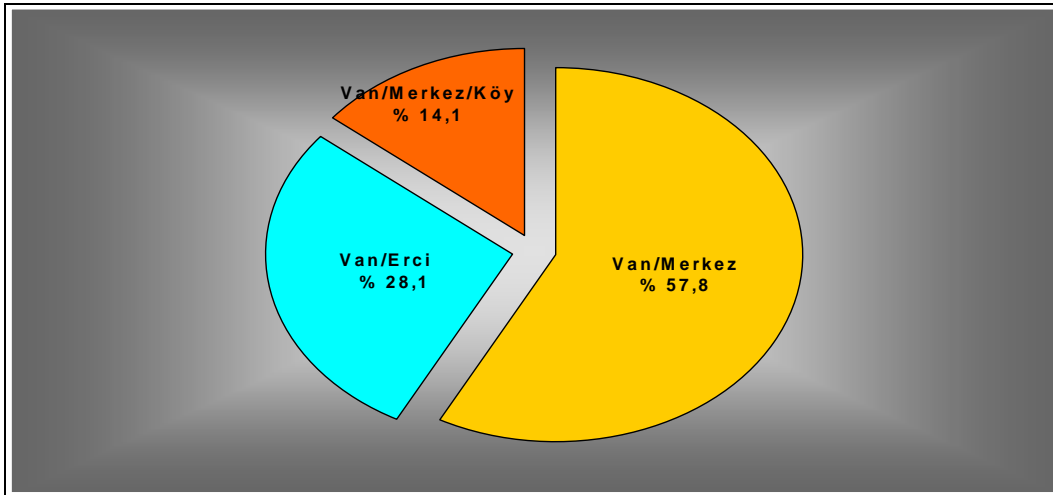
1) VAN DEPREMİ SOSYO-EKONOMİK DURUM TESBİTİ

A. Anketin Uygulandığı Alan

Araştırma, Van merkeze bağlı bütün mahallelerde, Mimar Sinan, Vanspor, Et-Balık, Devlet Su İşleri (DSİ) Çadır Kentlerinde; Seyrantepe ve Özel İdare Mevlâna Evleri'nde; ağır derecede can ve mal kaybı yaşayan merkeze bağlı Dilimli, Kasımoğlu, Kumluca, Yaylıyaka, Pirgarip, Topaktaş, Alaköy, Gedikbulak, Güveçli, Ermişler köylerinde ve Erciş merkezde yer alan Beyazıt, Van Yolu, Tekevler, Kışla, Latifiye, Salihye, Cami Kebir ve Gölağzı mahallelerinde; Belediye Spor Tesisleri, Toplu Konut İdaresi (TOKİ), Yenişehir Çadır Kentlerinde ve Cemal Gürsel Afet Evleri'nde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın temel bulguları depremzede halkın demografik yapısı, geçici yerleşim yerlerinde ve özellikle çadırdaki sürdürülen yaşamın nüfus kompozisyonu, deprem bölgesinde çocuk, depremzedelerin sağlık durumu, deprem bölgesine yapılan yardım ve hizmetlerin değerlendirilmesi, yardım dağıtım ve organizasyonları açısından etkili olan kurum, kuruluş ve kişilerden memnuniyet ve farkındalık düzeyi, depremin ekonomik bilançosu, çadır yaşamıyla aile içi ilişkilerde değişen ve farklılaşan roller ve işbölümü, konut ve iş konusunda gelecekle ilgili beklentiler başlıkları altında yer almaktadır.

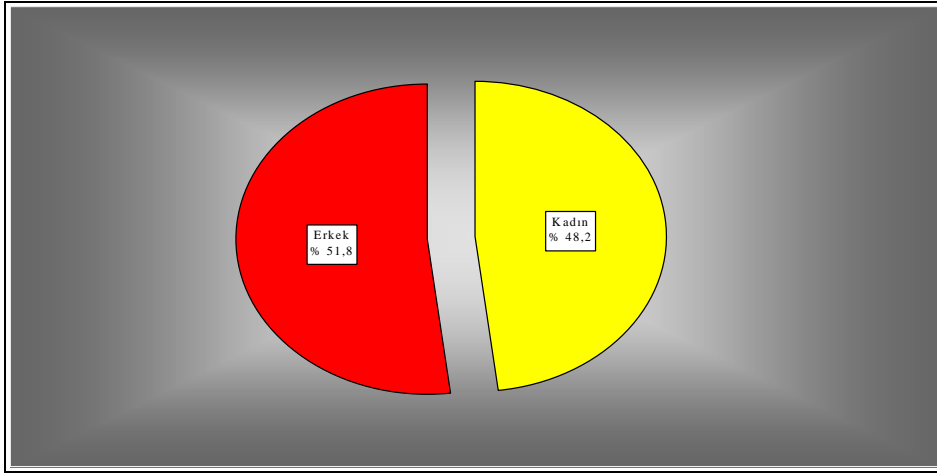
Grafik 1: Anketin Uygulandığı Yerleşim Birimleri

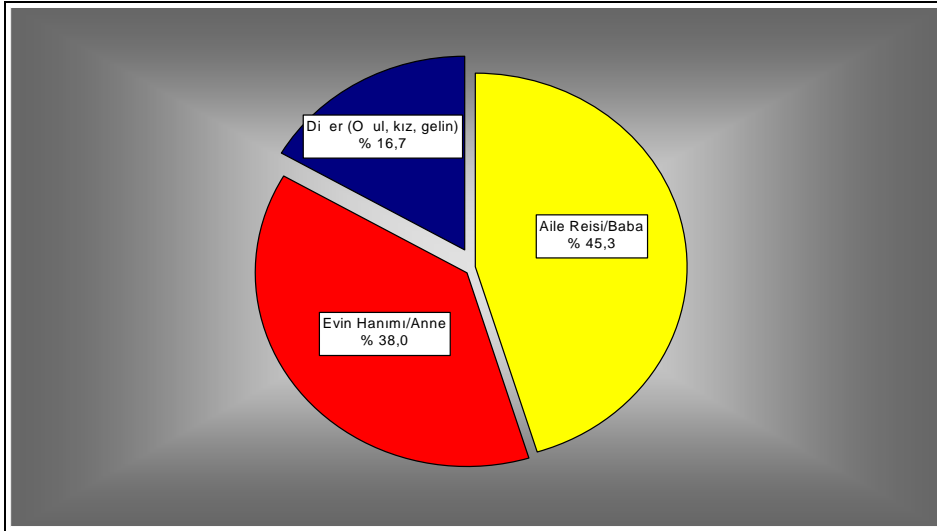
B. Görüşülen Kişilerin Temel Özellikleri

Araştırmanın gerçekleştirilmesinde barınma esasına göre uygulama esas olarak alınmış ve görüşülen aile bireylerinden alınan bilgiler çerçevesinde barınılan yerin nüfus profili elde edilmeye çalışılmıştır. Nüfus profiliyle bir yandan anketin uygulandığı kişilerin aile içindeki konumlarına ulaşılırken diğer taraftan araştırmanın uygulandığı örneklemin temsil ettiği toplam nüfus içindeki cinsiyet farkları elde edilmiştir.

Grafik 2: Görüşülen Kişinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Grafik 3: Görüşülen Kişinin Ailedeki Konumu

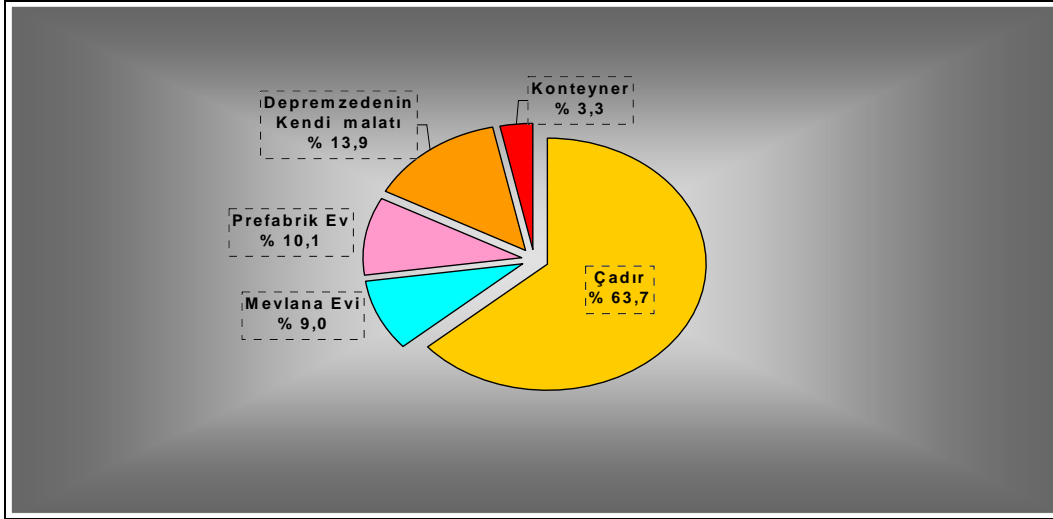
Görüleceği üzere anketin uygulandığı örnekleme yansıyan nüfusun cinsiyet açısından dağılımlarına bakıldığında birbirine yakın bir oranda temsil imkânı bulunduğu görülmektedir (Grafik 2). Kişilerin aile içindeki pozisyonlarına bakıldığında görüşmelerin yüzde 45,3'ünün aile reisi/babayla, yüzde 38'inin evin hanımı/anne ile yüzde 16,7'sinin de geçici barınaklarda aile ile birlikte kalan diğer

kişilerle yapılmıştır (Grafik 3). Bu durum 1505 yerleşim yerinde uygulanan ve 10515 kişiyi temsil eden bir örneklem üzerinden araştırma verilerinin değerlendirilmesine izin verecektir.

C. Geçici Barınakların Başlıca Nitelikleri

23 Ekim 2011 tarihinde meydana gelen birinci depremden daha çok Erciş merkez ve Van merkeze bağlı köylerin konut ve iş alanları etkilenmiştir. Can ve mal kayıplarının büyük bir kısmı bu bölgelerde ortaya çıkmıştır. 9 Kasım 2011 tarihinde 5,6 şiddetindeki ikinci deprem etki alanı içine Van merkezi de dâhil ederek yaklaşık 700.000 kişinin konutlarını hem fizikî hasardan hem de oluşan psikolojik bariyerden dolayı oturulamaz duruma getirmiştir. Dolayısıyla Van depremlerinde ilk ve kış koşullarından dolayı da en önemli sorunu barınma oluşturmuştur. Bu açıdan bakıldığında Aralık 2011 sonu itibariyle insanların yüzde 63,7'sinin muhtelif özelliklerdeki çadırlarda, yüzde 13,9 oranında kişinin kendi yaptı(rdı)ğı barınaklarda, yaklaşık yüzde 20 oranında ise prefabrik ev ve Mevlâna evlerinde hayatlarını sürdürdüğü görülmektedir (Grafik 4).

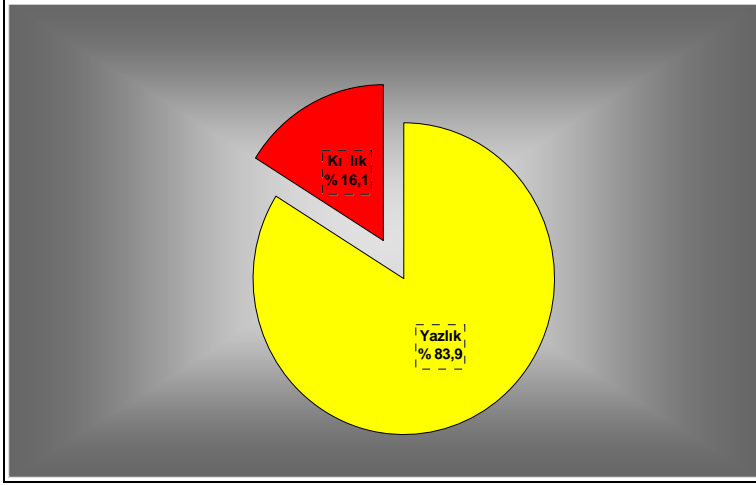
Grafik 4: Deprem Sonrasında Oturulan Yer

Aynı grafikte görüldüğü gibi insanların 2/3'sine yakın bir kısmı hayatlarını çadırlarda sürdürmektedir. Konutlarda sürdürülen gündelik hayatın depremle birlikte zorunlu olarak çadırlarda sürdürülmeye başlanması birey ve toplum hayatında yerleşik alışkanlıkların ve davranış örüntülerinin sekteye uğraması anlamına gelmektedir. Van depremlerinde çadırda karşılaşılan bu sorun kış koşullarından dolayı yerini daha çok çadırın türüne ve niteliğine bırakmıştır. Kışın en çetin geçtiği yerleşim alanlarından biri olan Van'da hayatın çadırlarda nasıl sürdürüleceği hem halkı hem de yerel ve merkezi otoriteyi kaygılandıran bir soru olmuştur. Depremden etkilenen bölgede dağıtılan çadırların yüzde 83,9'unun yazlık olması (Grafik 5) söz konusu kaygıları daha da arttırmıştır.

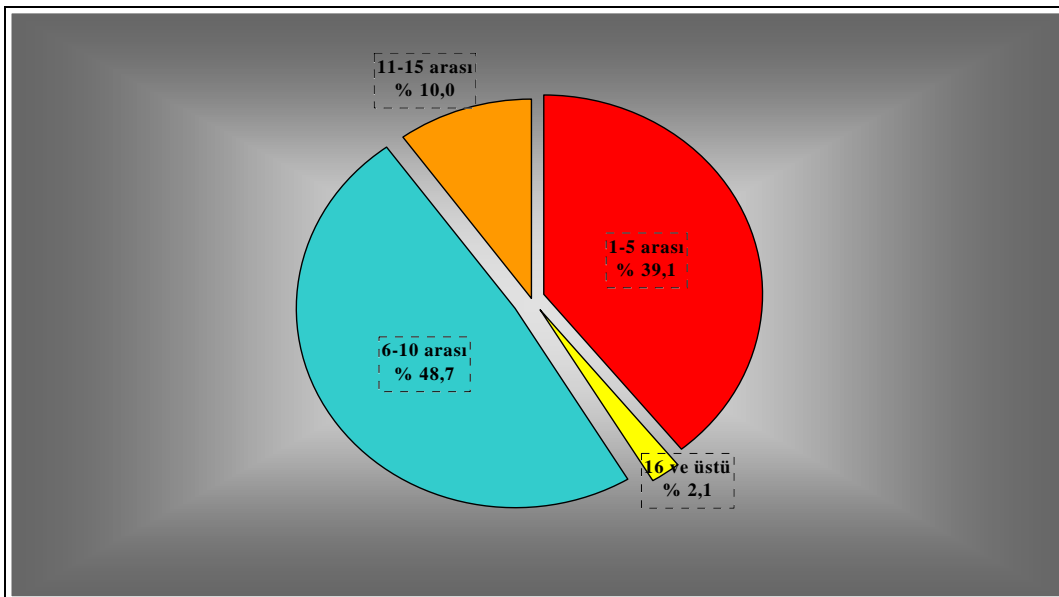

Grafik 5: Yaşamını Sürdüğü Çadır Türü

Çadırların yazlık olması depremzedeleri kısa süreli de olsa yaşam alanlarına dönüşen çadırlarının içine ve dışına koruyucu ek düzenlemeler yapmaya itmiştir. Yağmur ve kardan korunmak için çadırın dışına branda, naylon, ayakkabılık, antre, sundurma gibi ek ilavelerin yapıldığı görülmektedir. Soğuk hava koşullarına karşılık çadırın içine ise strafor, briket ve tahta destekli bir zeminin yapıldığı, bunun üstünün karton ve kilimle kapatıldığı, bütün bunlara ek olarak halı, döşek ve battaniyelerle ilave yapıldığı ifade edilmiştir.

Grafik 6: Geçici Barınaklarda Nüfus Oranları

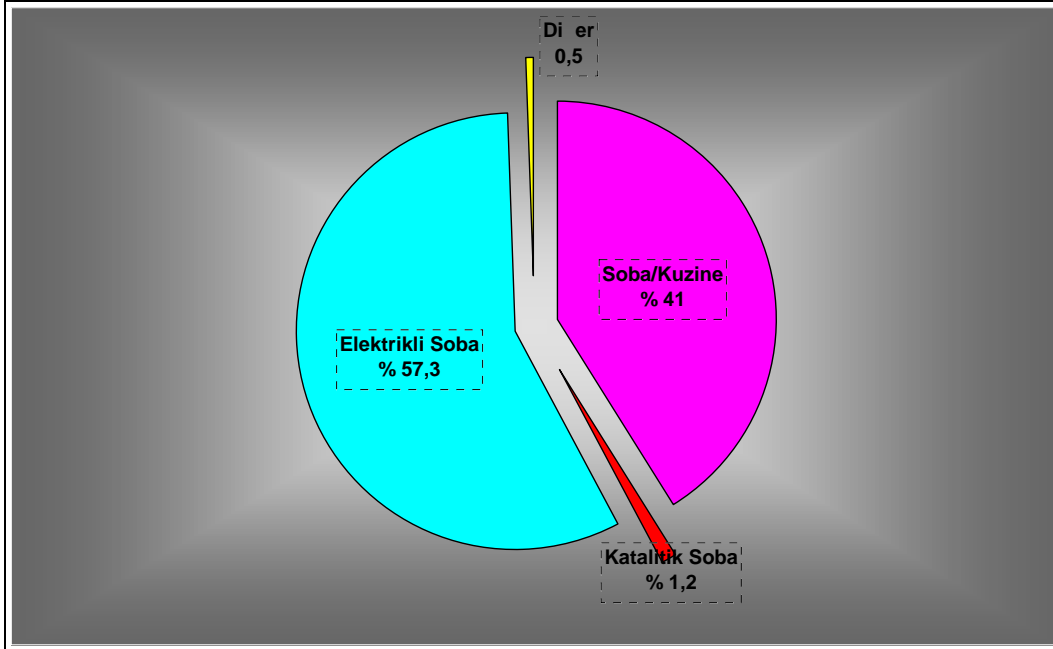

Grafik 6'da çadır/Mevlâna evi/prefabrik yapıda yaşayanların sayısına bakıldığında yoğunlaşmanın 1–5 kişi (% 39,1) ile 6–10 kişi (% 48,7) arasında olduğu görülmektedir. Depremden etkilenen yaklaşık 700.000 nüfusa dağıtılan 77.000 civarındaki çadır sayısı da bize ortalamaları teyit eden bir sonuç sunmaktadır.

Geçici barınaklar açısından nüfusun cinsiyet açısından dağılımlarına bakıldığında oranlama yüzde 48,2 (5065 kişi) kadın, yüzde 51,8 (5450 kişi) erkek olduğu görülmektedir.

Üzerinde durulması gereken bir başka husus da geçici barınaklarda oluş(turul)an demografik kompozisyonun deprem öncesi hane halkı kompozisyonundan yüzde 22,8 oranında farklılaştığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle barınılan yerde hane halkından farklı kişiler var mı sorusuna yüzde 77,2'lik bir oran hayır cevabını verirken, yüzde 22,8'i ise çadır nüfus kompozisyonuna yeni ilavelerin olduğunu belirtmiştir. Demografik birleşimlerin daha çok evli ağabey, amca, enişte, yenge, hala, teyze, görümce, elti, bacanak, baldız gibi yakın akrabalardan oluştuğu ifade edilmektedir.

Grafik 7: Geçici Barınaklarda Isınma Biçimi

Özellikle çadırlarda hayatlarını sürdüren insanların büyük bir çoğunluğu kışın olumsuz koşullarıyla mücadele anlamında yazlık çadırlara baca deliği açarak, birden fazla ısıtıcı kullanarak çadırları oturulabilir duruma getirmişlerdir. Çadırın türünden ve özelliğinden bihaber, gerekli tedbirleri al(a)madan çadırda yakılan sobalar ve kurulan ısıtıcılar sonucu yanan 160'a yakın çadır 15'e yakın kişinin ölümüne onlarca kişinin yaralanmasına yol açmıştır.

Barınılan yerlerin ısınma biçimine bakıldığında (Grafik 7) yüzde 57,3'lük bir oranın elektrikli sobayla, yüzde 41'inin ise kömür sobasıyla ısındığı görülmektedir. Bunun iki nedeni bulunmaktadır. Birincisi, depremin ilk anından itibaren TEDAŞ yetkilileri talepler doğrultusunda evlerin elektrik sayaçlarını devre dışı bırakarak depremden etkilenenlere elektriği faturalandırmadan vermişlerdir. Barınma koşullarına bağlı olarak elektrikli sobaların depremzedeler için daha rahat ve yapılan yardımlarda elektrikli sobaların da fazla olması da etkili olmuştur. İkincisi, Van Valiliği ikametgâhı sabit bütün vatandaşlara birer ton kömür dağıtımını gerçekleştirmiştir. Van'da doğalgaz kullanımının deprem süresince yüzde 2 dolaylarına inmiş olması bu gerçeği teyit etmektedir.

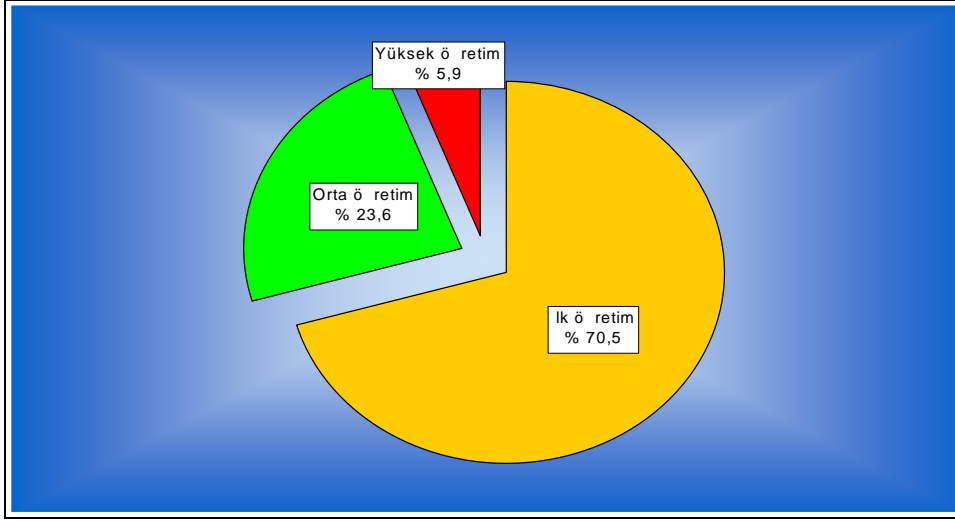
D. Çocuk ve Okul

Depremden en çok etkilenen fakat depremin ağır tablosu içinde çok fark edilmeyen gruplardan birini çocuklar oluşturmaktadır. Konutunu, okulunu, arkadaşını, oyun alanlarını aniden kaybeden, akabinde çadır tipi dar bir alanda, ebeveynlerin kararları doğrultusunda bir yaşamın sakini haline gelen çocukların depremden etkilenme düzeyleri, depremi algılama ve başa çıkma biçimleri, deprem süresince gereksinim duydukları, izole bir ortamda yaşıyor olmanın çocukça anlamı, depremlerle birlikte ötelenen ya da askıya alınan rolleri, depremin yarattığı travmanın çocukta oluşturduğu yeni yük ve sorumluluklar gibi deprem-çocuk ilişkisi kurulabilecek geniş bir boyut söz konusudur.

Van ve Erciş merkezde ve Van merkeze bağlı köylerde örnekleme dâhil olan 1505 geçici barınağın oluşturduğu 10515 kişilik nüfusun yüzde 30'unu (3169 kişi) değişik yaş kategorilerinden çocuklar oluşturmaktadır. Popülasyonun yaklaşık 1/3'ü anlamına gelen bu oran, yetişkinlerin bile zorlandığı deprem ortamında yaşayan büyük bir çocuk nüfusu demektir. 1505 geçici barınağın 929'unda en az bir çocuk yaşamaktadır. Toplamda yüzde 30'luk bir oran oluşturan çadırlarda yaşayan çocukların yüzde 15,5'ini 0-6 yaş grubu ve yüzde 14,5'ini de 7-12 yaş grubundaki çocuklar oluşturmaktadır.

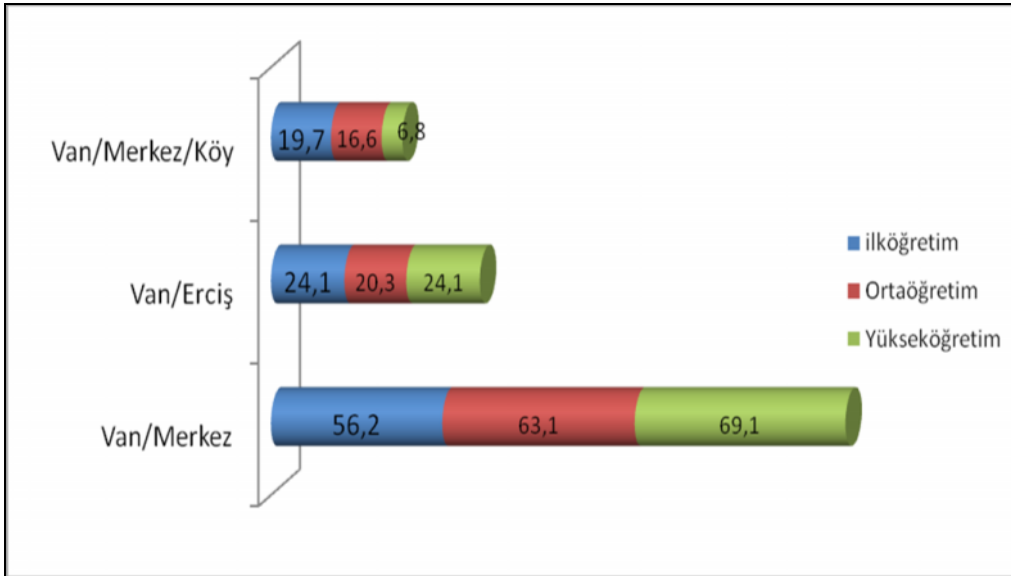
Geçici barınaklarda eğitimlerine devam eden çocukların yüzde 70,5'i ilköğretim, yüzde 23,6'sı orta öğretim, yüzde 5,9'u ise yüksek öğretim öğrencisidir (Grafik 8).

Grafik 8: Deprem Bölgesinde Yaşayan Çocukların Devam Ettikleri Okul Türü

Deprem bölgesinde yaşayan çocukların yerleşim yerlerine göre devam ettikleri okul türüne bakıldığında ilköğretim öğrencilerinin yüzde 56,2'si Van merkezde, yüzde 24,1'i Erciş'te, yüzde 19,7'si Van merkeze bağlı köylerde yaşamaktadır. Orta öğretim ve yüksek öğretim öğrencilerinin büyük bir oranı Van merkezde ikamet ettikleri görülmektedir (Grafik 9).

Grafik 9: Deprem Bölgesinde Yaşayan Çocukların Yerleşim Yerine Göre Devam Ettikleri Okul Türü

Deprem bölgesinde yaşayan çocukların gündelik hayatlarında ön plana çıkan işlere/uğraşlara bakıldığında önem sırasına göre üç kategoride de anne ve babaya destek olmak ya da yardım etmek büyük bir oran oluşturmaktadır. Çoğunluğunu okul çağındaki çocukların oluşturduğu gerçeği açısından bakıldığında, alınan cevapların geçici barınakla sınırlı kaldığı ve bölgede çocuklara yönelik etkinlikler ve etkinliklere katılma imkânı hakkında bir bilgiye ulaşılamadığı görülmektedir (Tablo 1).

Tablo 1: Çocukların Önem Sırasına Göre En Çok Vaktini Alan İşler/Uğraşlar

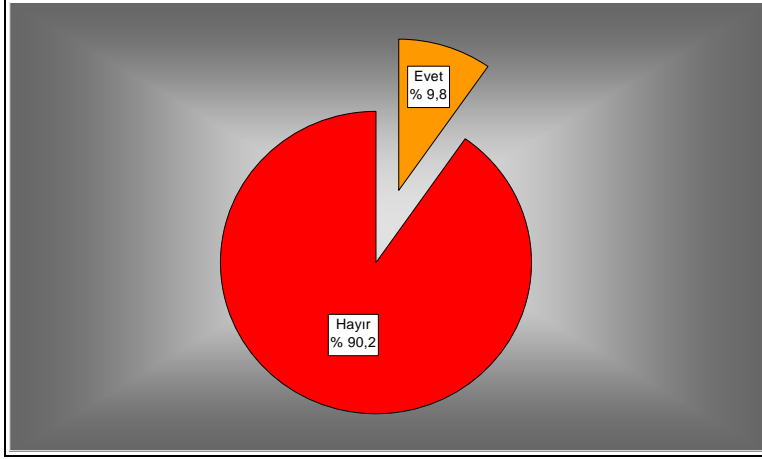
	1.U ra		2. U ra		3. U ra	
	Sayısı	Yüzdesi	Sayısı	Yüzdesi	Sayı	Yüzde
Anne babaya yardım etmek	338	30,5	224	26,3	74	12,1
Su ta ımak	25	2,3	148	17,4	122	19,9
Etkinliklere katılmak	37	3,3	80	9,4	64	10,5
Hastalarla me gul olmak	15	1,4	21	2,5	30	4,9
Oyun oynamak	659	59,5	209	24,5	136	22,2
Okula hazırlanma	34	3,1	170	20	130	21,2
Di er	-	-	-	-	56	9,2
Toplam	1108	100	852	100	612	100,0

E. Sağlık Koşulları

Van, son yıllarda göçün de etkisiyle nüfusu bir milyonu aşan bir il konumundaydı. Nüfus artışı ile birlikte Van'da sağlık sektöründe de bir büyüme durumu söz konusu olmuştu. Özel ve kamu hastaneleriyle birlikte çevre iller için bir merkez haline gelen Van'da depremin en çok etkilediği mekânlardan birini hastaneler oluşturmaktaydı. Kamu hastanesi olarak Devlet, İpekyolu, Kadın-Doğum, Ağız ve Diş Sağlığı, Çocuk, Bölge Eğitim ve Araştırma ile Tıp Fakültesi hastanelerinden deprem sonrasında sadece Bölge Eğitim ve Araştırma hastanesi hizmetini sürdürebilecek durumdaydı. Van merkezde bulunan Medikalpark, İstanbul, Medisina, Akdamar, Akademi gibi özel hastanelerin hemen hepsi deprem sonrasında hizmetlerini durdurmak durumunda kaldılar.

Sağlık merkezlerindeki tablo göz önünde bulundurulduğunda afet sonrası ortaya çıkan yaşam koşullarındaki ani değişiklik ve alt üst oluşun mevcut hasta ve bakıma muhtaç kişileri deprem koşullarında yaşamaya mecbur bırakması bu kişiler ve aileleri üzerinde önemli etkiler yaratmıştır. Bu çerçevede depremedeler arasında deprem öncesi ve depremle birlikte oluşan koşullarda ortaya çıkan acil sağlık sorunları yanında bakıma muhtaç kişilerin varlığı önem taşımaktadır. Bu doğrultuda oluşturulan sorulara aşağıdaki cevaplar alınmıştır.

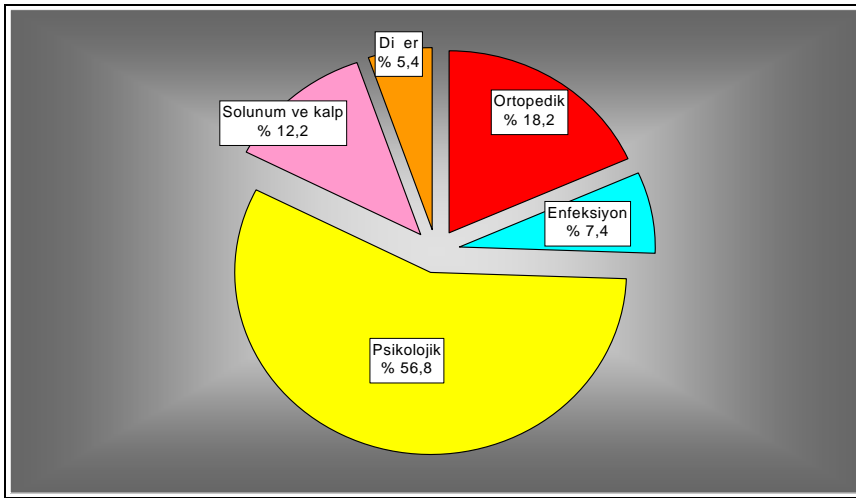
Grafik 10: Afete Bağlı Gelişen Ve Acil Müdahale Gerektiren Sağlık Sorunu Oranı

Yapılan değerlendirmede deprem sonrası sağlık çalışmalarının yeterli bir biçimde sürdürüldüğü ve depreme bağlı olarak ancak yüzde 9,8 oranında (Grafik 10) acil sağlık sorunu bulunduğu anlaşılmıştır. Depremi ortaya çıkardığı tabloda yaralı ve acil sağlık desteği gerektiren 4000'i aşan bir yekûnun/sayının var olduğu bilinmektedir. Bu da sağlık sorunlarının yürütülen faaliyetler sonucu hem yerinde ama daha çok başka illere nakil yoluyla çözüldüğünü göstermektedir.

Depreme bağlı olarak geçici barınakta yaşayan bireylerde gelişen hastalık türlerine bakıldığında kümelenmenin psikolojik (% 56,8), ortopedik (% 18,2) ve solunum yolları (%12,2) hastalıklarında olduğu görülmektedir(Grafik 11).

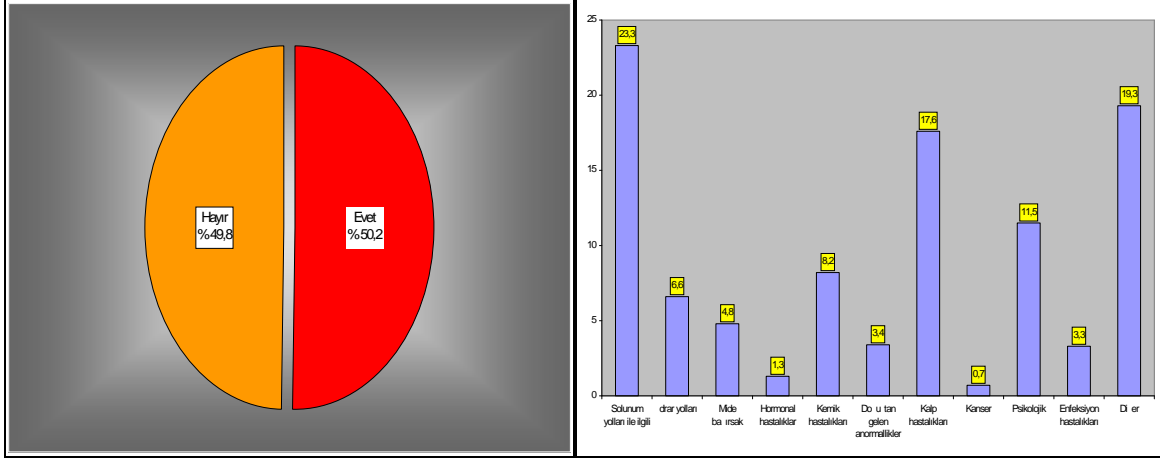
Grafik 11: Depremzede Bireyde Gelişen Ve Müdahale Gerektiren Sağlık Sorunları

Depremzede bireyde sağlık hizmeti gerektirecek önemli kronik hastalığı olan var mı sorusuna evet cevabını verenlerin oranı yüzde 50,2'dir(Grafik 12). Kronik tanımlamasının ne anlama geldiği

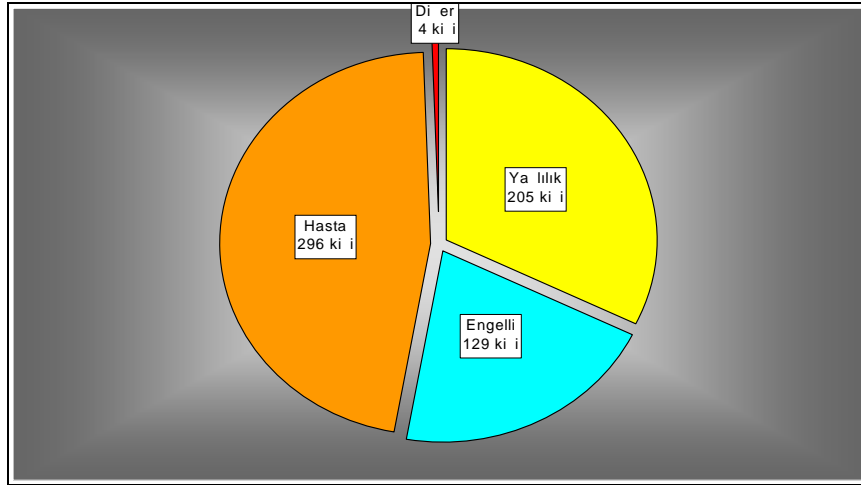
ankete cevap veren kişilere izah edilmesine rağmen ortaya çıkan oranının büyüklüğü kısmen de olsa genel tablonun ağırlığını arttırma yönünde kullanıldığı söylenebilir.

Grafik 12: Depremzede Bireyde Kronik Hastalık Durumu ve Hastalıkların Dağılımı

Tedavi hizmeti gerektirecek kronik rahatsızlıkların dağılımlarına bakıldığında yoğunlaşmanın solunum, kalp-damar, ortopedik ve psikolojik rahatsızlıklarda olduğu görülmektedir.

Grafik 6: Geçici Barınaklarda Bakıma Muhtaç Kişi Sayısı

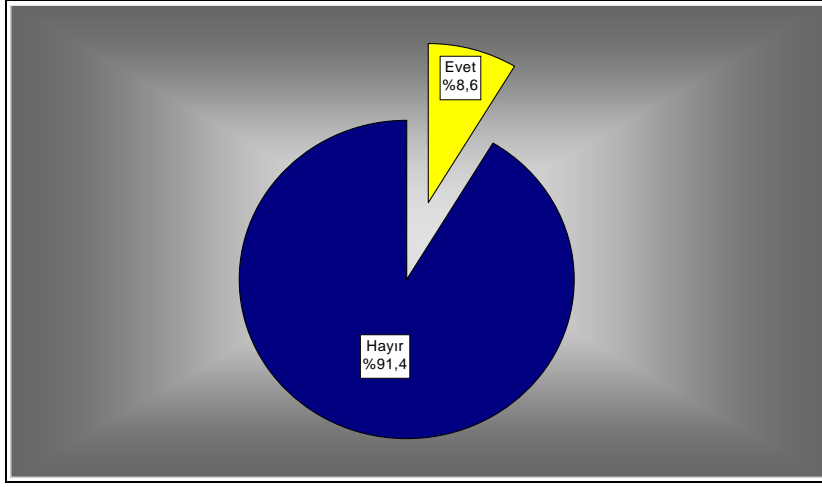

Araştırma sırasında, deprem sonrası geçici barınaklarda toplam 634 kişinin bakıma muhtaç olduğu anlaşılmış olup bu sayı örnekleme yer alan toplam nüfusun yüzde 5,9'unu oluşturmaktadır. Ailelerdeki yaşlı ve engelli kişilerin deprem öncesi sağlık sorunları olarak ele alınması acil sorunlar yanındaki diğer sağlık sorunları hakkında bilgi vermektedir. Depremzedelere sorulan diğer bir sağlık sorusunda ise bakıma muhtaçlıkla ilgili durum dışında deprem sonrası barınaklarda yaşayanların

sağlık durumları ile ilgili bir dökümlerle karşılaşmaktadır. Depremden etkilenen bölgede hasarın ağırlığı, devam eden artçılar ve hava koşulları ilk etapta hasta, engelli ve yaşlıların şehir dışına tahliyesini gerektirmiştir. Bunun bir yansıması olarak örnekleme yansıdığı kadarıyla çadırlarda yaşam sürdüren nüfusun yüzde 5,9'unun bakıma muhtaç bir durumda olduğu görülmektedir.

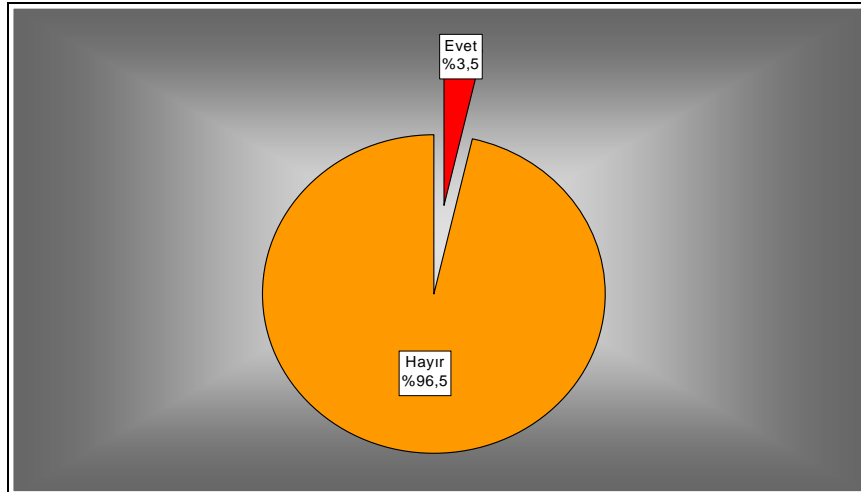
Sağlık sorunları arasında mütalaa edilebilecek diğere bir durum ise depremzedeler arasında hamile kadınların varlığıdır. Aşağıdaki grafik sağlık sorunları açısından farklı bir veriyi gündeme getirmektedir.

Grafik 14: Depremzedeler Arasında Hamile Oranı

Depremzedeler arasındaki hamile kadın sayısı bir yanda doğumla ilgili sağlık hizmetini, diğere yanda ise elverişsiz koşullarda yeni doğan bir bebeğin bakımı meselesini gündeme getirmesi açısından önem taşımaktadır.

Grafik 15: Hastalıklar Nedeniyle Göç Edenlerin Oranı

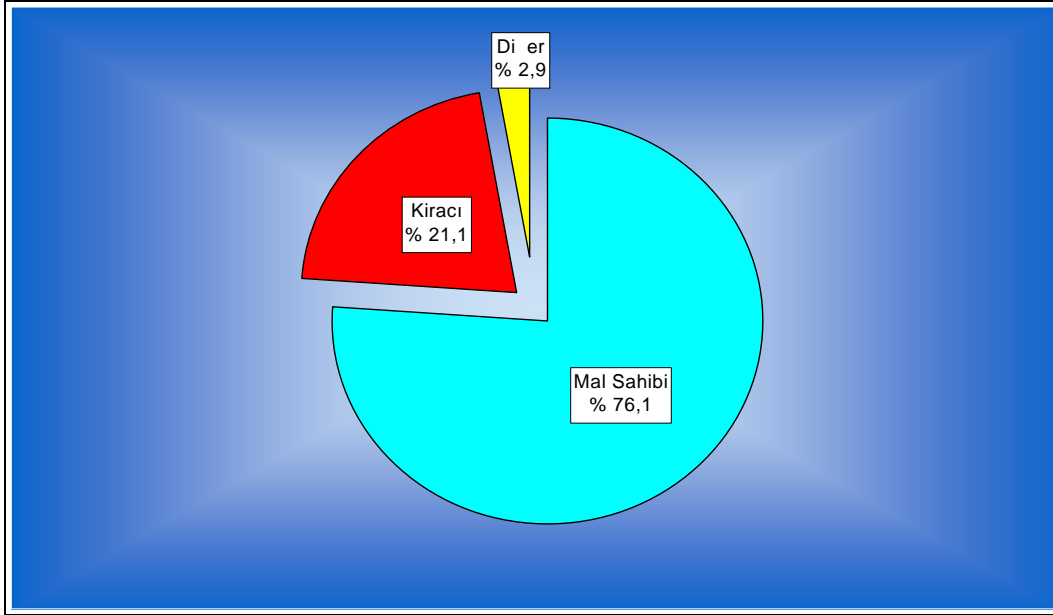

İki depremin ortaya çıkardığı ağır tabloya rağmen başından itibaren yerinde kalmaya karar veren/devam eden insanlardan sadece yüzde 3,5'i hastalık sebebiyle göç ettiğini ifade etmiştir. Tedavi amacıyla göç edenlerin İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Gaziantep, Adana, Kayseri, Mersin, Erzurum, Aydın, Antalya ve Konya'ya gibi büyük kentlere gittikleri ifade edilmiştir.

F. Mülkiyet ve Hasar Durumu

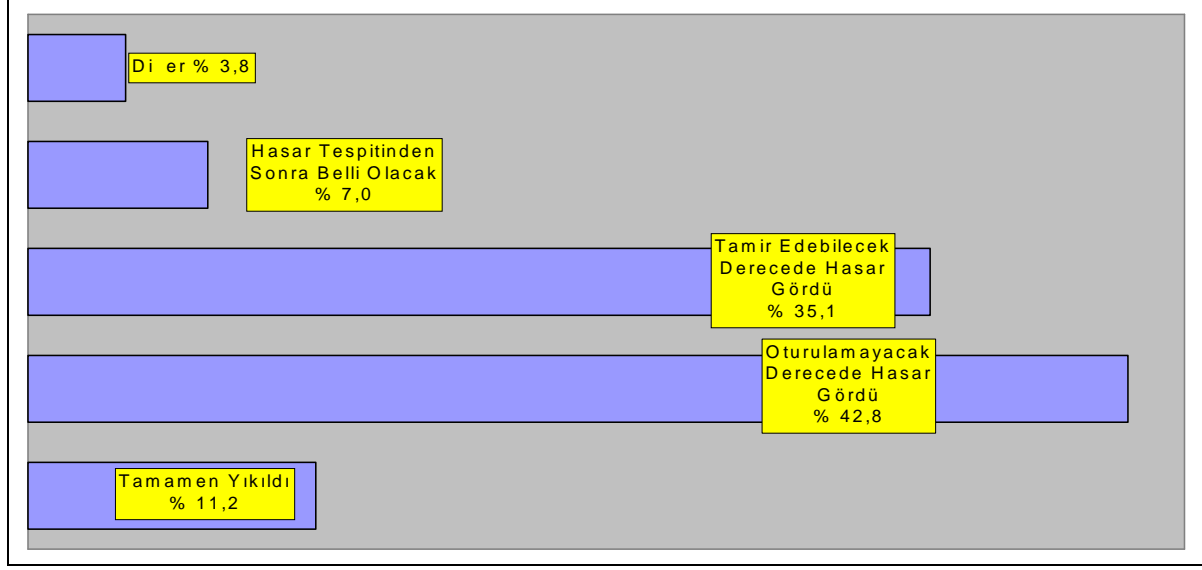
Van depremleri 644 can ve milyon dolarları bulan ekonomik kayıplara yol açmıştır. Bu açıdan deprem sonrasında bireylerin ekonomik göstergelerinde belirgin değişiklikler ortaya çıkmıştır. Bu bölümde kişilerin deprem öncesi mülkiyet durumu, yaşadığı konutun veya işyerinin gördüğü tahribat ve deprem öncesinde sahip olduğu ekonomik varlıklara ilişkin gördüğü zararları içeren bir çerçeveye vurgu yapılacaktır.

Grafik 16: Depremzedelerin Deprem Öncesi Mülkiyet Durumu

Depremzedelerin yaşadıkları konutların mülkiyet durumlarına bakıldığında yüzde 76,1'i mal sahibi konumundadır. Kiracı olarak depreme yakalananların oranı ise yüzde 21,1'dir. Yüzde 2,9 oranındaki depremzede ise kamu kurum ve kuruluşlarına ait lojmanlarda veya bir aile yanında ikamet etmektedirler. Bu veriler deprem sonrasında gerçekleştirilecek konut yapım programında göz önüne alınması gereken sayı ve oranlar açısından önem taşımaktadır.

Grafik 17: Konut Hasar Durumları

Grafik 17'nin verilerine göre depremzedelerin oturdukları konutların yüzde 54'ünün tamamen yıkıldığı veya oturulamayacak derecede hasar gördüğü anlaşılmaktadır. Yüzde 35,1'nde ise tamir edilebilecek bir hasar söz konusu olduğu beyan edilmiştir. Depremzedelerin kendi bildirimlerine bağlı olarak oluşan bu tablo mevcut hasarın büyüklüğünü ortaya koymaktadır.

Aşağıdaki tabloda ise örneklem içinde yer alan ve görüşme yapılan kişilere deprem öncesinde hanelerinde ve işyerlerinde sahip oldukları maddî/ekonomik varlıkların zarar görüp görmediği sorulmuş ve tablolarda belirtilen cevaplar alınmıştır. Böylelikle depremzedelerin uğradıkları mağduriyetler tespit edilmeye çalışılmıştır.¹

Tablo 2: Ekonomik Varlıklara İlişkin Oluşan Mağduriyet/Kayıplar

Kayıp ve Hasarlar	Sayı	Yüzde	
		Sayı	Yüzde
Ev /Bina/Daire Hasarı	s=1505	1373	91,2
Ev E yası Hasarı	s=1505	888	59,0
yeri Hasarı	s=1505	174	11,6
Araç-gereç Hasarı	s=1505	55	3,7
Telef olan Hayvan	s=1505	79	5,2
Mamul madde kaybı	s=1505	79	5,2
Ziynet e yası kaybı	s=1505	26	1,7

¹ Bu tabloda yanılıcı olmaması açısından sadece evet cevaplarına yer verilmiştir.

Yaşadığı konutun hasar derecesini gösteren Grafik 17'nin verileri ile depremin ekonomik varlıklara verdiği zararı yansıtan Tablo 2'nin verileri örtüşmektedir. Felaketzedeler yüzde 90'ının üzerinde bir oranda, derecesi değişmekle birlikte evinin hasar gördüğünü ifade etmiştir. Hasarın yoğun olduğu diğer bir kalemi ev eşyaları oluşturmaktadır. 9 Kasım 2011'de meydana gelen 5,6 şiddetindeki Van depreminin oluş biçimine bağlı olarak yapıların ilk üç katları duvar, sıva, boya, fayans açısından ciddi boyutlarda hasar görürken, dördüncü ve üstü katlarda ise söz konusu fiziksel hasarlarla birlikte daha çok mutfak eşyası, ayna, vazo gibi aksesuarların zarara uğradığı görülmektedir.

G. Depremzedelerin Ekonomik Durumları

Görüşme yapılan toplam 10515 kişilik nüfus içinde çalışan/işe giden sayısı 761 kişi olduğu ve bu sayının oransal olarak yüzde 7,2'ye tekabül ettiği anlaşılmıştır. Depremden etkilenen yerleşim birimlerinde yapılan görüşmelerin yüzde 38 oranında ev hanımlarıyla yapıldığı dikkate alındığında çadır hane halkı içinde işe gidenlerin yüzde 11,6 civarında olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bir başka husus ise günlük hayatın ritmini önemli derecede değiştiren ve çok önemli alt-üst oluşlara neden olan depremzedelerin gelirleri ve gelir kaynakları üzerinde önemli değişikliklere yol açmıştır. Bu değişimi ortaya koymak üzere araştırma kapsamında görüşülen kişilere gelir durumlarındaki değişiklik sorulmuştur.

Tablo 3: Deprem Öncesi ve Sonrası Gelir Durumu

Gelir Miktarı	Deprem öncesi		Deprem sonrası	
	Sayısı	Yüzdesi	Sayısı	Yüzdesi
0–349 TL	366	24,7	156	10,5
350–649 TL	424	28,7	176	11,9
650–999 TL	383	25,9	196	13,3
1000–1499 TL	160	10,8	75	5,1
1500 + TL	146	9,9	62	4,2
Hiç gelirim kalmadı	-	-	814	55
Toplam	1479	100	1479	100

Deprem öncesi ve sonrası gelir durumunu yansıtan Tablo 3'ün verileri göz önünde bulundurulduğunda bütün gelir gruplarında önemli düşüşler olduğu görülmektedir. Tablo aynı zamanda daha düşük gelire sahip olanların depremden daha çok etkilendiğini göstermektedir. Bütün olarak bakıldığında yüzde 55'lik bir kesimin düzenli hiçbir geliri kalmadığı görülmektedir. Yukarıda

yapılan beyanlara dayalı değerlendirmeyi göz önüne aldığımızda 814 hanede 'hiç gelirim kalmadı' beyanı üzerinde durulması ve bir yorum yanlışlığına yer verilmemesi gereken bir durumdur. Elde edilen verilerin ışığında meseleye baktığımız zaman deneklerin yüzde 55'ine karşılık olan 814 kişinin deprem sonrasında hiçbir geliri kalmadığını beyan etmesini açıklığa kavuşturmak gerekmektedir. Depreme bağlı olarak işini kaybettiğini beyan eden 564 denek göz önüne alındığında 246 deneğin işini kaybetmediği halde gelirsiz kalmaları söz konusu olmaktadır. Bu durumun 'serbest meslek' veya dükkân sahibi olarak değerlendirilecek bir kesimin depreme bağlı olarak faaliyet dışı kalmalarına yol açtığı düşünülebilir. Ayrıca aylık gelir beyanında bulunan depremzede bireylerin yüzde 45'ine karşılık olması gelir azalmasındaki bir başka boyutu ortaya koymaktadır. Geçerli cevaplara göre yüzde 55 oranında bir gelir kaybı söz konusu olmuştur.

H. Günlük Yaşantı

Depremden etkilenen insanların ilk ve en önemli sorunu barınma olmuştur. Barınma/yaşam alanının değişmesiyle birlikte aile içi rol ve davranışlar da değişmiştir. Gündelik yaşamın rutin akışı yerini örüntüleri farklı bir gündelik yaşama bırakmıştır. Aile içinde kadın, erkek ve çocuk ilişkisi çadır yaşamı içinde yeni bir boyut kazanmıştır.

İki büyük deprem, yoğun olarak devam eden artçılar, kış koşulları, çocukların eğitimi, hasta, engelli ve yaşlıların tedavi hizmetleri gibi nedenler Van'dan azımsanmayacak derecede bir göçe neden olmuştur. Depremden etkilenen bölgelerde insanlar şehir dışına çıkarak konutlarını ve iş yerlerini terk ettiler. Bazıları ise evlerine giremediğinden evinin yanında çadır kurarak yaşamını sürdürmeye devam etmiştir.

Terk edilen ve girilemeyen iş yerleri ve konut alanlarına ilişkin kısmen gerçek kısmen de şehir efsanesine dönüşen bir güvenlik probleminin olduğu bilgisi yayıldı. Hırsızlık vakalarının arttığı, her gece insanların silahla nöbet tutmaya başladığı bilgisi beraberinde Van kent merkezinde akşamın ilk saatlerinden başlayarak sabahın ilk ışıklarına kadar süren, bazen yanı başımızda bazen nereden geldiğini bilmediğimiz bir yerlerden gelen silah sesleri çadır yaşamında karşılaşılan yeni bir durum olmuştur. Bu bağlamda sorulan '*akşamları en önemli sorun nedir?*' sorusuna depremzedelerin büyük bir kısmı ısınma/barınmadan sonra akşamları en önemli sorununun güvenlik olduğunu belirtmişlerdir.

Deprem sonrası koşulları, büyük ölçüde barınılan yere göre insanların yaşayışlarını tayin etmektedir. Bu doğrultuda kadınların ve erkeklerin günlük yaşantılarını nasıl sürdürdükleri öğrenilmek

istenmiş ve yaşantı tarzları içinde hangi faaliyetlerin öne çıktığı konusu tespit edilmeye çalışılmıştır. Günlük iş zamanı dışında düşünülen bu tür faaliyetler için önem ve yoğunluk sırasına göre üç faaliyet türü sıralanması istenmiştir.

Tablo 4: Gündelik Hayatta Kadının Yaptığı İşler/Uğraşlar (önem sırasına göre en çok vakit alan üç faaliyet)

	1.Faaliyet		2. Faaliyet		3. Faaliyet	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Yemek	844	56,1	164	10,9	124	8,2
Isınma	76	5	209	13,9	37	2,5
Su tasma	30	2	55	3,7	48	3,2
Bulaşık	105	7	530	35,2	229	15,2
Ortalama toplamak	197	13,1	211	14	176	11,7
Örgü örmek	10	0,7	35	2,3	24	1,6
Çamaşır	18	1,2	103	6,8	497	33
Çocuklara bakmak	158	10,5	114	7,6	217	14,4
Hastalarla meşgul olmak	11	0,7	10	0,7	33	2,2
Tespah çekmek/dua etmek	7	0,5	3	0,2	9	0,6
Dişer	49	3,3	71	4,7	111	7,4
Toplam	1505	100	1505	100	1505	100

Geçici barınaklardaki yaşamda kadınların en çok vaktini alan işler arasında faaliyet sırasına göre *yemek yapmak*, *görece dar çadır ortamına çeki düzen vermek* ve *çocuklara bakmak* gelmektedir. İkinci derecede faaliyetler arasında *bulaşık yıkama* ile ek olarak *ısınma* çok vakit almaktadır. Üçüncü olarak faaliyet türüne baktığımız zaman *çamaşır yıkamak* başta gelen faaliyet olmakta *çadır işleri* ve *çocuk bakımı* bu faaliyetleri tamamlamaktadır. Konut yaşamında oturmuş bir düzenin alt üst olmasıyla kadının iş yükünün arttığı görülmektedir.

Tablo 5: Mesai Haricinde Erkeklerin Yaptığı İşler/Uğraşlar (önem sırasına göre en çok vakit alan üç faaliyet)

	1. Faaliyet		2. Faaliyet		3. Faaliyet	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Yakacak Tedariki	561	39,7	94	8,7	66	6,8
Hastalarla me gul olmak	48	3,4	46	4,3	25	2,6
Erzak temini	119	8,4	495	46,0	117	12,1
Kom ulara yardım etmek	27	1,9	28	2,6	17	1,8
Çadırd a onarım/tadilat i leri	147	10,4	155	14,4	166	17,2
Çocuklara sahip çıkmak	67	4,7	142	13,2	160	16,5
Yardım ekiplerinde çalı mak	5	0,4	10	0,9	26	2,7
Tespah çekmek/dua etmek	10	0,7	31	2,9	30	3,1
Güvenlik	122	8,6	74	6,9	360	37,2
Bilgisayar	6	0,4	-	-	-	-
Oturarak geçiriyor	149	10,5	-	-	-	-
Di er	152	10,8	-	-	-	-
Toplam	1413	99,9	1075	100	967	100

Geçici barınaklarda erkeğin faaliyetlerine bakıldığında *yakacak temini*, büyük çoğunluğu yazlık olan çadırlara ilaveleri içeren *çadır onarım ve tadilat işleri* ön plana çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle en çok vakit alan işler havalanın soğumasından dolayı *barınma* ve *ısınma* işleri olmaktadır. İkinci dereceden önemli işler arasında *gıda temini* yüzde 46'lık bir oranla en önemli uğraşı oluşturmaktadır. Barınma, ısınma ve gıda temininden sonra; 3. faaliyet sıralamasında erkeklerin vaktini alan bir iş olarak *güvenlik* gelmektedir.

Akşamları en önemli sorunlar çerçevesinde gerçekleştirilen faaliyetlerde birinci aşamadaki faaliyetlerde ilk iş ısınma (% 49,2) iken ikinci aşamada yapılan faaliyetler sıralamasında güvenlik (% 39,2) ile ilk sırada yer almaktadır. Bu durum depremzedelerin yaşantılarındaki bir farklı boyutu gözler önüne sermektedir.

2) VAN DEPREMİ PSİKOLOJİK DURUM TESBİTİ²

Van depremi sonrasında bölgede oluşan sosyolojik tabloyla yakından ilişkili olan ve depremzedenin afetten duyuşsal olarak nasıl etkilendiğini gösteren psikolojik boyutun betimlenmesi, bu araştırmanın üzerinde önemle durduğu bir diğer yöndür. Bilindiği üzere her afet sonrasında afetten etkilenenlerin akut dönemde yaşadıkları psikolojik sıkıntıların yanı sıra, afetten birkaç ay sonrasında açığa çıkması beklenen daha kalıcı psikolojik problemlerden de söz edilebilir. Akut dönemde depremzedeye dönük sunulan psiko-destek, akut dönem sonrasında yaşanması muhtemel psikolojik sıkıntıların önüne geçme amacı taşımaktadır. Bu nedenle ortaya konacak psikolojik gözlem tablosu özelde Van depremi sonrasında, genelde yaşanmaması arzu edilen ama yaşanması muhtemel başka afetlerin sonrasında yapılması gerekenlerin ve yapılmasından kaçınılması gerekenlerin görülmesi açısından oldukça önemli olacaktır. Bu açıdan Van depremi sonrasında depremin oluşturduğu maddi kayıpların yanında uğranılan can kayıplarının yol açtığı manevi yıkımın depremzedelerin günlük yaşantısı üzerinde etkisi büyük olmuştur. Enkaz altından çıkartılan vücutların neden olduğu etkiler maddi alt/üst oluştan görece daha etkili olduğunu unutmamak gerekmektedir.

Ölüm, birey yaşamı üzerinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Kime, nasıl, nerede ve ne zaman geldiğine bağlı olarak ölümün, bireyin psikolojisi üzerindeki tahribatı daha büyük olabilmektedir. Bir doğal afet sonrasında ölüm, en olmaz yerde, en olmaz zamanda ve en hazırlıksız olduğumuz zamanda gelir. Bundan dolayıdır ki, bir doğal afet sonrasında yaşanan can kayıpları geride kalanların psikolojisi üzerinde daha olumsuz bir tablonun yaşanmasına neden olur. Doğal afet sonrasında yaşanan can kayıplarının etkisi, ortaya çıkan diğer kayıp ve yıkımlara bağlı olarak da artabilmektedir. Depremler hem maddî ve manevî kayıplara yol açmasının yanı sıra beklenmedik can kayıplarına da neden olmasından dolayı insan psikolojisi üzerinde büyük yıkımlara neden olabilmektedir. Van depremi sonrasında ulaşılabilen 1505 haneden 25'i aile bireylerinden en az birini kaybetmiş durumdadır. Deneklerin yakın akraba kayıplarını da dikkate aldığımızda **379 hanede** (%35,2) depremde en az bir can kaybı yaşanmış görünmektedir. Ortaya çıkan can kayıpları ve maddi kayıplar dikkate alındığında bireylerin yaşamları üzerinde deprem afetinin oldukça derin yaralara neden olduğu söylenebilir.

---

² Bu araştırma kapsamında depremin bireyler üzerinde bıraktığı psikolojik tahribatı görmek amacıyla Yrd. Doç. Dr. Fuat TANHAN tarafından oluşturulan anket soruları, araştırmada kullanılan anket formu içinde depremzedelere uygulanmıştır. Deprem sonrasında depremzedelerin günlük yaşayışlarında karşılaştıkları psikolojik sıkıntılara verdikleri cevaplar doğrultusunda gerekli betimsel istatistik analizleri yapılmıştır. Elde edilen betimsel veriler, ortaya konmuş olan sosyolojik durum dikkate alınarak yorumlanmıştır. Böylece araştırmanın hedeflediği psikolojik durum tesbiti yapılmaya çalışılmıştır.

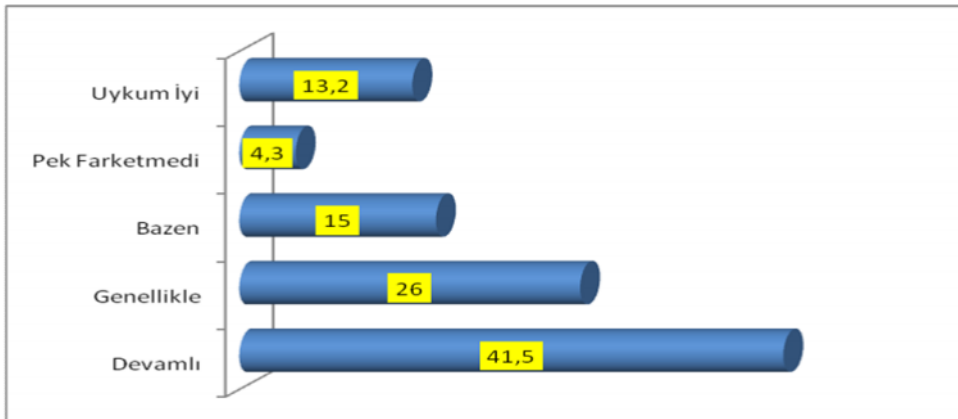
Deneklerin psikolojik durumlarının değerlendirilmesi çerçevesinde sorulan “artçı depremler korkutuyor mu?” sorusuna yüzde 97,9 oranında evet şeklinde cevap alınması, yüzde 63,7’si çadırda yaşayan depremzedeler konusunda üzerinde durulması gereken bir hususu ortaya koymaktadır.

Aşağıda depremin bireylerin psikolojisi üzerinde bıraktığı etkileri görebilmek amacıyla oluşturulan ankete deneklerin verdiği cevaplar yer almaktadır. Afet sonrasında yaşanan psikolojik sıkıntılar boyutlandırılarak, A- uyku problemleri, B- bilişsel zorlanmalar, C- duygusal problemler ile D- fiziksel ve davranışsal problemler şeklinde incelenmiştir.

A. Uyku Problemleri

Deprem sonrasında yaşanan maddi ve manevi kayıpların etkilerine bağlı olarak bireyler uyuyamama, uykudan aniden uyanma, uykuya dalmada zorlanma, kâbus görme gibi uyku problemleri yaşayabilmektedirler. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki afet sonrasında yaşanan uyku problemleri bireylerin yaşadıkları psikolojik problemlerin önemli göstergelerindedir. Buradan hareketle uyku bozuklukları önemli psikolojik problemlerin göstergesi olabilmektedir. Bu açıdan uyku problemleri, yürütülen her türlü psiko-sosyal çalışmalarda önemle üzerinde durulması gereken başlıklar arasında yer almalıdır.

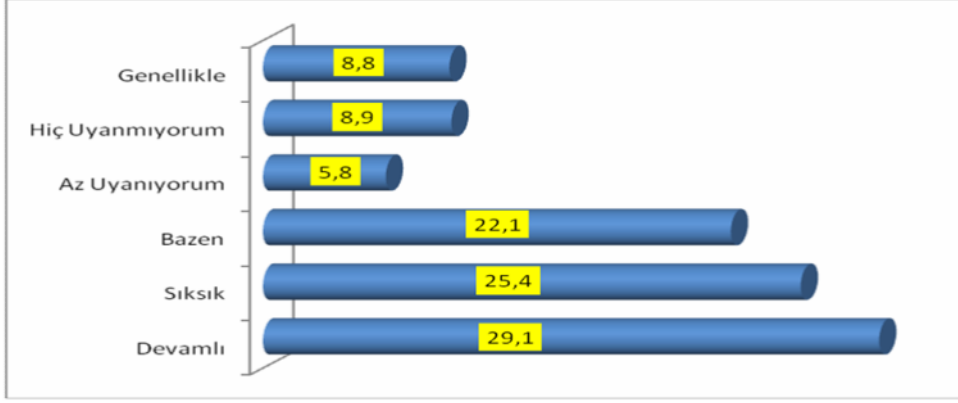
Grafik 78: Daha Az Uyuma Durumu

Uyuyamama, bir afet sonrasında akut dönemde açığa çıkan temel problemlerden birdir. Grafik 18'de görüldüğü üzere Van depremi sonrasında ulaşılan 1505 denekten yüzde 41,5'i uyumakta problem yaşadığını belirtmiştir. Genellikle ve bazen uyku problemi yaşadığını belirten denekleri de dâhil ettiğimizde depremin etkili olduğu bölgelerde bireylerin yüzde 82,5'inin uyuyamama problemi yaşadığı görülmektedir.

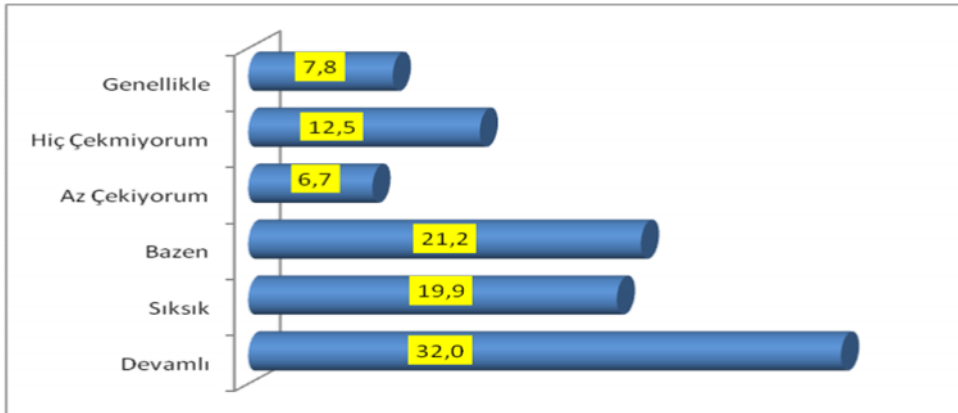

Grafik 19: Uykudan Aniden Uyanma Durumu

Görüşülen depremzedelerin uykularından aniden uyanmaları, sürekli olarak deprem görüntüleriyle meşgul olmaları ve rüyalarında kendilerini rahatsız edici görüntülerle zihinsel olarak meşgul olmalarından kaynaklanmaktadır. Betimlenen durumun yoğunluğuna bağlı olarak bireyler uykularından ani irkilmeler biçiminde uyanabilirler ve tekrardan uykuya dalmada zorlanabilirler. Grafik 19 incelendiğinde 'devamlı' ve 'sık sık' uykusundan aniden uyanan deneklerin oranı yüzde 54,5'lük bir paya sahip olarak geride kalan denek sayısına göre daha fazla bir paya sahip olduğu açıkça görülmektedir. Bu veriye dayalı olarak deneklerin deprem görüntüleriyle yoğun bir biçimde meşgul oldukları ve rahat uyuyamadıkları görülmektedir.

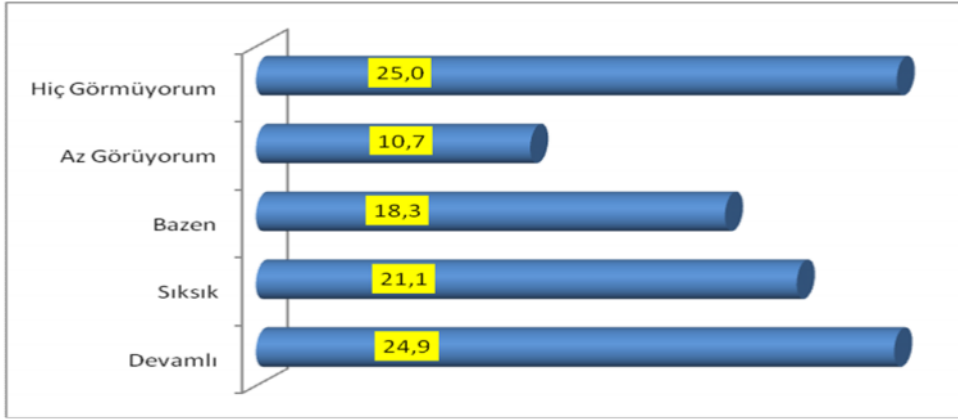
Grafik 20: Uykuya Dalmakta Güçlük Çekme Durumu

Bugünün bilimsel teknolojileri kapsamında deprem öngörülebilir bir doğal afet değildir. Bu nedenle deprem sonrasında bireyler depreme yakalanma korkusunu oldukça yoğun yaşayabilmektedirler. Bu korkuyla ilişkili olarak bireyler deprem sonrasında hasar almamış olsa dahi evlerine girmekte zorlanabilmektedirler. Bu duruma benzer olarak deprem sonrasında bireyler

depreme uykuda yakalanma korkusunu yoğun bir biçimde yaşadıklarından depreme karşı her an hazırlıklı olmak adına uykuya dalmakta zorlanabilmektedirler. Hatta uykuya dalmakta zorlanan bir grup ise, gündelik kıyafetleriyle yatmaya çalışmaktadırlar. Bunu yapmalarının temel nedeni de, depreme en azından giyinik yakalanmak ve deprem anında hemen kaçabilecek uyanıklıkta ve pozisyonda olma isteği olarak görülmektedir. Grafik 20 incelendiğinde deprem sonrasında bireylerin yüzde 32'si "deprem olur" korkusundan dolayı uykuya dalmakta zorlandığını belirtmişlerdir.

Grafik 21: Kâbuslar Görme Durumu

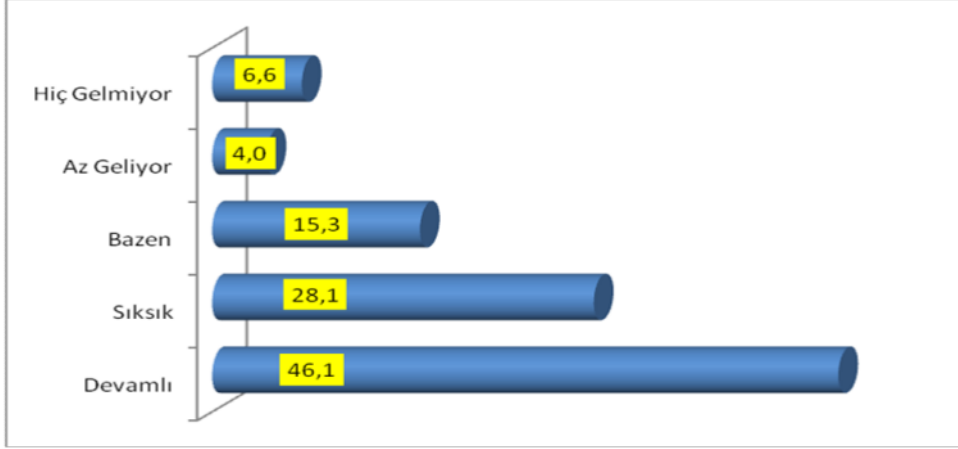
Psikoloji literatüründe rüyalar önemli bir yere sahiptir. Rüyaları çözümlemelerin insanlık tarihi açısından oldukça eski bir geçmişe sahip olmasına karşın, modern psikoloji tarihi içinde oldukça yeni sayılır. İlk olarak Freud rüya analizleri yoluyla bilinç altını çözümlemeye çalışmıştır. Bu yönüyle rüyalar gündelik yaşamın içinde çözümlenemeyen olayların bilinç dışı düzlemde rüyalarda çözümlenmeye çalışılması olarak değerlendirilmektedir. Ancak, deprem bu yönüyle çözümlenemeyen yıkıcı bir afet olarak rüyalarda kendini en olumsuz biçimde kâbuslara dönüşerek ifade bulmaktadır. Bu yönüyle kâbuslar, yıkık binalar, binaların altından yardım isteyenler gibi deprem sürecinde gözlemlenen olayların kişisel kurgularından ibarettir. Uyku kalitesini bozduğu, bireye kendini kötü hissettirdiği için bireyin sağlığı üzerinde önemli etkileri bulunabilmektedir. Grafik 21'de görüldüğü üzere depremedelerin yüzde 46'sı sık sık ve sürekli olarak kâbuslar gördüğünü belirtmişlerdir.

B. Bilişsel Zorlanmalar

Bilişsel zorlanma, travmatik bir yaşantının ardından obsesif düşünceler biçiminde kendini gösterebileceği gibi, önlenemeyen kompulsyonlar biçiminde de açığa çıkabilirler. Kompulsyonlar

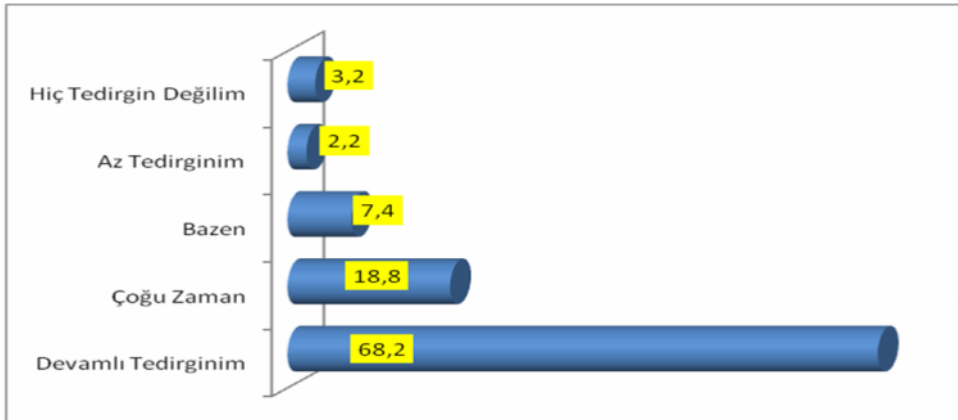
opsesiyonlara bağılı olarak açığa çıkarlar. Bu yönüyle bilişsel zorlanmalar, yaşamı zorlaştıran ve sığlaştıran özelliklerinin olmasının yanı sıra, duyuşsal ve davranışsal sorunların da açığa çıkmasına neden olabilmektedir.

Grafik 22: Deprem Görüntülerinin Göz Önüne Gelmesi Durumu

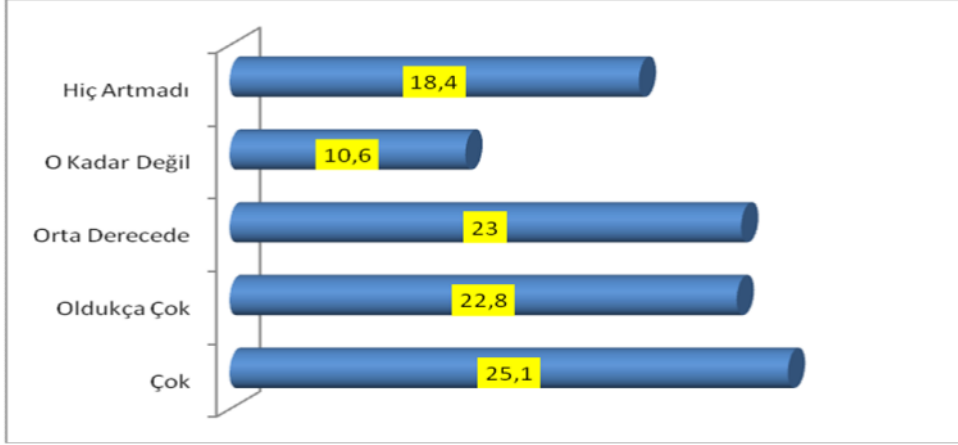
Bilişsel zorlanmalar farklı biçimlerde yaşanabilir. Sarsıcı olayın görüntüleriyle meşgul olmak, bir travmatik olaydan sonra yaşanan yaygın bilişsel zorlanmalar arasındadır. Van depremi sonrasında yüzde 46,1 oranında depremzede deprem görüntüleriyle devamlı meşgul olduğunu belirtirken; yüzde 28,1'i ise sık sık deprem görüntülerinin gözlerinin önüne geldiğini belirtmişlerdir.

Grafik 23: Her An Deprem Olacakmış Düşüncesi

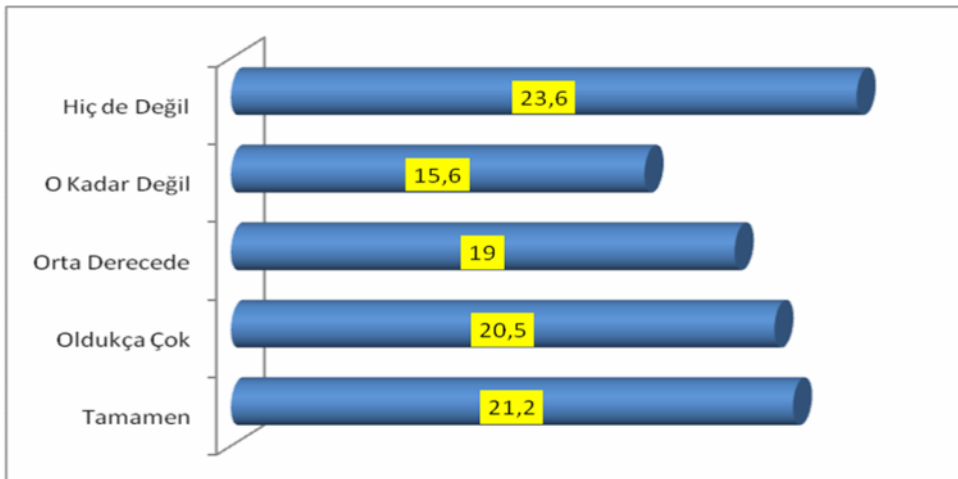
Deprem vb. doğal afet veya ölümlle doğrudan yüzleştiren yaşantılardan sonra bireyler, olayın tekrar edebileceğine ilişkin opsensif bir düşünce geliştirirler. Travmatik olaya ilişkin yaşanan korku düzeyine bağılı olarak olayın tekrar edeceğine ilişkin düşünceler de o oranda ısrarcı olur ve rahatsız etmeye başlar. Grafik 23'te görüldüğü üzere depremzedelerin yüzde 94,4'ü her an yeni ve yıkıcı bir deprem düşüncesiyle meşgul olduklarını ifade etmişlerdir.

Grafik 24: Deprem Sonrasında Hayatta Yapılanlara İlişkin Pişmanlıkların Artması Durumu

Doğal afetler yıkıcı ve öldürücü olmaları açısından korku uyandırır. Ölümle ani yüzleşmelerde bireyler geçmiş yaşantılarını gözden geçirme ihtiyacı duyarlar. Yapılan içsel hesaplaşmalar genellikle pişmanlıklar biçiminde bilinç düzeyinde kendini hissettirir. Van depremi sonrasında yapılan araştırmaya katılan 1505 geçici yerleşim yerinden 377'sinde yaşadığı deprem travmasından sonra yoğun bir biçimde hayatında pişmanlıklar yaşadığını ifade etmişlerdir. Yaşanan pişmanlığın yoğunluğuna bağlı olarak bireyin kendini suçlama, öfke duyma vb. duyuşsal problemlerin açığa çıkmasına neden olabilmektedir. Van depreminden etkilenen depremzedelerin yaklaşık olarak yüzde 47,9'u yoğun bir biçimde pişmanlık yaşadığı görülmektedir. Bu oran depremzedelerin yarısına yakındır. Deprem sonrası yürütülecek psiko-sosyal destek programlarında bunun dikkate alınması oldukça önemlidir.

Grafik 25: Artık Hayatın Hiçbir Anlamı Yokmuş Gibi Gelme Durumu

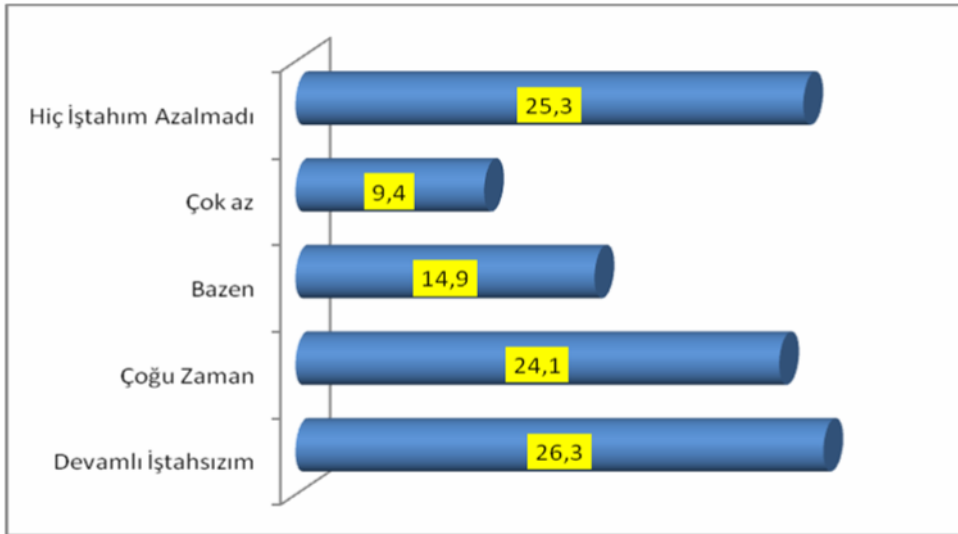
Deprem sonrasında yaşanan maddi ve manevi kayıpların etkisi ve hissedilen yoğun pişmanlığa bağlı olarak depremzedelerde derin bir anlam sorunu açığa çıkabilmektedir. Yaşamın anlamını

kaybetme bireyde büyük bir varoluşsal boşluk uyandırabilecektir. Bu yönüyle, anlamsızlık bireyde depresyon, intihar gibi olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir. Grafik 25'te görüldüğü üzere, depremzedelerin yüzde 21,2'si "tamamen" düzeyinde; yüzde 20,5'i ise "oldukça çok" düzeyinde deprem sonrasında yaşamı anlamsız görmektedir. Sadece bu verilere bakılarak Van depremi yaşayanların yüzde 41,7'si yaşama ilişkin yoğun bir anlamsızlık yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

C. Fiziksel ve Davranışsal Problemler

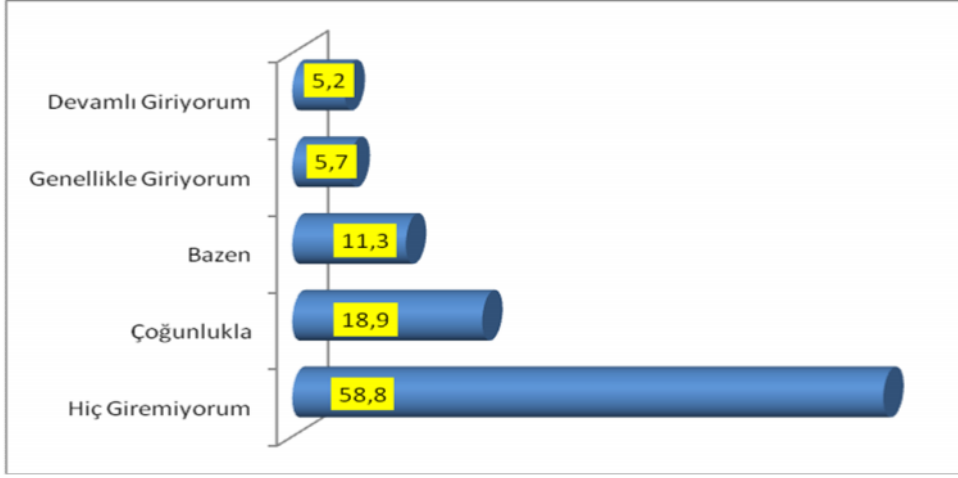
Deprem sonrasında yaşanan uyku problemleri, duygusal ve bilişsel sorunlar önemli davranışsal problemlere neden olabilmektedir. Bununla beraber, depremin yıkıcı etkilerine bağlı olarak yaralanma, iştah kaybı, mide bulantısı gibi fiziksel problemler de yaşanabilmektedir. Fiziksel rahatsızlıklar zaman içinde daha büyük bedensel rahatsızlıklara neden olabileceği gibi davranışsal problemler de iletişimsel problemlerin doğmasına neden olabilmektedir. Bu açıdan, fiziksel ve davranışsal rahatsızlıklar göz ardı edilmeden gerekli tedbirler alınmalıdır.

Grafik 26: İştah Durumu

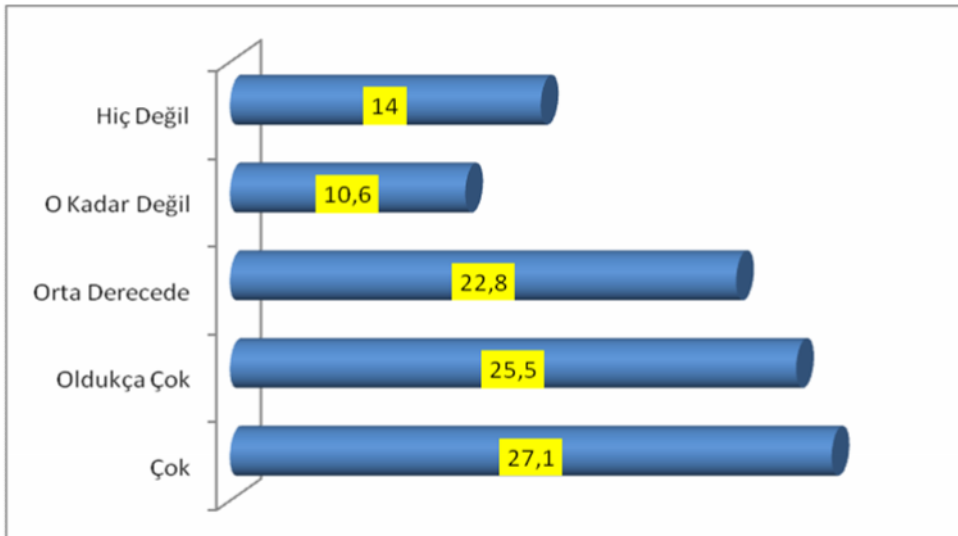
Yaşanan bir felaket sonrasında akut dönemde bireyler yoğun bir iştah kaybıyla yüz yüze kalırlar. İştah kaybı süreç içinde azalarak ortadan kalkması beklenir. Ancak, diğer nedenlere bağlı olarak iştahsızlığın uzun sürmesi durumunda fiziksel ve duyuşsal farklı sorunlara neden olabilmektedir. Grafik 26'da görüldüğü üzere 'devamlı iştahsızlık' yaşayan ve 'çoğu zaman iştahsızlık' yaşayan katılımcıların tüm denekler içindeki oranı yüzde 50,4'dür. Bu oran Van depremini yaşayan tüm katılımcıların yarısından biraz fazlasının yoğun bir biçimde iştahsızlık yaşadığını göstermektedir.

Grafik 27: Deprem Olacak Diye Kapalı Ortamlara Girememe Durumu

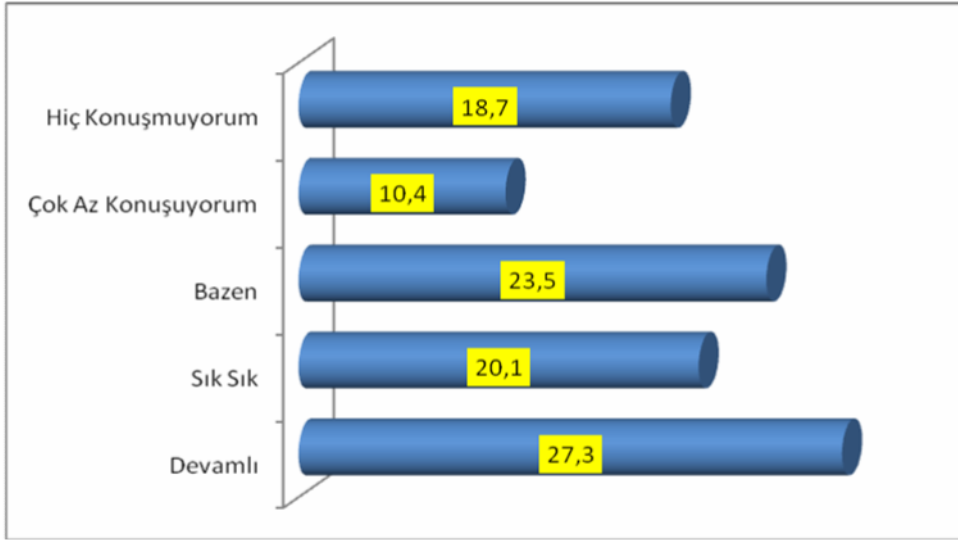
Grafik 27’de görüldüğü üzere, depremzedelerin yüzde 58,8’i deprem sonrasında kapalı ortamlara hiç giremediğini ifade etmektedir. Bu orana çoğunlukla ve bazen kapalı ortamlara giremiyorum diyen depremzedeleri de eklediğimizde yüzde 89 oranında Van depremi sonrasında kapalı ortamlara girmekte zorlandıklarını ifade etmişlerdir. Van depremi sonrasında artçı depremlerin şiddeti ve sıklığı depremzedelerin kapalı ortamlara girmeme korkularını pekiştirmiştir. Ancak, kapalı ortamlara girememe korkularının devam etmesi durumunda yaşamı zorlaştıran ve sığlaştıran etkileri olacaktır.

Grafik 28: Daha Öfkeli/Sinirli Biri Olma Durumu

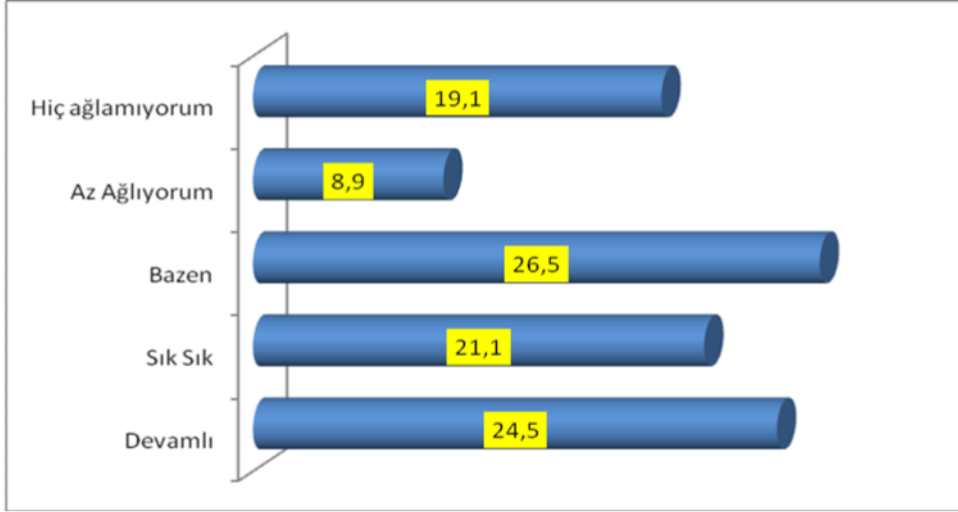
Yapılan çalışmalar göstermektedir ki, bir doğal afet veya sonrasında, özellikle akut dönemde, bireyler yoğun öfke yaşamaktadırlar. Yaşanan öfke, tüm olanlara hazırlıksız yakalanma, olanların kontrol kaybı duygusuna neden olması gibi nedenlerden dolayı yoğun olarak yaşanır. Grafik 28’de görüldüğü üzere depremzedelerin yüzde 27,1’i yoğun bir biçimde deprem sonrasında öfkelenediklerini ve yüzde 25,5 oranında da ‘oldukça çok’ derecesinde sinirlilik yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Buna göre, depremzedelerin yüzde 52,6’sı yoğun; yüzde 22,8’i ise orta derecede sinirlilik yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Grafik 29: Deprem Hakkında Konuşmak İsteme Durumu

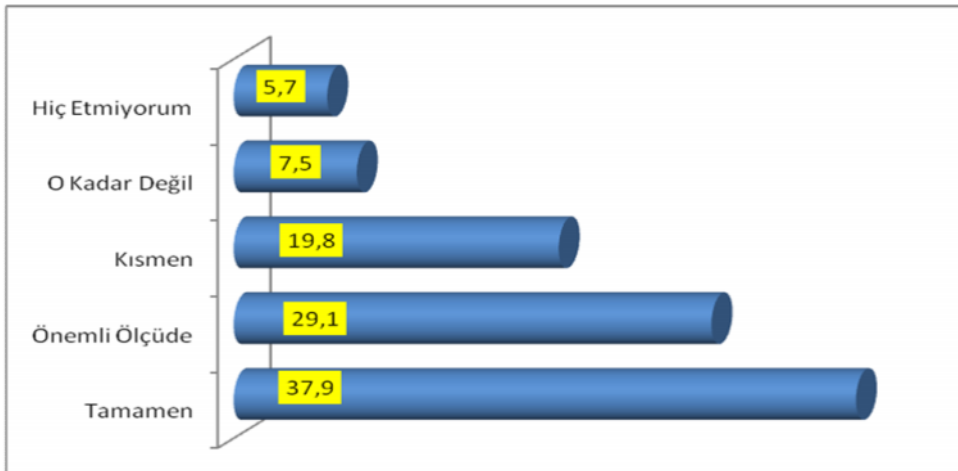
Korku uyandıran şey hakkında konuşmak korkularla yüzleşmenin bir yolu olabildiği gibi korkulardan da kaçmanın bir yoluna dönüşebilir. Ancak, depremzedelerin deprem sonrasında deprem hakkında konuşmak, bir savunma mekanizmasına dönüşmediği sürece onların psikolojileri üzerinde olumlu etkileri olacaktır. Grafik 29’da görüldüğü üzere, Van depremi sonrasında deprem hakkında ‘devamlı konuşmak istiyorum’ diyenler yüzde 27,3; ‘sık sık konuşmak istiyorum’ diyenler yüzde 20,1; ‘bazen konuşmak istiyorum’ diyenler ise yüzde 23,5’luk bir paya sahip olmuştur. Ancak deprem sonrasında deprem hakkında hiç konuşmamak, yaşananların üzerini kapamaya çalışmak psikolojik açıdan sıkıntılı davranışlardır. Bundan dolayı, psiko-sosyal destek programlarının tümü, depremzedelerin deprem hakkında konuşmalarını desteklemeye çalışır. Sadece bu verilere bakılarak depremzedelerin yüzde 18,7’sinin deprem sonrasında deprem hakkında konuşamayacak kadar yoğun bir deprem korkusu yaşadığının bir göstergesi olarak görece kabul edilebilir.

Grafik 30: Çok Duygusallaşma/ Durup Dururken Ağlama Durumu

Deprem gibi yoğun can ve mal kaybının yaşandığı doğal afet sonrasında depremi yaşayanlarda, ağlama davranışına sıklıkla rastlanır. Ancak, ağlama davranışının hiç olmaması duygusal kütlük olarak nitelendirilen psikolojik sıkıntının bir göstergesi olabilirken, devamlı olarak da ağlamak deprem sonrasında yoğun bir duygusal boşalmanın yaşandığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Grafik 30'da görüldüğü üzere depremzedelerin yüzde 19,1'i hiç ağlamadığını, yüzde 24,5'inin ise çok yoğun bir ağlama davranışı içinde olduğunu belirtmişlerdir.

Grafik 31: Deprem Sonrasında Davranışlara/İlişkilere Daha Çok Dikkat Etme Durumu

Deprem gibi yıkıcı etkileri büyük olan doğal afetler sonrasında yoğun bir biçimde çevrede bulunanları her an kaybedebileceği duygusu yoğun bir biçimde yaşanır. Bunun yanı sıra daha önceden değer verilen ve önemsenen birçok şey değerini yitirmeye başlar. Tüm bu olanların bir sonucu olarak

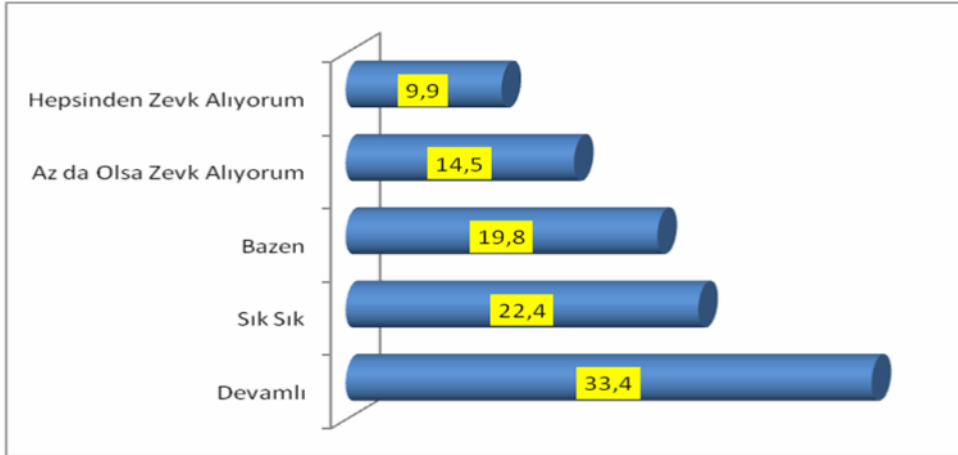

depremzedelerin davranışlarına ve ilişkilerine deprem öncesine göre daha çok dikkat ettikleri gözlenmektedir. Grafik 31’de görüldüğü üzere Van depremi sonrasında yüzde 67’sinin ‘tamamen’ ve ‘önemli ölçüde’ ilişkilerine ve davranışlarına dikkat etmeye başladığını belirtmişlerdir. Ancak bu durum deprem sonrasında depremzedelerin psikolojik açıdan olumlu yönüne vurgu yapmaktadır.

D. Duyuşsal Problemler

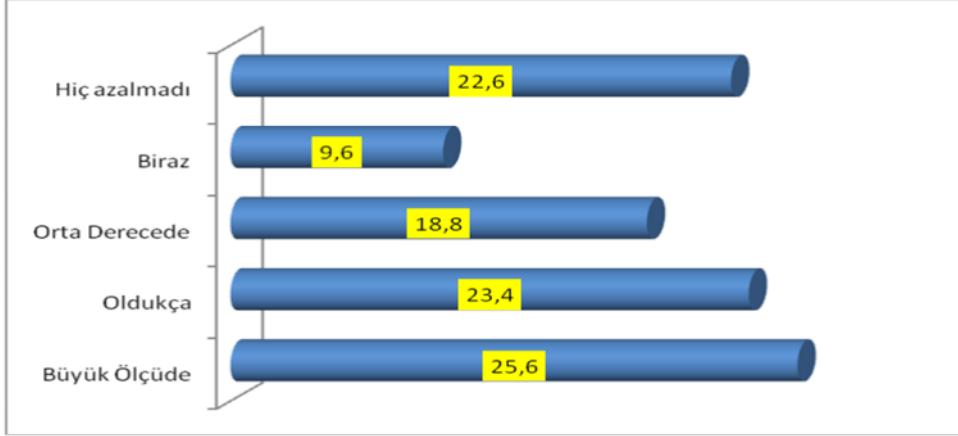
Doğal afetler sonrasında yaşanan maddi ve manevi kayıplar bireylerin duygusal olarak bazı problemler yaşamalarına neden olmaktadır. Depremzedeler önemli oranda zevk alamama, yaşama isteğinde azalma, yaşamın değerini kaybetme vb. birçok duygusal sıkıntılar yaşayabilmektedirler. Bu türden duygusal problemler, önemli psikolojik sıkıntıların bir göstergesi ya da nedeni olabilmektedirler.

Grafik 32: Daha Önce Zevk Veren Şeylerin Zevk Vermemeye Başlaması

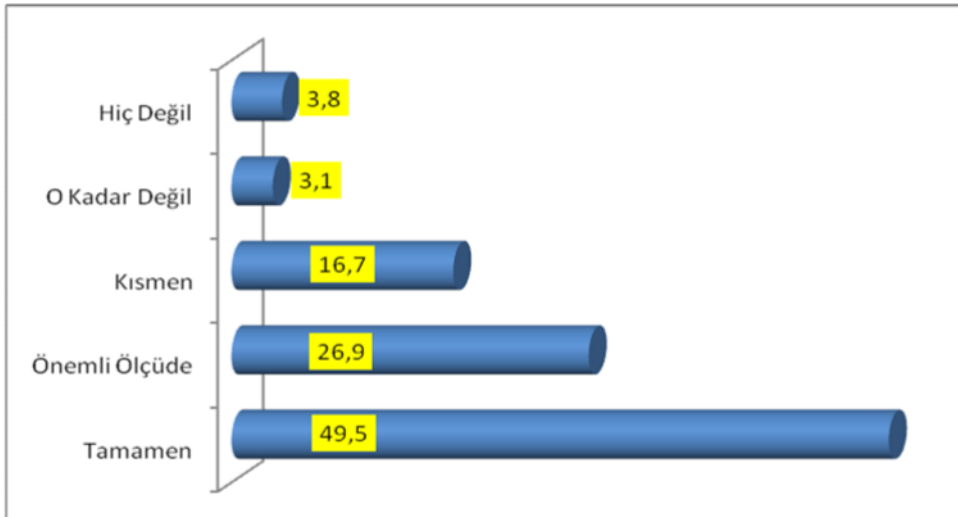
Zevk alamama afet sonrasında gözlenen duygusal sorunların başında gelir. Bunun nedeni yaşamda daha önceden önemli ve anlamlı olan birçok şeyin deprem sonrasında önemini ve anlamını yitirmesidir. Anlamını yitiren birçok unsurun yerine yenileri geçer, örneğin, eğlenmek yerini aile bireyleriyle daha yakın ve yoğun ilişki kurma isteğine dönüşebilir. Van depremi sonrasında depremzedeler, Grafik 32’de görüldüğü üzere, yüzde 33,4’lük bir oranla daha önce zevk veren birçok şeyin zevk vermediğini belirtmişlerdir. Daha önce zevk aldığı şeylerden hâlâ zevk aldığını söyleyen depremzedelerin oranı ise yüzde 9,9 olmuştur. Bu değerler depremi yaşayanların hayatlarının yüzde 90,1 oranında az ya da çok duygusal açıdan değiştiğini göstermektedir.

Grafik 33: Yaşama İsteğinin Azalması Durumu

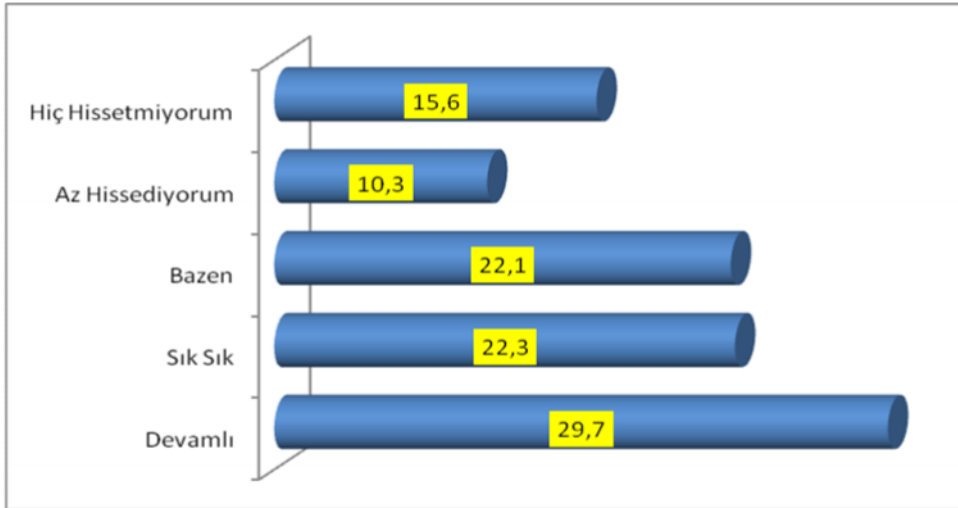
Her canlı yaşamını sürdürme üzerine programlanmış durumdadır. Yaşamda karşılaşılan sorunların psikolojik yükü karşısında yaşama istemi azalmaya başlar. Deprem ve benzeri doğal afetler sonrasında yaşamın doğal akışı geri dönülmez bir biçimde bozulmaya başlar. Bu değişimin getirdiği ağır duygusal gerilimden kurtulmanın bir yolu olarak yaşamdan kaçma isteği bilinçaltı düzeyde kendini hissettirmeye başlar. Yaşam isteminin azalması olarak kendini gösteren bu durum, deprem sonrasındaki yoğun duygusal problemlerin bir sonucu olarak yaşanır. Grafik 33'te görüldüğü üzere, Van depremi sonrasında yaşama isteğini büyük ölçüde kaybettiğini belirtenler yüzde 25,6'dır. Bu yüzdeye yaşama istemini oldukça kaybettim diyenler de eklendiğinde deprem sonrasında yaşamdan kaçmaya varacak düzeyde duygusal gerilimler yaşayanlar yüzde 49 gibi büyük bir miktara ulaşmaktadır.

Grafik 34: Hayatın Değerini Daha Çok Anlama Durumu

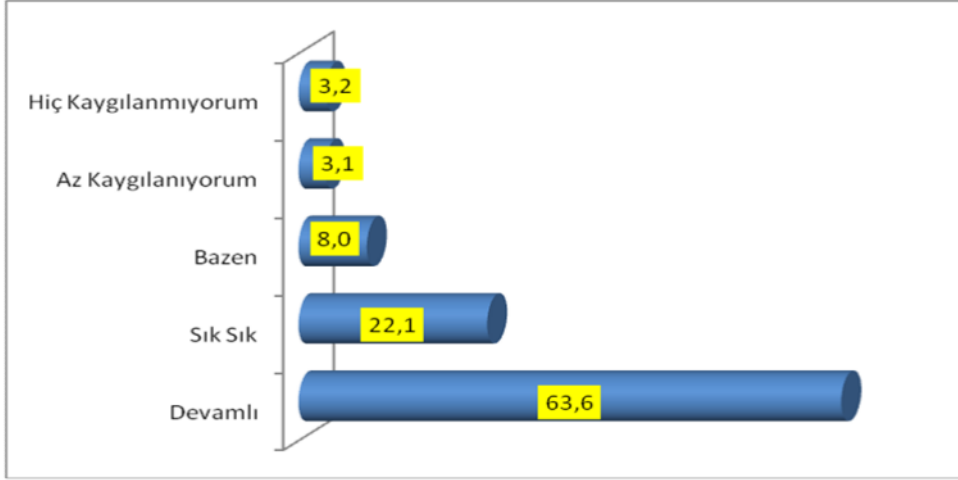
Grafik 34'te incelendiği üzere, ölümlle karşı karşıya getiren bir olay veya doğal bir afet sonrasında bireyler yaşamda önemsemedikleri, değer vermedikleri birçok şey ve duruma daha fazla değer vermeye başlarlar. Bu durumda literatürde 'travma sonrası gelişim' denen ve bireyi ciddi düzeyde ölümlle karşı karşıya getiren bir olaydan sonra, birey yaşamının değerini daha fazla anlamaya başlar. Bu yönüyle bazı olumsuzluklar bir fırsata dönüşebilir. Ancak, durum doğru yönetilmezse, yaşamın değerini bilmek adına hedonist bir yaşam biçimi tercih edilmeye başlanabilir. Van depremi sonrasında depremzedelerin yüzde 76,4'ü 'tamamen' ve 'önemli ölçüde' gibi ifadelerle yaşamı daha değerli görmeye başladıklarını ifade etmişlerdir.

Grafik 35: Kendisini Çok Çaresiz/Güçsüz Hissetme Durumu

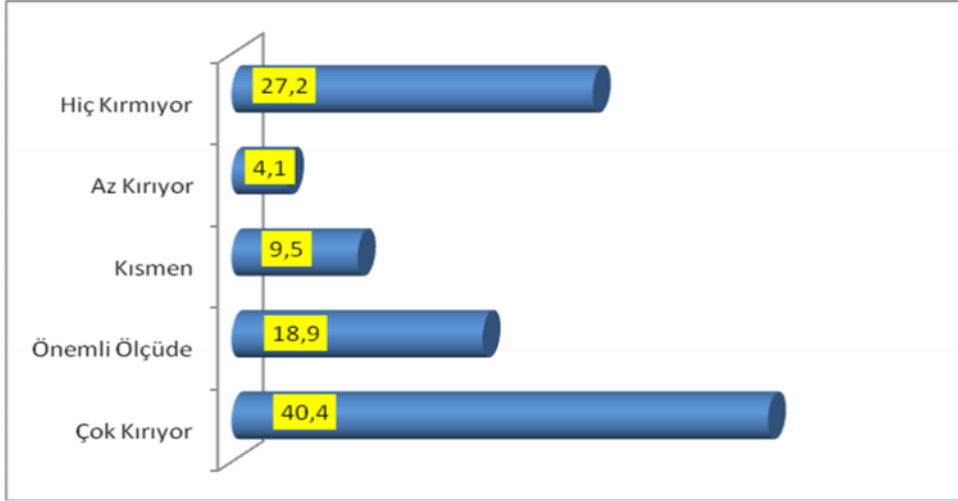
Yaşamda her şey yolunda gittiği sürece görece yaşamı kontrol ediyor olma duygusu hâkimdir. Ancak, hastalık, kaza vb. bir olaydan veya deprem gibi bir doğal afet sonrasında gerçekte insanoğlu kendi çaresizliği ile yüzleşmeye başlar. Bu durum depresyon olarak bilinen duygu durum bozukluğunun bir göstergesidir. Van depremi sonrasında katılımcıların yüzde 29,7'si kendilerini 'devamlı olarak' güçsüz ve çaresiz hissettiklerini belirtmişlerdir (Grafik 35). Bu oran depremzedelerin yaklaşık olarak yüzde 30'unun görece, psikolojik bağlamda, ciddi risk altında olduklarının bir göstergesi olarak okunabilir.

Grafik 36: Çocuklar/Anne-baba/Tanıdıklar/Arkadaşlar İçin Kaygılanma Durumu

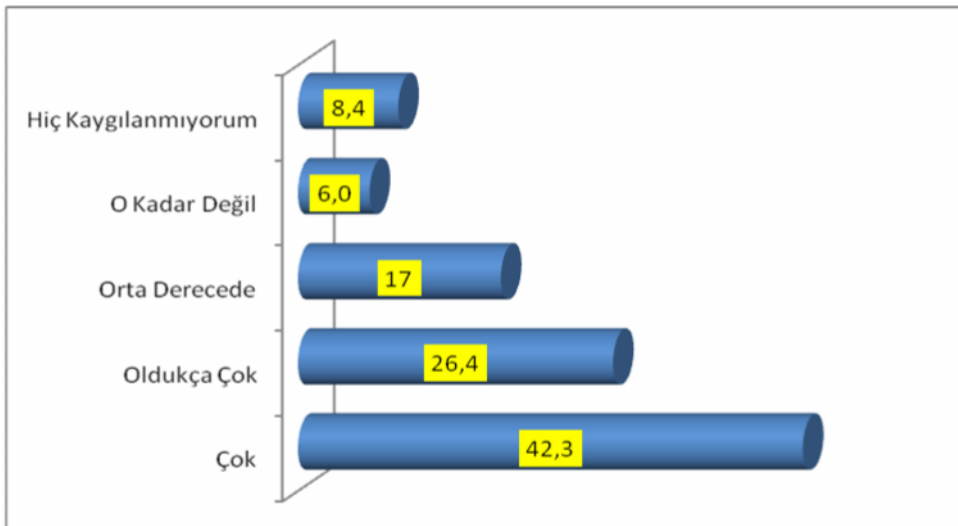
Depremi oluş zamanı önceden kestirilemediği gibi yıkım gücü de öngörülemezdir. Bireyler deprem sonrasında ortaya çıkan tabloya bağlı olarak hem kendileri hem de yakınlarının yaşamlarına ilişkin ciddi kaygılar yaşamaya başlamaktadırlar. Bu durum literatürde ölüm kaygısı olarak bilinen temel varoluş kaygısının görünüşlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Van depremi sonrasında da depremzedelerin yüzde 63,6'sı sevdiklerinin yaşamları hakkında endişelendiklerini belirtmişlerdir. Grafik 36'da görüldüğü üzere, Van depremi bireyleri temel varoluş kaygılarıyla yüzleştirmiş ve bunun bir sonucu olarak da sevdiklerinin yaşamları konusunda kaygı duymaya başlamışlardır. Yaşanan bu kaygı, zamanla sevdikleri kişiler için bir şeyler yapmak çabasıyla birlikte öfke, sinirlilik, gerginlik gibi duygusal problemlere yol açabileceği gibi davranış olarak da iletişim problemlerine ve ciddi uyum problemlerine dönüşebilecektir. Bundan dolayı da bireylerin sevdikleri için kaygılanmaları ciddiye alınarak gerekli tedbirler alınmalıdır. Aksi durumlar, bireysel bazda yaşanan bu kaygının toplumsal sorunların yaşanmasına etki edebilecektir. Van deprem bölgesinde gözlemlenen 'ihtiyaçtan fazla yardım ve çadır talebi', 'yardımların yağmalanması' gibi olaylar hep bireylerin Grafik 36'da betimlenen kaygı durumlarının bir sonucu olarak başka değişkenlerle desteklendiğinde açığa çıkan durumlardır.

Grafik 37: Yardıma Muhtaç Olmanın Onur Kırması

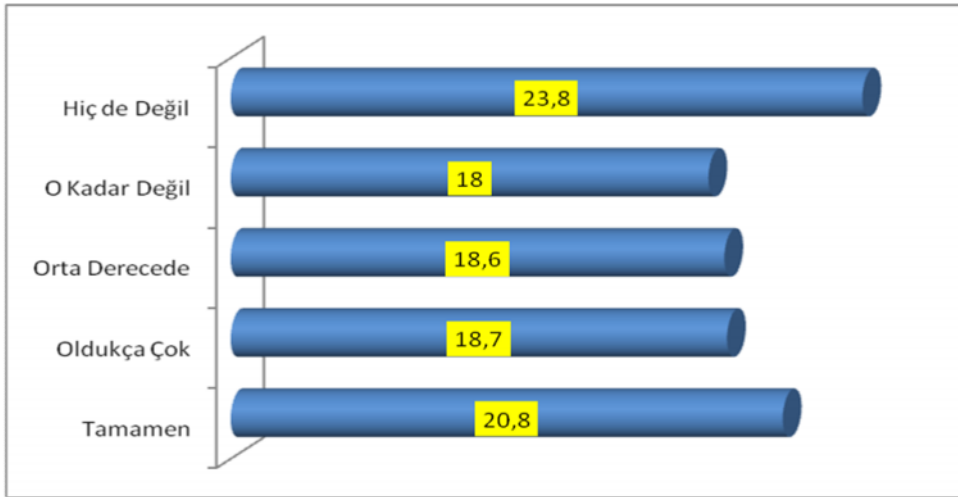
Bireyler yaşadıkları afet öncesinde yaşamlarını sürdürmede belli güvencelere sahip olarak yaşamlarını sürdürürler. Ancak, deprem sonrasında tüm bu güvencelerin yıkılması, yardımların sistematik ve durumun hassasiyetine uygun bir biçimde dağıtılmaması gibi birçok neden bireylerin yardıma muhtaç kalmalarından dolayı kendilerini suçlayıcı davranışlar geliştirebilirler. Bunun yanı sıra deprem sonrası süreçte depremzedelerin bir kısmı da yardıma muhtaç olması, yardım istemek zorunda kalması vb. gibi birçok etmeden dolayı da onurlarının kırıldığını aşağılandıklarını düşünebilirler. Bunun yarattığı gerginlikle çevreleriyle uyum sorunu yaşayabilirler. Tüm bu nedenlerden dolayı yardım hizmetlerinin yürütülmesi ve dağıtımında insani sınırlarının aşındırılmasına izin verilmeden, nezaket kuralları içinde kalınması oldukça önemlidir. Grafik 37’de görüldüğü üzere Van depremi sonrasında depremzedelerin yüzde 40,4’ü çok, yüzde 18,9’u ise önemli ölçüde yardıma ihtiyaç duymasının onurunu kıldığını ifade etmiştir.

Grafik 38: Geleceğe İlişkin Kaygılanma

Gelecek kaygısı, yaşamın kontrollü sürdüğü zamanlarda rahatsız edici olmaz ancak, deprem gibi normal yaşam dengelerini bozucu afetlerin sonrasında gelecek kaygısı yoğun bir biçimde yaşanmaya başlar. Belirsizliklere bağlı olarak gelecek kaygısı artar. Bu nedenden dolayı da deprem sonrasında yetkililer bilgilendirici olmalı ve olumsuz haberleri olabildiğince önlemeye çalışmalıdır. Grafik 38’de görüldüğü gibi depremzedelerin çok, oldukça çok ve orta derecede ifade etikleri gelecek kaygıları birlikte yüzde 85,7 oranıyla oldukça yüksektir.

Grafik 39: Geleceğe İlişkin Güven Duygusunu Yitirme

Grafik 39’da okunabildiği üzere, Van depremi sonrasında bireylerin geleceğin normalleşmesine ilişkin umutlarını muhafaza edenlerin yüzde 23,8; umutlarını kaybedenlerin oranı ise yüzde 20,8 olarak bulunmuştur. Ancak tamamen ve oldukça çok olarak gelecek umutlarını kaybedenler birlikte yüzde 39,5 olmuştur. Bununla birlikte ‘Hiç de Değil’ ve ‘O Kadar Değil’ şıklarına verilen cevapların oranının yüzde 41,8 olması ayrıca üzerinde durulması gereken bir özellik olarak karşımızdadır. Geleceğe ilişkin umutların yeşertilmesi, olumlu mesajların verilmesine bağlı olduğu kadar çalışmaların gözle görünür bir hal almasıyla da yakından ilişkilidir. Bu açıdan yetkililerinin tüm çalışmalara ilişkin bilgilendirici olmaları ve çalışmaları olabildiğince hızlandırmaları bireylerin psikolojisi üzerinde oldukça olumlu etkileri olacaktır. Bu aynı zamanda umutları kırıcı olumsuz ve gerçeği yansıtmayan haberlerin önlenmesi açısından da gereklidir.

Yukarıda örneklem içinde yer alan depremzedelere sorulan ve onların psikolojik durumlarını öğrenmeye yönelik sorular içinde en büyük oranda cevaplanan sorulara baktığımız zaman; durumlarını, ‘Devamlı’ ve ‘Sık sık’ şeklinde bir olumsuzluk belirtisinden yana belirleyenler içinde birinci sırada “her an deprem olacakmış düşüncesiyle” karşı karşıya olmaları (% 87,2); ikinci sırada “çocuklarım için kaygı duyuyorum” (%85,7); üçüncü sırada “kapalı ortamlara giremiyorum” (%77,5);

dördüncü sırada “hayatın değerini daha iyi anladım” (%76,5); beşinci sırada ise “deprem görüntüleri devamlı gözümün önüne geliyor” (% 74) oranında bir cevapla sıralamaya yol açmış bulunmaktadır.

Bunun yanında bazı davranış biçimleri için ölçü alabileceğimiz cevaplar içinde;

- “Kâbuslar görüyorum”,
- “İştah kaybı yaşıyorum”,
- “Yaşama isteğim azaldı”,
- “Yardıma muhtaç olmam onurumu kırıyor”,
- “Artık hayatın hiçbir anlamı yokmuş gibi geliyor”,
- “Geleceğe ilişkin güven duygumu yitirdim”

şeklindeki soru şıklarına “hiç de değil” tarzında verdikleri cevapların yüksek oranda olması depremzedelerin kendilerine olan güveni kaybetmediklerini göstermektedir.

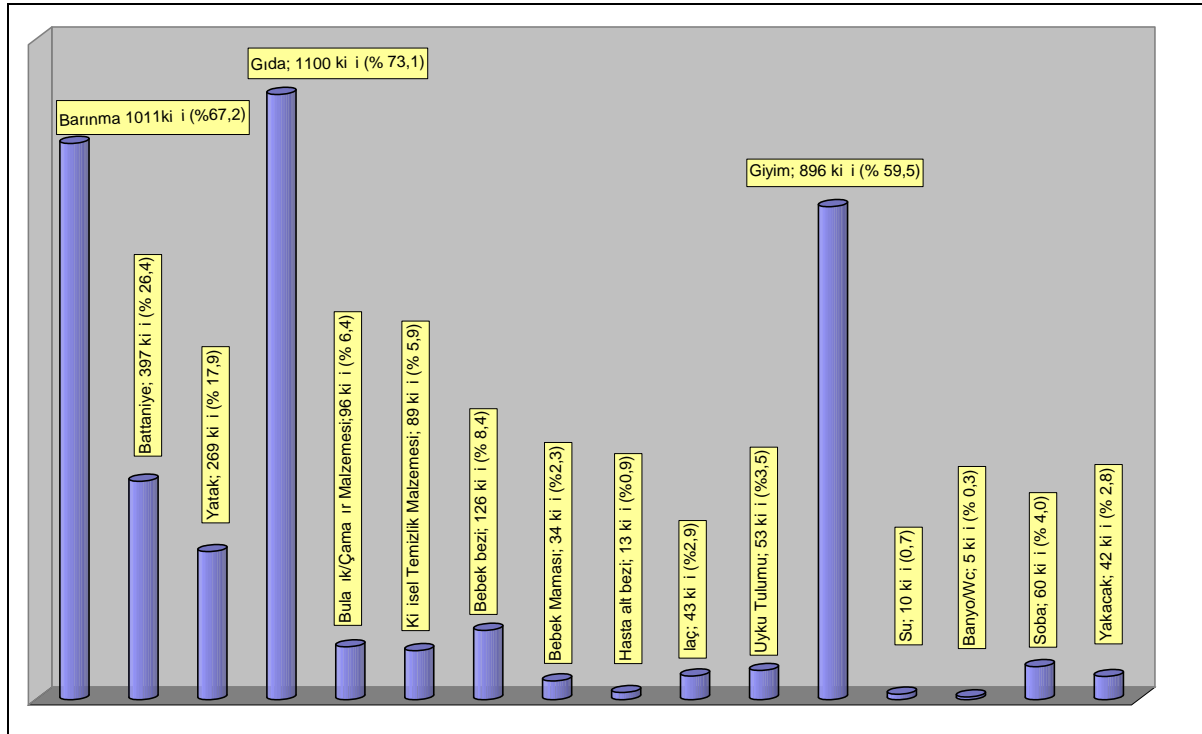
3) İHTİYAÇLAR VE TALEPLER

Deprem sonrasında kamunun ve önemli yardımlara aracılık eden Sivil Toplum Kuruluşlarının ve Türkiye'nin her bir tarafından gönderilen bireysel yardımlara rağmen depremedelerin süregelen ihtiyaçları ve karşılanmasını istedikleri taleplerinin mevcudiyeti dikkatleri çekmektedir. Alışılan hayat tarzının dışında ortaya çıkan hayatın ve aile düzeninin sürdürülmesi çabalarının ortaya çıkardığı bu talepler ve talepleri giderme çabaları üzerinde durulması gereken bir husus olarak karşımızdadır.

A. Depremzedelerin İhtiyaçlarına Genel Bakış

23 Ekim 2011 tarihinden başlayan yardım ve hizmetlerin yeterliliğine ilişkin ortaya konulan tablolara geçmeden önce depremden etkilenen bölgelerde yaşayan insanların bugün itibarıyla ne tür ihtiyaçlarının bulunduğunu sorgulamaya dönük sorulara verilen cevaplara (üç temel ihtiyacı belirtmeleri istenmiştir) bakıldığında yoğunlaşmanın gıda (% 73,1), barınma (% 67,2), giyim (% 59,5), battaniye (% 26,4) ve yatak (% 17,9) ihtiyacında olduğu görülmektedir (Grafik 40).

Grafik 40: Bugün İtibarıyla Neye İhtiyaç Duyuyorsunuz?..

Veriler, depremin üzerinden üç ay geçtikten sonra ve yapılan bütün yardım organizasyonlarına rağmen yaşanan güç iklim koşulları çerçevesinde insanların barınma ihtiyacından

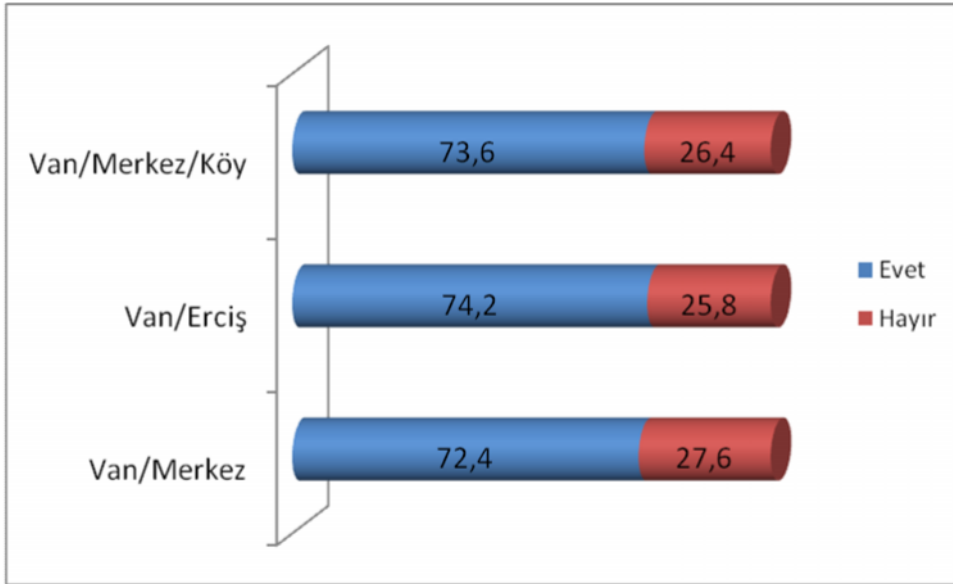

önce en büyük ihtiyaçlarının gıda olduğunu göstermektedir. Genel olarak, insanların yüzde 73,1'i hâlâ gıda malzemesine ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Grafik ayrıca gıda ile birlikte barınma, giyim, yatak ve battaniye ihtiyacının halen devam ettiğini de yansıtmaktadır.

B. İhtiyaçların Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı

Toplam olarak elde edilen ihtiyaç taleplerinin yerleşim bölgeleri esas alınarak yapılan çalışmalarda ihtiyaçların bu bölgelere göre ortaya çıkan dağılımları üzerinde durulmuş ve yapılacak mukayeseler için bir veri oluşturması yoluna gidilmiştir. Ele alınan üç farklı bölgede de gıda ihtiyacının eş değer olduğunu görmekteyiz. Van'da bu oran yüzde 72,4 Erciş'te yüzde 74,2 ve Van'a bağlı merkez köylerde ise yüzde 73,6'dır.

Grafik 41: Yerleşim Yerlerine Göre Gıda İhtiyacı

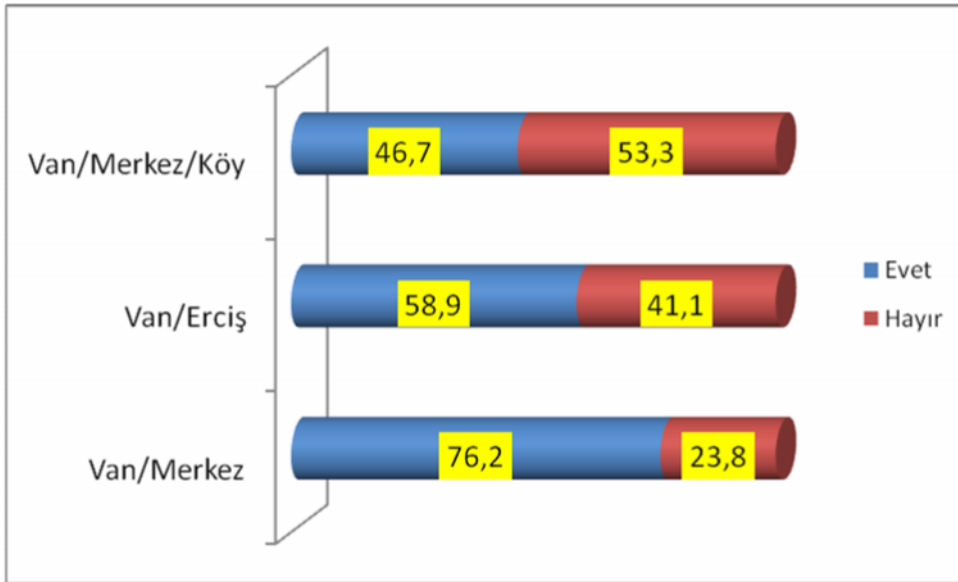
Gıdaya duyulan ihtiyacın araştırmanın uygulandığı yerleşim yerlerinde eş değer sayılabilecek bir oranda ortaya çıkmasına rağmen depremzedelerde farklı kanaatler oluşmuştur. Van/Merkez'de yaşayan insanlarda, bütün yardımların Erciş'e yapıldığına dair bir kanı oluşmuştur. Bununla birlikte Erciş'te de gıdaya duyulan ihtiyacın (% 74,2) yüksek oranda olması bunun nedenlerinin birden çok olduğunu göstermektedir.

Çalışma esnasında insanlarla yapılan görüşmelerde gıda yardımının yapılmadığı ya da bir kereye mahsus yapıldığı belirtilmiştir. Yaşanan iki büyük depremin ardından evlerin bir kısmının yıkılması ve büyük bir kısmında da oluşan hasar nedeniyle girilemez durumda olması, insanların ilk başta geçici de olsa ihtiyaçlarını karşılayacak düzeydeki gıdaya ulaşmalarını engellemiştir.

Yine kurulan çadır kentlerde; başlangıçta, ihtiyacı karşılayacak düzeyde çadırın olmaması ya da insanların bir takım nedenlerle kendi evlerinin önünden ayrılmak istememeleri, gıda dağıtım kanallarından uzak kalarak, bireysel ihtiyaçlarını kendilerinin karşılamasına yol açmıştır. Ayrıca Van'da her bir hanedeki kişi sayısının fazla olması gelen gıda yardımlarının ihtiyacı karşılayacak düzeyde olmadığını göstermektedir.

Gıdaya duyulan ihtiyacın nedenlerine ekleyebileceğimiz bir diğer husus ise, Van'daki işsizlik oranının yüksek olması ve buna bağlı olarak insanların alım güçlerinin olmaması da gösterilebilir. Normal şartlarda ihtiyaçlarını gideremeyen bu insanlar, depremin ardından doğal afetin yaratmış olduğu ikinci bir mağduriyet yaşamaktadırlar. Dolayısıyla düzenli aylık geliri olmayan bu aileler ihtiyaç duydukları gıdayı da teminde zorlanmaktadırlar.

Grafik 42: Yerleşim Yerlerine Göre Barınma İhtiyacı

Van'da gerçekleşen 7,2 ve 5,6 şiddetlerindeki iki büyük depremin ardından bina ve işyerlerinde oluşan ağır tahribattan dolayı insanların evleri ve işyerleri kullanılamaz duruma gelmiştir. Depremin etkilediği bu yerlerde artçı sarsıntıların devam etmesi nedeniyle hasar tespit çalışmalarının hızlı bir şekilde yapılamaması insanların hasarsız ya da az hasarlı olan binalarına geçmelerini geciktirmiştir. Ayrıca ikinci depremin kırılan fay hattının yüzeye yakın olması insanların depremin şiddetini daha yoğun hissetmesine sebep olmuştur. Dolayısıyla insanlar korku nedeniyle hasarsız ya

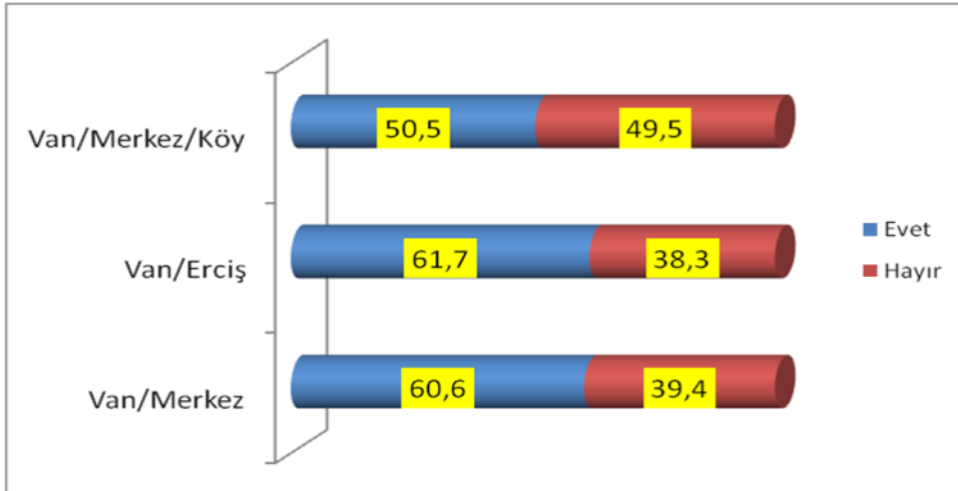
da az hasarlı binalarını başlangıçta kullanamamışlardır. Bu nedenler göz önüne alındığında barınma ihtiyacının birincil ihtiyaç olduğunu söyleyebiliriz.

Yukarıdaki grafikten de anlaşıldığı gibi, ankete katılanların ortalama yüzde 67,2'i depremin üzerinden haftalar geçmiş olmasına rağmen hâlâ barınma ihtiyaçlarının olduğunu belirtmişlerdir. Bu oran Van/Merkez'de yaşayanlarda yüzde 76,2, Erciş'te yüzde 58,9 ve Van merkeze bağlı köylerde ise yüzde 46,7'dir. Nüfusun yoğun olduğu Van/Merkez'de bu oranın yüksek olmasının sebebi, ilk gerçekleşen depremde, merkezin Erciş'e oranla daha az hasar görmesi ve gelen yardımların büyük çoğunluğunun Erciş'e gönderilmesiydi. Erciş'teki oranın yüzde 58,9 olması yine çarşı merkezindeki apartmanların büyük bir kısmının yıkılması ve geri kalanın ise hasar görmesinden dolayı barınma ihtiyacını doğurmuştur. Van'ın merkez köylerinde ise yüzde 46,7 oranında barınma ihtiyacının olması, köylerdeki evlerin türünden kaynaklanmaktadır. Köylerdeki evlerin büyük çoğunluğu toprak evlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla depreme dayanıksız olan bu yapılar yaşanan iki büyük deprem ve devam eden artçı sarsıntılar nedeniyle barınma ihtiyacını doğurmuştur.

Barınma ihtiyacının bu kadar yoğun olmasının bir diğer nedeni ise geniş aile yapısından kaynaklanmaktadır. Hanedeki kişi sayısı ortalaması köylerde 15, il ve ilçe merkezlerinde ise bu sayıya yakın olmasından dolayı, bir haneye birden fazla çadır ihtiyacını doğurmuştur. Dolayısıyla gelen çadırların ihtiyacı karşılayacak düzeyde olmaması ve yine gelen çadırların mevsim koşullarına uygun olmaması bu duruma sebep olmuştur.

Karşılaşılan bu durum çoğu bakımdan pratik bir çözüm yolu olarak kabul edilen çadırın nüfus ve aile yapısı yanında iklim bakımından güç koşulları olan bölgelerde uygulama güçlüğü yarattığını açıkça göstermektedir.

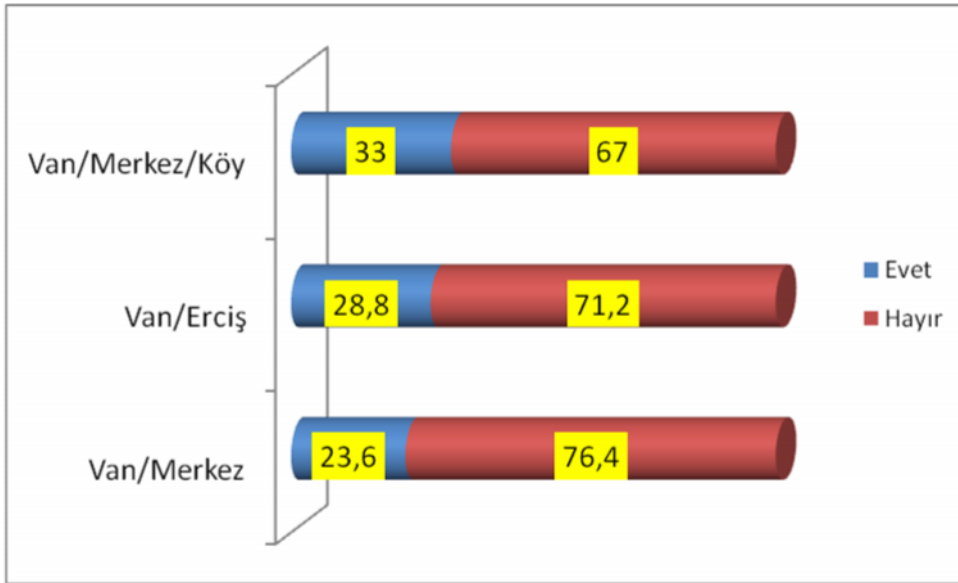
Grafik 43: Yerleşim Yerine Göre Giyim İhtiyacı

İnsanların barınma, ısınma ve gıda gibi önemlilik arz eden temel ihtiyaçlarından biri de giyim ihtiyacıdır. Çalışmamızda elde edilen verilerden hareketle, bu konuda yapıldığı bilinen yardımlara rağmen, giyime duyulan ihtiyacın hâlâ devam ettiğini görmekteyiz. Genel olarak yüzde 59,5 olan bu oran; Van'da yüzde 60,6, Erciş'te yüzde 61,7 ve merkez köylerde ise yüzde 50,5'tir. Her iki depremin geçiş mevsiminde olması gelen yardımlardaki kıyafetlerin ihtiyaca cevap vermemesine neden olmuştur.

Ayrıca üzerinde durulması gereken önemli bir husus ise gönderilen giyim malzemelerinin büyük bir kısmının kullanılmış olan kıyafetlerden gelmiş olmasıdır. Depremzedelerin kullanmak istemediği ve yetkililer tarafından da dağıtılmak istenmeyen kıyafetlerin dışında kalanlar ise ihtiyacı giderecek durumda değildir. Hatta çalışma esnasında, mahallelerde karşılaşılan bir kenara atılmış yazlık kıyafetlerin olması gönderilen yardımların ihtiyaca cevap vermediğini göz önüne sermektedir.

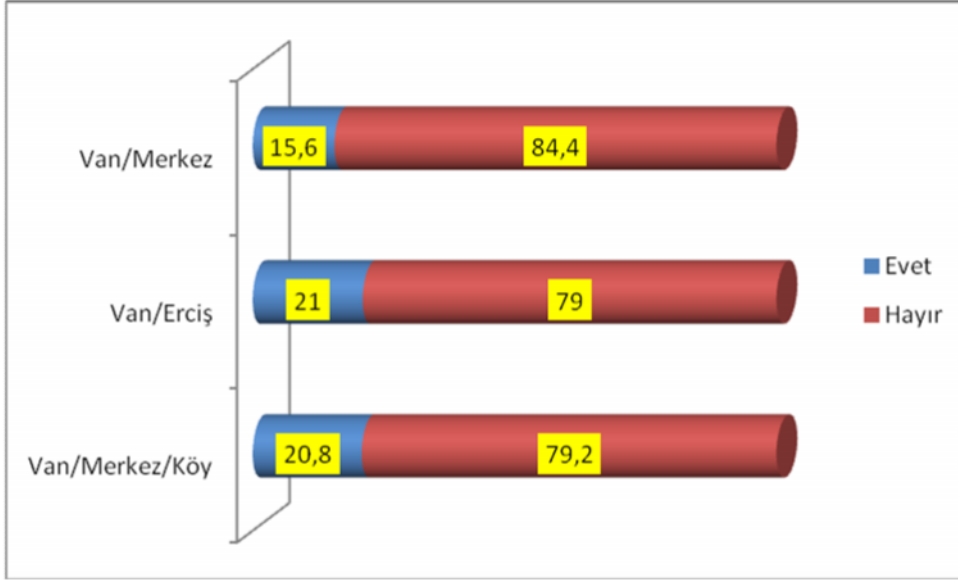
Grafik 44: Yerleşim Yerine Göre Battaniye İhtiyacı

Depremin ardından Türkiye ve yurt dışından gelen yardımların insanların fiziksel ihtiyaçlarını tam olarak gidermediği anlaşılmaktadır. Deprem gerçekleşikten haftalar sonra yapılan çalışmada, ankete katılanların yüzde 26,4'ü hâlâ battaniyeye ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. Bu oran Van merkezde yüzde 23,6, Erciş'te yüzde 28,8 ve Van'a bağlı merkez köylerde ise yüzde 33'tür. Bu ihtiyacın hâlâ giderilememesinde hanedeki kişi sayısının fazla, gelen yardımların yetersiz ve mevsim koşullarının her geçen gün insanları daha çok zorlaması neden olarak gösterilebilir.

Bunun dışında battaniyenin çok amaçlı olarak özellikle yazlık çadırların bir tür iç izolasyonunda kullanıldığı ve çadırlarda ortaya çıkan ısı kaybının bu şekilde giderilmek istendiği anlaşılmaktadır.

Grafik 45: Yerleşim Yerine Göre Yatak İhtiyacı

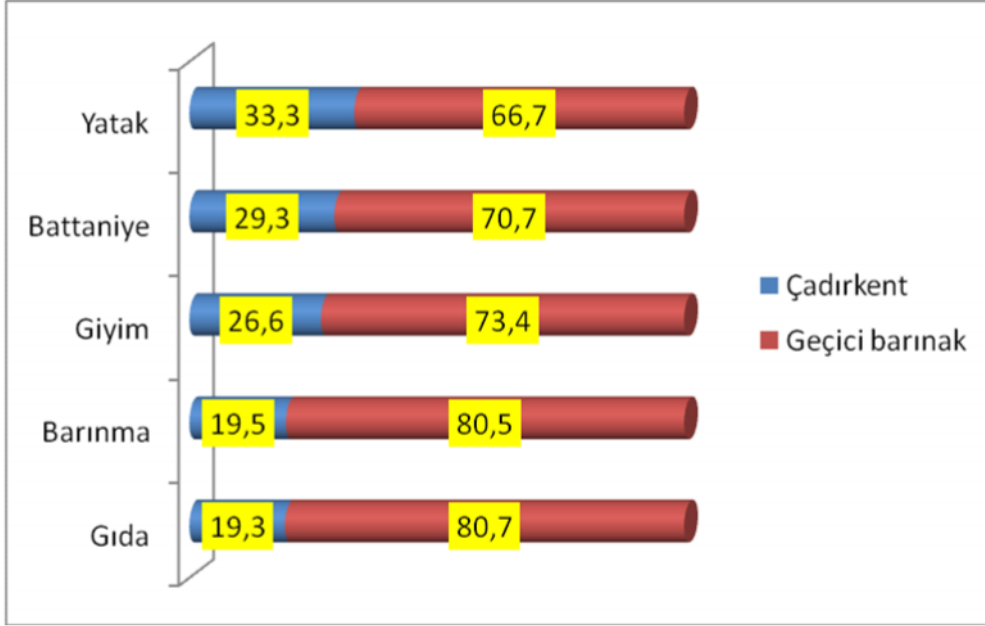
Deprem, insanların normal hayatlarını devam ettiren düzenlerinin birden bire bozulmasına neden olmuş ve beraberinde birçok ihtiyaca yol açmıştır. İhtiyaçlar öncelik sıralamasına göre değişiklik göstermektedir. Her ne kadar öncelik barınma, ısınma ya da yiyecek/gıda olsa da giyecek, yatak gibi ihtiyaçlar da önemli bir yer tutmaktadır.

Yaptığımız çalışmada, insanların ihtiyaç duydukları arasında yatak yüzde 17,9'luk oranla önemli bir yer tutmaktadır. Birinci sırayı yüzde 21,0 ile Erciş, ikinci sırayı yüzde 20,8 ile Van'ın merkez köyleri ve son olarak yüzde 15,6 ile Van/Merkez almaktadır. Yapılan yardımlara rağmen bu ihtiyacın henüz giderilememesinde, Van'ın nüfusça fazla olması ve buna bağlı olarak gelen yardımların ihtiyacı karşılayacak düzeyde olmaması gösterilebilir. Ayrıca insanların evlerinin ağır hasar görmesi ve korkuya bağlı olarak hasarsız veya az hasarlı evlerine girememeleri nedeniyle ihtiyaçlarını karşılayacak eşyalarını çıkaramamaları yanında geçici barınak ölçülerinin evdeki yataklar için uygun olmaması da neden olarak gösterilebilir.

C. İhtiyaçların Barınma Biçimlerine Göre Dağılımı

Depremzede nüfusun yerleşim yerleri yanında geçici barınma biçimlerine göre karşılaşılan sorun ve ihtiyaçların ne şekilde belirdiği ve hangi geçici barınmaya yoğunluk kazandığı ayrıca üzerinde durulması gereken bir husustur. Aşağıdaki tablolarda en çok ihtiyaç duyulan beş temel maddeye, barınma biçimlerinde duyulan ihtiyaçlara yer verilmiştir.

Grafik 46: İhtiyaçların Barınma Biçimlerine Göre Dağılımı

Grafik 46, kamu otoritesi tarafından oluşturulmuş toplu geçici barınaklarda (çadır kent) yaşayanlar ile mahalle ve köy yerleşimlerinde kişilerin kendi ikamet alanında kurduğu geçici barınaklarda (çadır, baraka gibi) yaşayanların gıda, barınma, giyim, battaniye ve yatak ihtiyaçlarını yansıtmaktadır. Buna göre kamu otoritesi tarafından oluşturulan toplu geçici barınaklarda yaşayanların gıda, barınma, giyim, battaniye ve yatak konusunda ihtiyaçlarının önemli ölçüde karşılandığı, diğer geçici barınaklarda yaşayanların söz konusu ihtiyaçlarının halen devam ettiği bariz bir şekilde görülmektedir.

Kendilerince oluşturulan barınma yerlerinde, depremzedelerin duyduğu en büyük ihtiyacı barınma ve gıda oluşturmaktadır. Deprem alanı içinde kendi konutlarının civarından ayrılmak istemeyen kişilerin, araştırmanın yapıldığı dönemde, tüm depremzedelerin yaklaşık oranlar ihtiva eden ihtiyaçlarından farklı olarak, barınma ve gıda konusunda daha büyük bir talep oluşturdukları dikkati çekmektedir. Bunun nedeni olarak bu tür barınma biçimini seçen depremzedelerin oluşan talep/yardım ağlarının dışında kalmaları söylenebilir.

4) İHTİYAÇLARIN KARŞILANMASI VE YARDIMLAR KARŞISINDAKİ TUTUMLAR

Van depremleriyle birlikte ön plana çıkan ve uzun süre kamuoyunda da tartışılan bir konu, deprem bölgesine gerçekleştirilen yardım faaliyetleri ve hizmet götürme çabaları olmuştur. Deprem duyulduğu anlardan itibaren Kamu Kuruluşları ve Sivil Toplum Kuruluşları tarafından girilen enkaz araştırma çalışmaları yanında yürütülen acil yardım çabaları kamuoyuna bütün yönleri ile yansımıştı.

Bununla birlikte deprem sonrası ilk saatlerden başlamak üzere merkezî ve yerel aktörlerin göçüklerde kalan insanları kurtarma çabaları yanında, bir anda ortada insanlara barınma, ısınma, gıda, sağlık, giyim, çocuk ve hasta ihtiyaçları, kişisel temizlik, ilgi ve anlayış noktasında sunduğu yardım ve hizmetlerin halk tarafından nasıl algılandığı önem arz etmektedir.

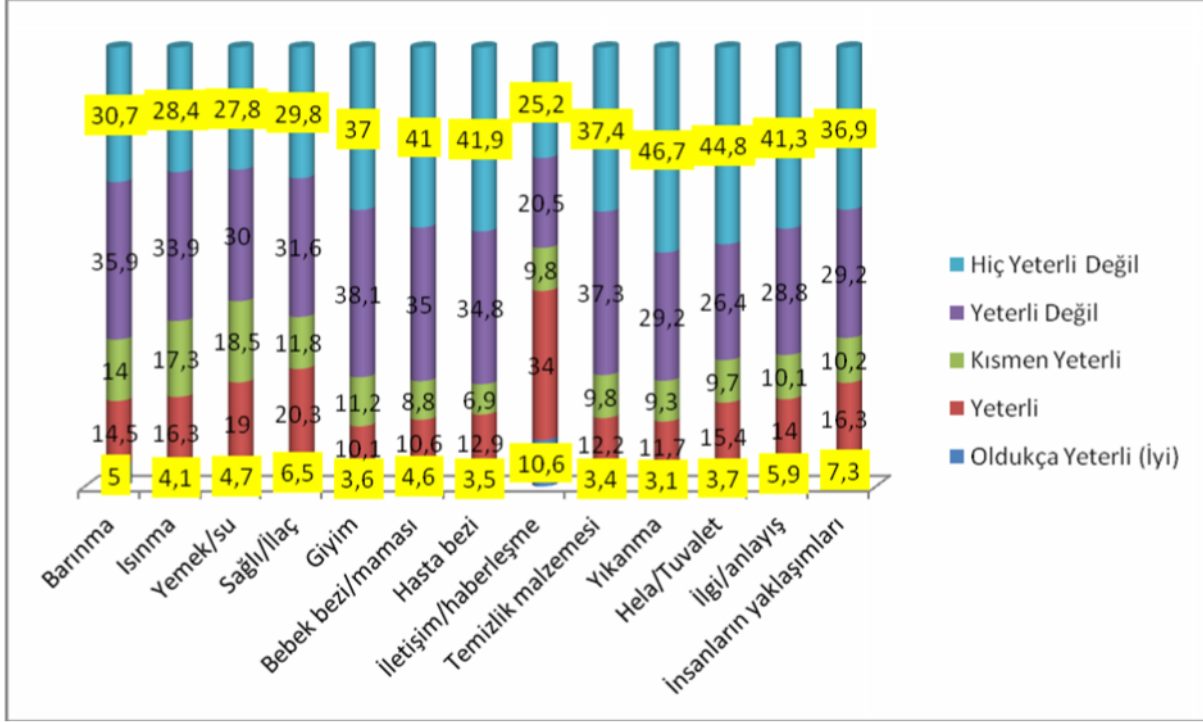
İhtiyaçların karşılanması durumu ve biçimi; değişik ihtiyaç taleplerinin göz önüne alınarak, depremzedelerin ihtiyaçlarının ne ölçüde karşılandığı meselesine, başka bir deyişle yardım olarak sunulan mal ve hizmetten ne ölçüde memnun kaldıkları düşüncesine dayanmaktadır.

Türkiye'nin tek vücut olarak giriştiği yardımın ve yardımın ulaşma biçiminin; ulaştığı noktada, yardımı alan kişiler tarafından değerlendirilmesi, depremzedelerin bu girişimler karşısındaki memnuniyetlerinin tezahür ediş biçimleri üzerinde durulması gerekmektedir.

A. Genel Olarak Memnuniyetin Değerlendirilmesi

Depremzedelerin yapılan yardımlar konusundaki görüşlerini ayrı ayrı değerlendiren tablolarla her yardım malzemesinin ihtiyaçları ne ölçüde karşıladığı şeklinde oluşturulan tablolardaki yeterlilik dağılımının topluca görülmesini sağlayacak olan Grafik 47 ihtiyaçların giderilmesi konusunda genel bir bilgi vermeyi amaçlamıştır.

Grafik 47: Genel Olarak Yardımların Yeterlilik Düzeyi

Yardımların değerlendirilmesi bir bakımdan depremzedelerin mevcut ve devamlılık gösteren ihtiyaç taleplerini ortaya koyarken diğer taraftan bu ihtiyaçlarının giderilmesi karşısındaki tutumları, memnuniyet dereceleri hakkında da bir fikir edinmemizi sağlamaktadır. Bu açıdan değerlendirildiği zaman, ihtiyaçların giderilmesi konusunda ‘yeterli değil’, ‘hiç yeterli değil’ şeklinde beliren cevaplar ‘oldukça yeterli’, ‘yeterli’, ‘kısmen yeterli’ şeklinde verilen cevaplardan daha fazla bir orana sahiptir. Bir şekilde ihtiyaçların giderilmesi konusundaki memnuniyetsizliği de ortaya koyan bu cevaplar içinde en büyük memnuniyetsizliği veya bir manada eksikliği gösteren konular içinde ‘hasta bezi ve hijyenik ped’ (%76,7); ‘bebek bezi/bebek maması’ (%76); ‘yıkanma’ (%75,9); ‘temizlik malzemesi’ (%74,7); ‘helâ/tuvalet’ (%71,2) yüksek bir paya sahiptir. Bu konulardaki taleplerin az olması göz önünde bulundurulduğunda ortaya çıkan yüksek memnuniyetsizlik durumunun sayısal bir özellik olduğunu unutmamak gerekir.

B. Barınılan Yere Göre Yardım ve Hizmetlerin Değerlendirilmesi

Barınılan yer açısından yapılan değerlendirmede ise depremzedelerin mevcut ihtiyaçlarının giderilmesi konusundaki dağılıma yer verilmiştir. Memnuniyet veya memnuniyetsizliklerin barınılan yere göre değerlendirilmesi bir manada depremzedelere barındıkları yere hizmetin ulaşmasındaki farklılık veya farklı barınma yerine göre hizmetin değerlendirilmesi konusundaki görüş farklılıklarını da gündeme getirmektedir.

Tablo 6: Barınma İhtiyacının Karşılanması Konusundaki Kanaatler

BARINMA TİPİ		KANAAT DÜZEYİ					Toplam
		Oldukça Yeterli (İyi)	Yeterli	Kısmen Yeterli	Yeterli Değil	Hiç Yeterli Değil	
Çadır	Sayı	23	123	157	357	299	959
	%	2,4%	12,8%	16,4%	37,2%	31,2%	100,0%
Mevlana Evi	Sayı	13	27	17	44	35	136
	%	9,6%	19,9%	12,5%	32,4%	25,7%	100,0%
Prefabrik Ev	Sayı	32	42	15	40	23	152
	%	21,1%	27,6%	9,9%	26,3%	15,1%	100,0%
Depremzedenin Kendi İmalatı	Sayı	3	19	17	80	90	209
	%	1,4%	9,1%	8,1%	38,3%	43,1%	100,0%
Konteynır	Sayı	4	7	4	19	15	49
	%	8,2%	14,3%	8,2%	38,8%	30,6%	100,0%
Toplam	Sayı	75	218	210	540	462	1505
	%	5,0%	14,5%	14,0%	35,9%	30,7%	100,0%

İklim ve barınma koşulları göz önüne alındığı zaman dikkati çeken temel ayırım; bütün barınaklar konusundaki genel bir memnuniyetsizliğin yanında, Mevlâna evi ve Prefabrik evlerde barınanların genel memnuniyet oranlarının öne çıkmasıdır. Dikkati çeken diğer bir özellik ise depremzedelerin kendileri tarafından oluşturulan barınakları tüm geçici yerleşim yerleri içinde en fazla memnuniyetsizlik derecesine sahip olmasıdır.

Tablo 7: Isınma İhtiyacının Karşlanması Konusundaki Kanaatler

BARINMA TİPİ	KANAAT DÜZEYİ					Toplam	
	Oldukça Yeterli (İyi)	Yeterli	Kısmen Yeterli	Yeterli Değil	Hiç yeterli Değil		
Çadır	Sayı	21	117	164	353	304	959
	%	2,2%	12,2%	17,1%	36,8%	31,7%	100,0%
Mevlana Evi	Sayı	19	37	30	35	15	136
	%	14,0%	27,2%	22,1%	25,7%	11,0%	100,0%
Prefabrik Ev	Sayı	18	47	32	31	24	152
	%	11,8%	30,9%	21,1%	20,4%	15,8%	100,0%
Depremzedenin Kendi İmalatı	Sayı	1	36	24	77	71	209
	%	,5%	17,2%	11,5%	36,8%	34,0%	100,0%
Konteynır	Sayı	3	8	11	14	13	49
	%	6,1%	16,3%	22,4%	28,6%	26,5%	100,0%
Toplam	Sayı	62	245	261	510	427	1505
	%	4,1%	16,3%	17,3%	33,9%	28,4%	100,0%

Depremın sonbahar-kış mevsimlerine rastlaması depremin oluşturduğu tabloda barınma ile birlikte ısınma problemini ön plana çıkarmıştır. Birinci ve ikinci depremle birlikte Van, Erciş ve Van merkeze bağlı köylerde kalıcı konutlarda yaşamayı imkânsız hale getirmiştir. Geçici barınakların büyük bir kısmının kış koşullarına dayanıklı bir özelliğe sahip olmaması burada yaşamaya çalışan insanları ısınma konusunda tedirgin etmiştir. Kamu yetkilileri ilkin acil tedbir olarak elektrik sayaçlarını devre dışı bırakarak geçici barınaklarda yaşayan insanların ücretsiz elektrik kullanmasını sağlamış, yine Valilik tarafından ücretsiz kömür dağıtılmıştır. Fakat diğer taraftan bütün bunlara rağmen şehir elektrik dağıtım ağı ve trafoların yetersizliğinden kaynaklı teknik sorunlar büyük oranda memnuniyetsizlik yaratmış görünmektedir. Isınma konusunda memnuniyetsizlik genel toplamda yüzde 62,3 civarında iken bu oran depremzedenin kendi oluşturduğu geçici konutlarda yüzde 70,8'e çıkmaktadır.

Dikkati çeken diğer bir husus ise çadır dışı bir yerleşme türü olan konteynırlarda, Mevlâna Evi ve Prefabrik eve göre daha az bir memnuniyetin ortaya çıkmış olmasıdır. Sayıca az olmalarına rağmen, konteynırlardan duyulan memnuniyetsizliğin neredeyse çadırlar kadar bir oran tutmasıdır. Her ne kadar örneklem içinde sayıca düşük bir orana sahip olsa bile barınma açısından konteynırların fazla bir memnuniyet yaratmamış olması dikkat çekicidir.

Tablo 8: Gıda İhtiyacının Karşılanması Konusundaki Kanaatler

BARINMA TİPİ		KANAAT DÜZEYİ					Toplam
		Oldukça Yeterli (İyi)	Yeterli	Kısmen Yeterli	Yeterli Değil	Hiç Yeterli Değil	
Çadır	Sayı	32	160	184	290	293	959
	%	3,3%	16,7%	19,2%	30,2%	30,6%	100,0%
Mevlana Evi	Sayı	17	43	26	29	20	135
	%	12,6%	31,9%	19,3%	21,5%	14,8%	100,0%
Prefabrik Ev	Sayı	20	40	36	38	18	152
	%	13,2%	26,3%	23,7%	25,0%	11,8%	100,0%
Depremzedenin Kendi İmalatı	Sayı	0	35	27	75	72	209
	%	,0%	16,7%	12,9%	35,9%	34,4%	100,0%
Konteynır	Sayı	2	8	5	19	15	49
	%	4,1%	16,3%	10,2%	38,8%	30,6%	100,0%
Toplam	Sayı	71	286	278	451	418	1504
	%	4,7%	19,0%	18,5%	30,0%	27,8%	100,0%

Barınma tipine göre gıda hizmetlerinden memnuniyet düzeylerine bakıldığında, derecesi değişmekle birlikte toplamda yüzde 57,8 oranında söz konusu hizmetlerin yeterli olmadığına ilişkin bir görüş ortaya çıkmaktadır. Geçici barınaklar olarak kamu otoritesi denetiminde yardım ve hizmetlerin sürdürüldüğü Mevlâna Evi ve Prefabrik yapılarda memnuniyet yüzde 50'lerin üzerinde iken, kişisel çadır türü barınaklarda (çadır, çadırkent, depremzedenin kendi imalatı gibi) memnuniyetsizlik yüzde 70'lere varmaktadır (Tablo 8).

Tablo 9: Giyim İhtiyacının Karşlanması Konusundaki Kanaatler

BARINMA TİPİ	KANAAT DÜZEYİ					Toplam	
	Oldukça Yeterli (İyi)	Yeterli	Kısmen Yeterli	Yeterli Değil	Hiç Yeterli Değil		
Çadır	Sayı	27	87	105	359	359	937
	%	2,9%	9,3%	11,2%	38,3%	38,3%	100,0%
Mevlana Evi	Sayı	9	14	20	46	46	135
	%	6,7%	10,4%	14,8%	34,1%	34,1%	100,0%
Prefabrik Ev	Sayı	14	26	23	50	38	151
	%	9,3%	17,2%	15,2%	33,1%	25,2%	100,0%
Depremzedenin Kendi İmalatı	Sayı	2	17	16	86	86	207
	%	1,0%	8,2%	7,7%	41,5%	41,5%	100,0%
Konteynır	Sayı	1	5	2	22	18	48
	%	2,1%	10,4%	4,2%	45,8%	37,5%	100,0%
Toplam	Sayı	53	149	166	563	547	1478
	%	3,6%	10,1%	11,2%	38,1%	37,0%	100,0%

Yardım ve hizmet alanları içinde memnuniyetsizliğin yüksek olduğu kalemlerden birini giyim/kuşam/iç çamaşırı oluşturmaktadır. Bu konuda ihtiyaç sınırının ne olduğu kesin olmamakla birlikte insanların mağduriyet psikolojisi içinde giyim ve kuşam konusunun çok ihmal edildiği, yeterli desteğin sağlanmadığı konusunda bir yoğunlaşma içinde olduğu görülmektedir. Yapılabilecek diğer bir değerlendirme ise iklim koşullarına karşı yetersiz barınaklarda kalanların soğuğa karşı geçerli bir giyim/kuşam türüne sahip olmadıkları için bu taleplerde buldukları şekildedir. Bu konudaki en büyük memnuniyetsizlik yüzde 83'e varan oranlarda yalnız kaldığını hisseden, kendi yaptığı geçici barınaklarda yaşayan depremzedelerde görülmektedir.

Tablo 10: İlgî/anlayış Konusundaki Kanaatler

BARINMA TİPİ		KANAAT DÜZEYİ					Toplam
		Oldukça Yeterli (İyi)	Yeterli	Kısmen Yeterli	Yeterli Değil	Hiç Yeterli Değil	
Çadır	Sayı	43	123	99	266	422	953
	%	4,5%	12,9%	10,4%	27,9%	44,3%	100,0%
Mevlana Evi	Sayı	14	35	12	34	41	136
	%	10,3%	25,7%	8,8%	25,0%	30,1%	100,0%
Prefabrik Ev	Sayı	24	33	18	40	37	152
	%	15,8%	21,7%	11,8%	26,3%	24,3%	100,0%
Depremzedenin Kendi İmalatı	Sayı	5	15	19	71	97	207
	%	2,4%	7,2%	9,2%	34,3%	46,9%	100,0%
Konteynır	Sayı	2	3	3	20	21	49
	%	4,1%	6,1%	6,1%	40,8%	42,9%	100,0%
Toplam	Sayı	88	209	151	431	618	1497
	%	5,9%	14,0%	10,1%	28,8%	41,3%	100,0%

Afet durumlarında insanların en çok aradığı ve bulmak istediği şeylerden birinin ilgi ve anlayış olduğu rahatlıkla söylenebilir. Depremde bütün ihtiyaçları karşılamının mümkün olmadığının bilincinde olan depremzedelerin ilgi ve anlayış konusunda kurum ve kuruluşlardan gerekli hoşgörüyü göremedikleri de bir gerçektir. Toplu geçici barınaklarda yaşayan depremzedelerin kurum ve kuruluşlardan görece daha memnun oldukları görülmektedir.

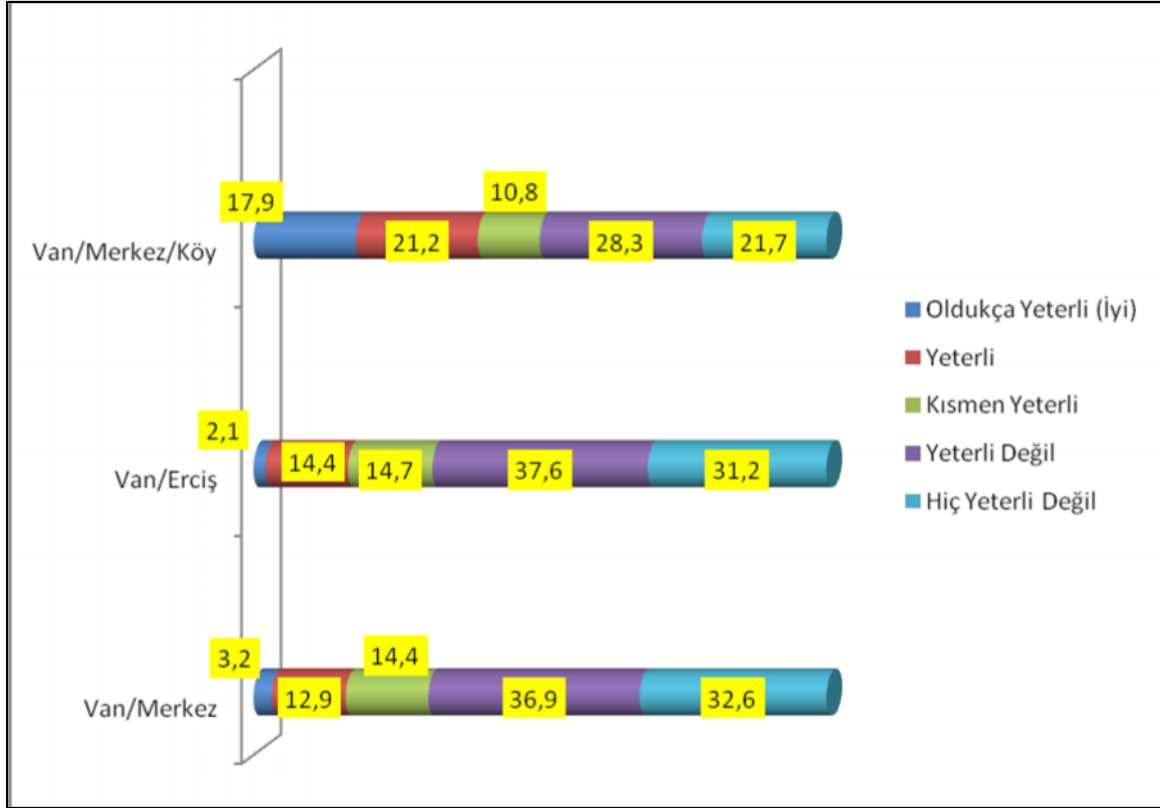
Tablo 11: İnsanların Yaklaşımları Konusundaki Kanaatler

BARINMA TİPİ		KANAAT DÜZEYİ					Toplam
		Oldukça Yeterli (İyi)	Yeterli	Kısmen Yeterli	Yeterli Değil	Hiç Yeterli Değil	
Çadır	Sayı	53	132	106	281	382	954
	%	5,6%	13,8%	11,1%	29,5%	40,0%	100,0%
Mevlana Evi	Sayı	17	38	12	37	32	136
	%	12,5%	27,9%	8,8%	27,2%	23,5%	100,0%
Prefabrik Ev	Sayı	28	47	16	28	33	152
	%	18,4%	30,9%	10,5%	18,4%	21,7%	100,0%
Depremzedenin Kendi İmalatı	Sayı	9	23	16	75	86	209
	%	4,3%	11,0%	7,7%	35,9%	41,1%	100,0%
Konteynır	Sayı	3	5	3	17	21	49
	%	6,1%	10,2%	6,1%	34,7%	42,9%	100,0%
Toplam	Sayı	110	245	153	438	554	1500
	%	7,3%	16,3%	10,2%	29,2%	36,9%	100,0%

Depremzedelerin sadece maddî olarak değerlendirilebilecek ihtiyaçlarının karşılanmasının yanında ilişkiler boyutunda manevî yan olarak değerlendirebileceğimiz ilgi ve anlayış ile insanların yaklaşımı konusundaki görüşleri de mevcut memnuniyetsizlik çerçevesini aşmamaktadır. Mevlana Evi ve Prefabrik Evlerde yerleşenlerin diğerlerine göre göreceli de olsa daha fazla memnuniyet ifade etmeleri üzerinde durulması gereken bir yanı ortaya koymaktadır.

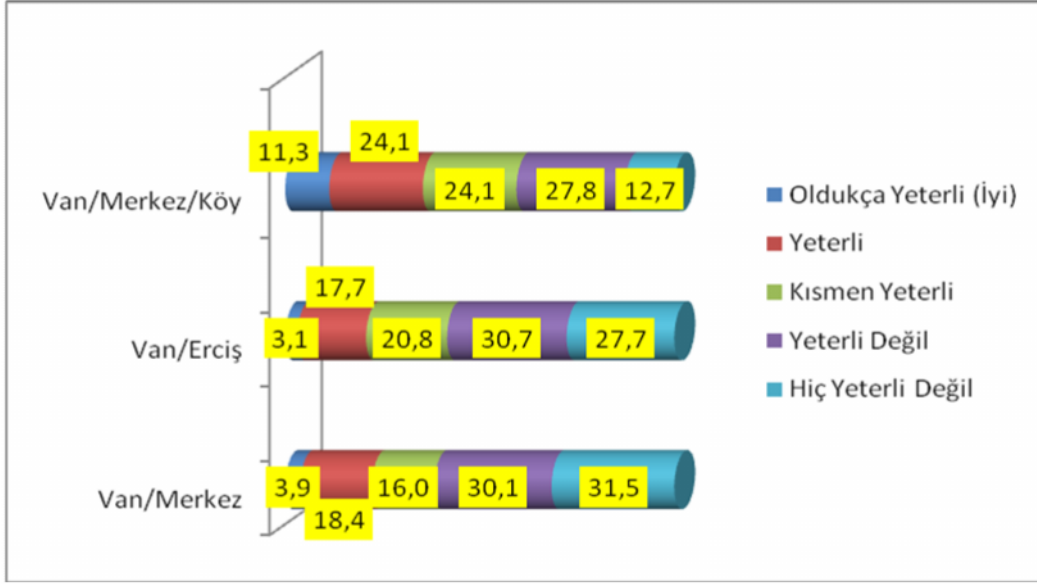
İlgisizlikten ve insanların yaklaşımından en fazla şikâyetçi olan kesim ise kendi yaptıkları barınaklarda hayatlarını sürdürenlerle konteynırlarda barınanlardan gelmektedir. En düşük memnuniyet ifadesi ile en fazla şikâyet bu tip barınaklardaki kişilerden gelmiş olması da ilgi çekicidir.

Grafik 48:Yerleşim Birimine Göre Barınma Yardım ve Hizmetleri Konusundaki Görüşler

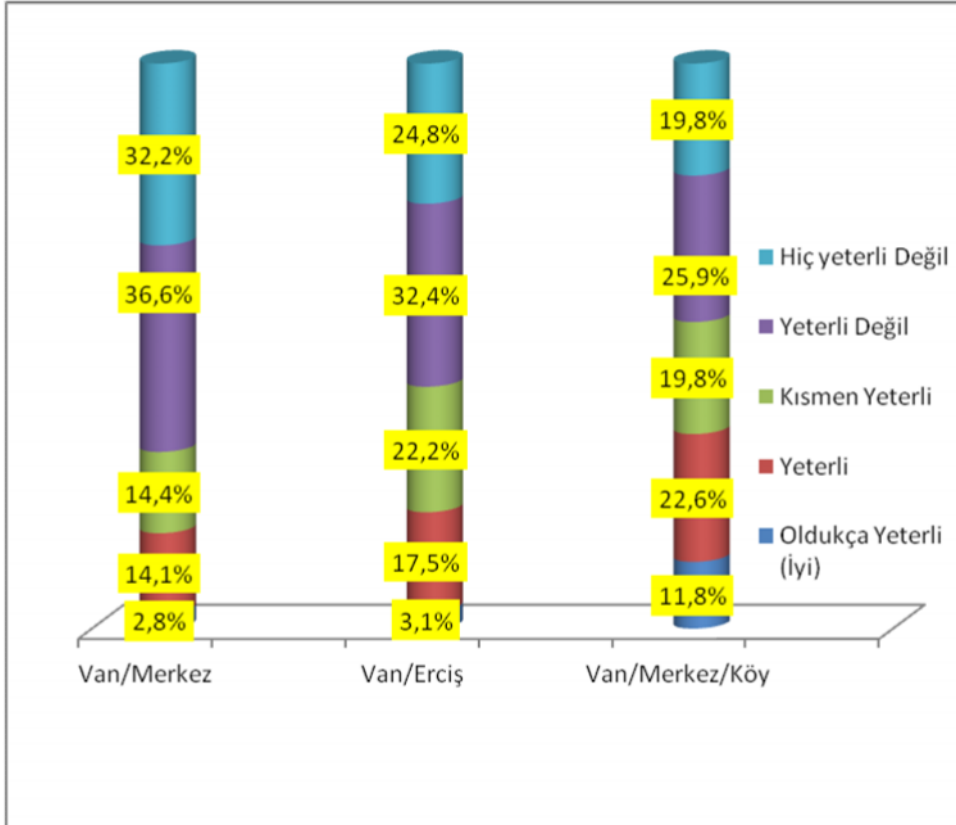
Depremin etkilediği üç yerleşim noktasında yaşayanların kendilerine sunulan barınma yardım ve hizmetlerini genel olarak yeterli bulmadıkları görülmektedir. Barınma konusunda köylerde yaşayanların yüzde 50'si, Erciş'te kalanların yüzde 68,8'i, Van merkezde yaşayanların ise yüzde 69,5'i geçici barınakların yeterli olmadığı görüşünü paylaşmaktadır.

Grafik 49:Yerleşim Birimine Göre Gıda Yardım ve Hizmetleri Konusundaki Görüşler

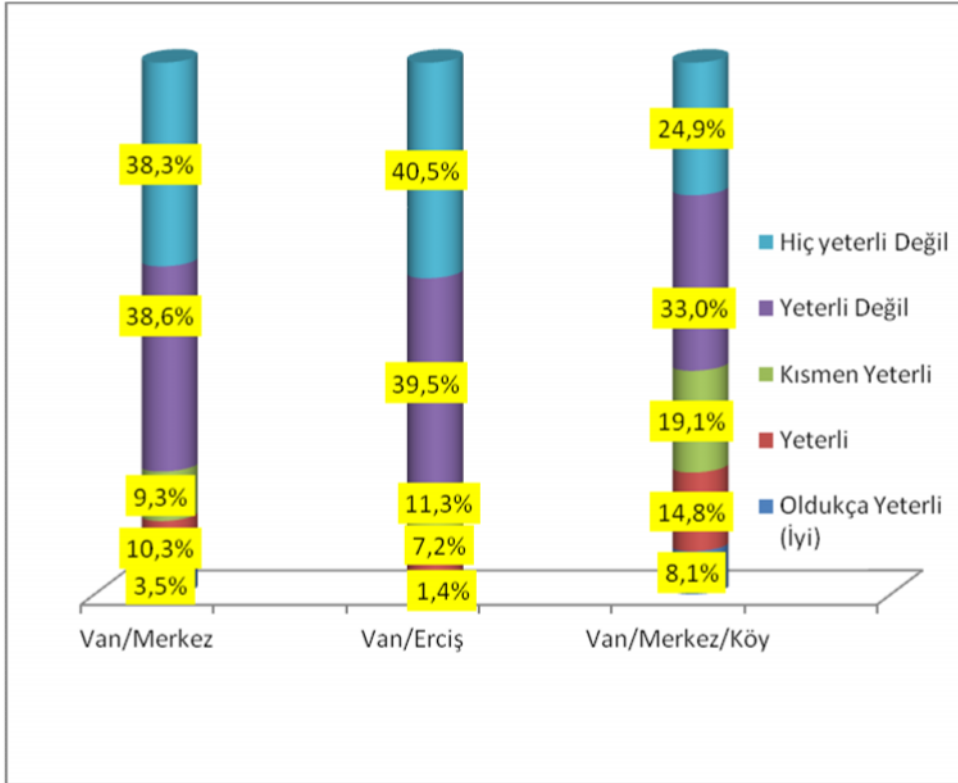
Yerleşim yerlerine göre gıda konusunda yapılan yardım ve hizmetlerin değerlendirilmesinde memnuniyetsizliğin yüzde 58,4 ile Erciş, yüzde 61,6 ile Van merkezde toplandığı anlaşılmaktadır. Köylerde gıda yardımı konusunda yapılan yardımların daha büyük oranda (%59,5) yeterli görüldüğü anlaşılmaktadır.

Grafik 50: Yerleşim Birimine Göre Isınma Yardım ve Hizmetleri Konusundaki Görüşler

Halkın yüzde 62,3'si ısınma konusunda sunulan hizmetleri yeterli bulmamaktadır (Grafik 50). Kamu tarafından hemen hemen her eve/çadıra dağıtılan kömür ve ücretsiz verilen elektriğe rağmen oluşan memnuniyetsizliğin altında çözülemeyen barınma problemi, sık sık yaşanan elektrik kesintileri ve özellikle köylerde birden yüklenildiğinde performansı yetersiz kalan zayıf elektrik trafoları yatmaktadır. Barınma probleminin çözülemediği bir yerde sağlanan ısınma hizmetleri bir anlam ifade etmemektedir. Barınma sorunuyla kıyaslandığında görece bir memnuniyetin olduğunu da belirtmek gerekir. Bunun en önemli nedenini ise AFAD ve Valiliğin elektrik dağıtımını konusunda halka sunduğu ücretsiz elektrik kullanımı oluşturmaktadır.

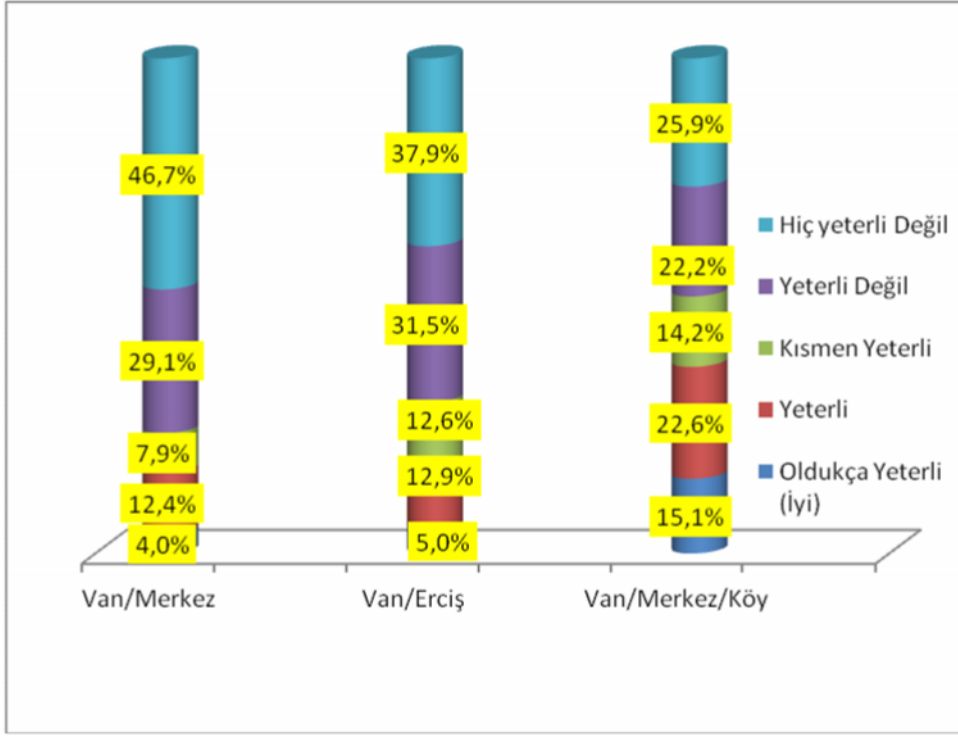
Grafik 51: Yerleşim Birimine Göre Giyim Yardım ve Hizmetleri Konusundaki Görüşler

Kazak, kaban, mont, eldiven, iç çamaşırı, çorap, ayakkabı, kaşkol gibi giyim malzemelerinin ihtiyaç temelinde yeterli düzeyde dağıtılmadığı, bu konudaki en büyük memnuniyetsizliğin yüzde 80 oranında Erciş'te olduğu ortaya çıkmaktadır. Kullanılmış ve yeni çok miktarda giyecek gelmesine rağmen bu konudaki memnuniyetsizliğin temel nedenlerinden birini yaş, cinsiyet, beden özellikleri dikkate alınmadan yapılan dağıtımlar oluşturmaktadır.

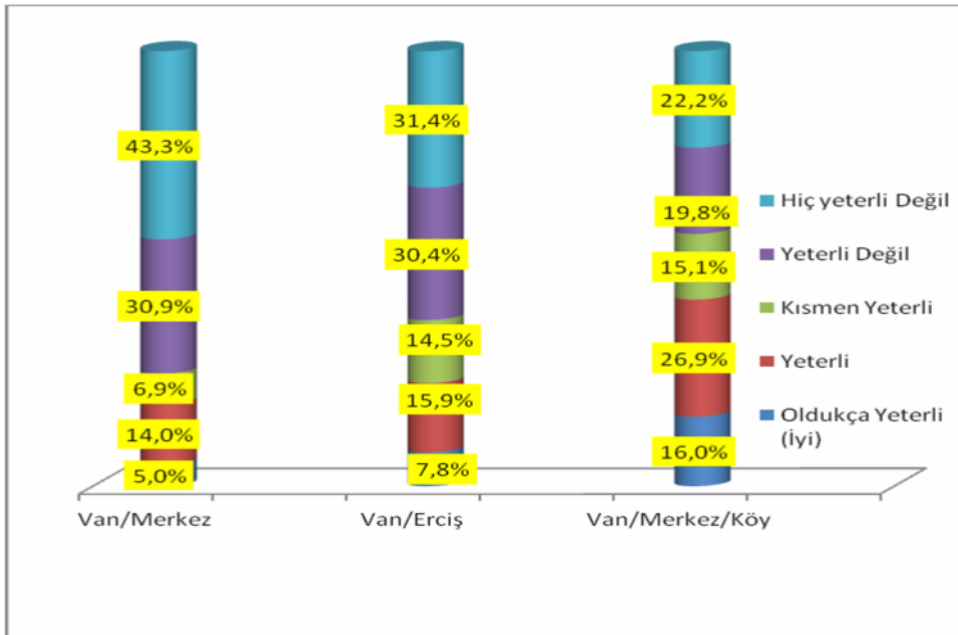

Grafik 52: Yerleşim Birimine Göre İlgî ve Anlayış Konusundaki Görüşler

Depremi yaşayan bireylerin, kamu kurum ve kuruluşlarından çadır, soba, battaniye, gıda ve giyim kadar, belki daha fazla düzeyde ilgi ve anlayış beklentisi içinde oldukları saha çalışmasında yüksek sesle seslendirilen bir durum olmuştur. Kurum ve kuruluş düzeyinde depremzedelerce belirtilen ilgisizliğin en fazla Van kent merkezinde (% 75,8) olduğu görülmektedir.

Grafik 53: Yerleşim Birimine Göre İnsanların Yaklaşımları/Anlayışları Konusundaki Görüşler

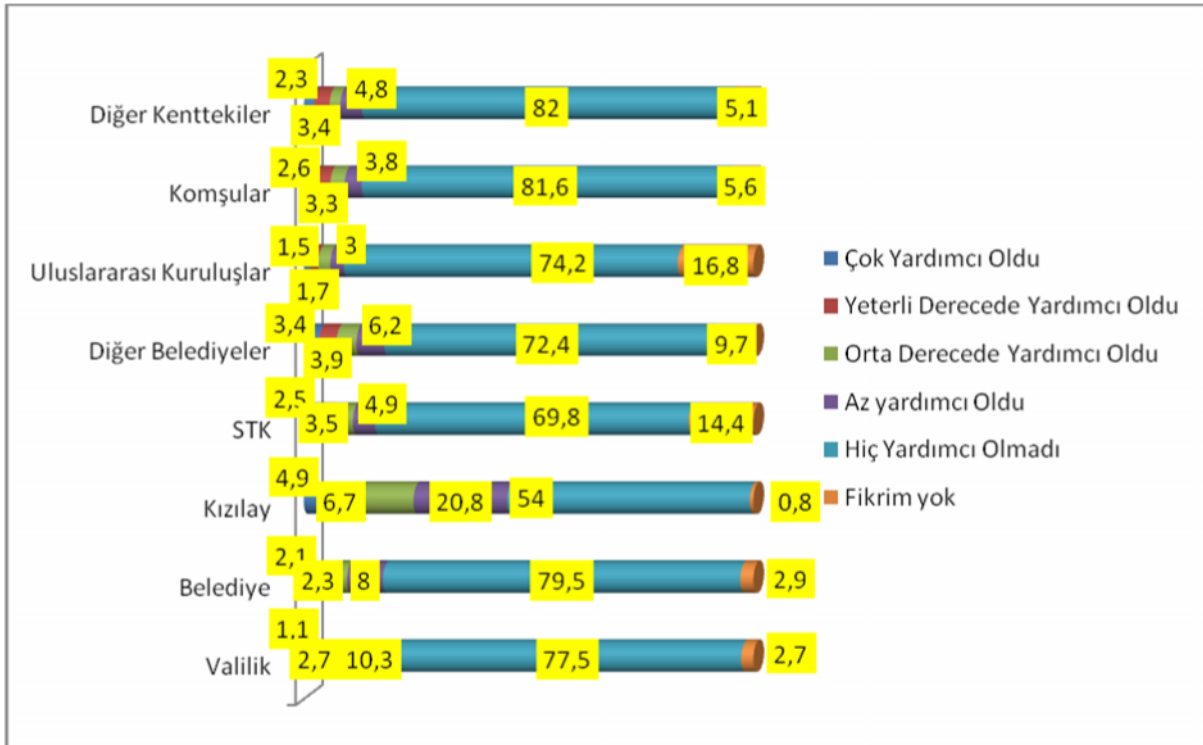

Deprem gibi büyük bir felaket anında insanların birbirine yaklaşımlarını depremzedelerin yarısından fazlası olumlu olarak görmemektedir. Dayanışma ve yardımlaşma anlamına gelen söz konusu davranış örüntülerine ilişkin değerlendirmenin Van kent merkezinde yüzde 74,2, Erciş merkezde yüzde 61,8, köylerde ise yüzde 42 oranlarında yeterli görülmemesi bir taraftan herkesin kendi sorununu öncelediğini diğer taraftan da köy ve kent ilişkilerinin farklılığını yansıtmaktadır(Grafik 53). Köylerde insanlar birbirlerine yeterli derecede yardımcı oluyorken aynı durum Van ve Erciş için pek geçerli değildir.

C. Kuruluş ve Kişilerin Değerlendirilmesi

Depremzedelerin yapılan yardımlar konusunu değerlendirmelerinden oluşan ve memnuniyet derecelerini ortaya koyan veriler yanında bu yardımların dağıtılmasında yer alan veya organizasyonunu sağlayan kuruluş ve kişilerle ilgili görüşleri memnuniyetlerin değerlendirilmesinde gerekli bir aşamayı göstermektedir.

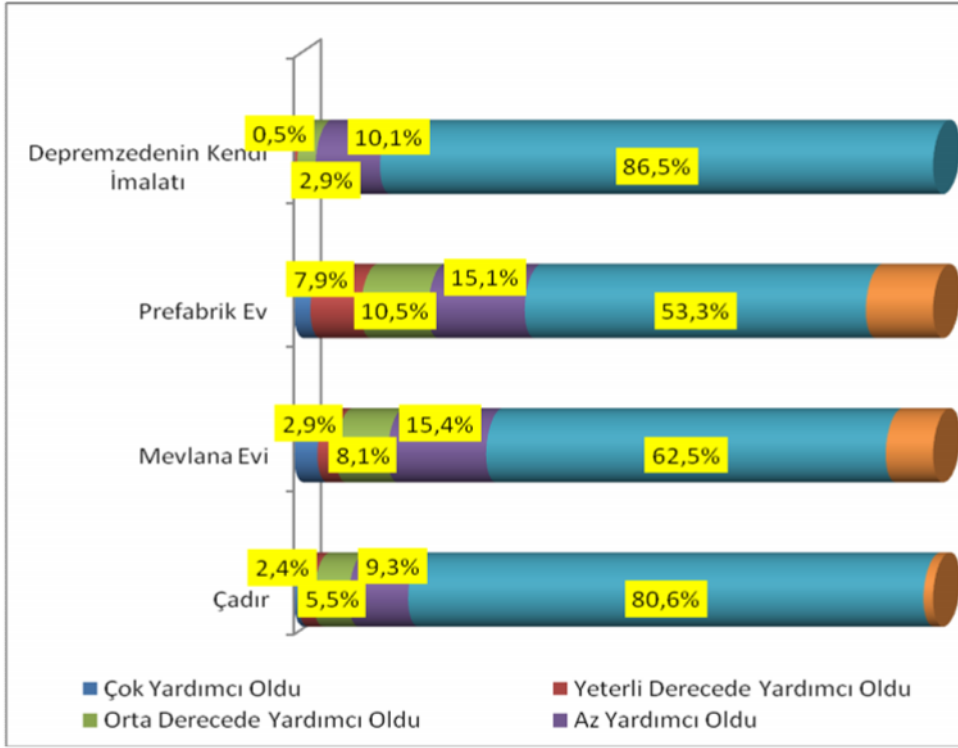
Grafik 54: Kurum ve Kişilerin Değerlendirilmesi

Depremzede, deprem süresince Valilik, Belediye, Kızılay, Uluslar Arası Yardım Organizasyonları gibi çok sayıda kişi ve kurumla irtibata geçti, iletişim kurdu ve söz konusu kurum ve kişilerden yardım aldı. Grafik 54'te de görüldüğü gibi depremzedelerin özellikle sivil toplum örgütleri ve uluslar arası kuruluşlar konusunda bir farkındalığa sahip olmadığı, diğer kentlerde yaşayanların (% 82), komşuların (% 81,6), belediyenin (% 79,5) ve valiliğin (% 77,5) kendilerine hiç yardımcı olmadıklarını ifade etmişlerdir.

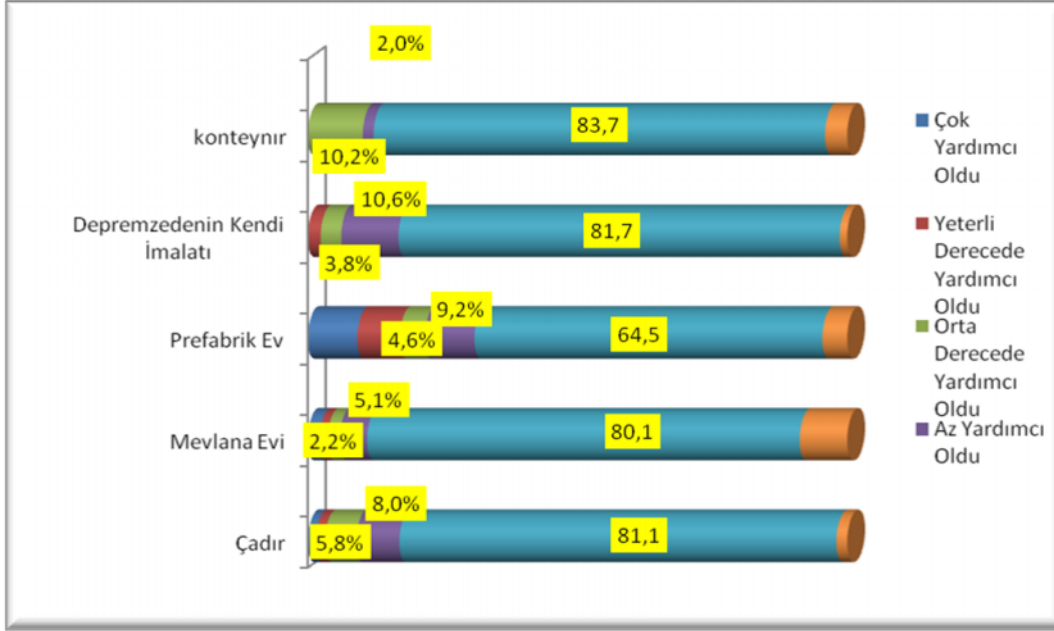
Bu değerlendirmeler içinde Kızılay'ın yüzde 20,8 oranında az yardımcı oldu, yüzde 54 oranında hiç yardımcı olmadı cevapları ile Valiliğin ise yüzde 10,3 oranı ile az yardımcı oldu cevapları ile diğerlerinden daha farklı bir yere sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Grafik 55: Barınma Tipine Göre Valiliğin Hizmetleri Konusundaki Görüşler

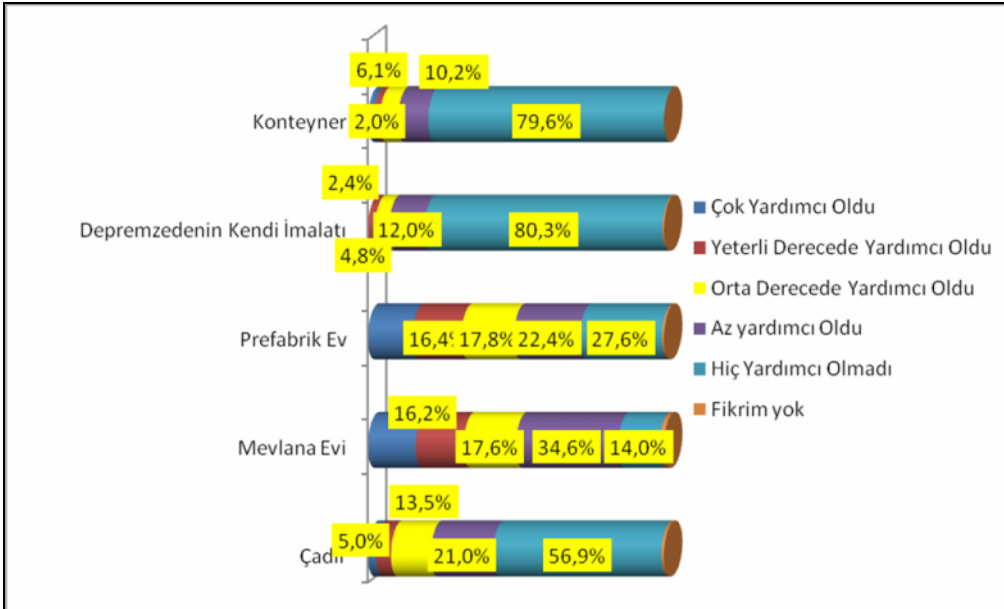
Kentteki yardım dağıtım organizasyonunun başında yer alan valilik kurumunun yaptığı yardım ve hizmetlerin özellikle çadır (%80,6) ve depremzedenin kendi imkânlarıyla oluşturduğu geçici barınaklarda yaşayanlar (% 86,5) tarafından yeterli görülmediği belirgin bir durum oluşturmaktadır.

Grafik 56: Barınma Tipine Göre Belediyenin Hizmetleri Konusundaki Görüşler

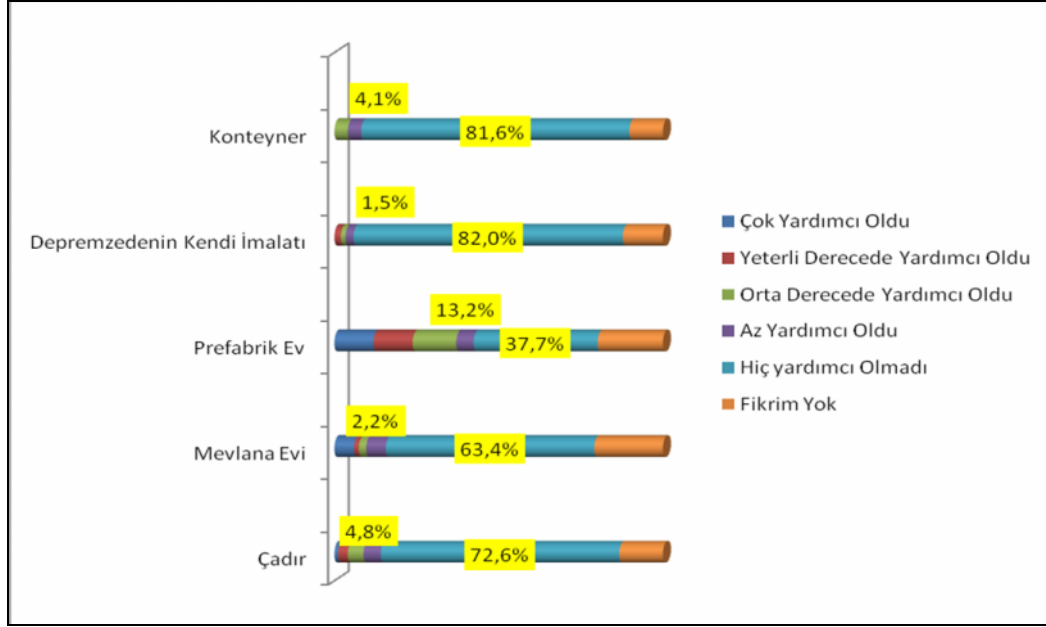
Van belediyesinin yaptığı yardım ve hizmetlerin hemen hemen bütün geçici barınak türlerinde yaşayanlarca yüzde 80 üzerinde yeterli görülmediği görülmektedir.

Grafik 57: Barınma Tipine Göre Kızılay'ın Hizmetleri Konusundaki Görüşler

Kızılay'ın yardım ve hizmetleri konusunda depremzedenin kendi imalatı, konteynır ve çadırda yaşayanlar tarafından yeterli görülmediği ortaya çıkmaktadır.

Grafik 58: Barınma Tipine Göre Sivil Toplum Kuruluşlarının Hizmetleri Konusundaki Görüşler

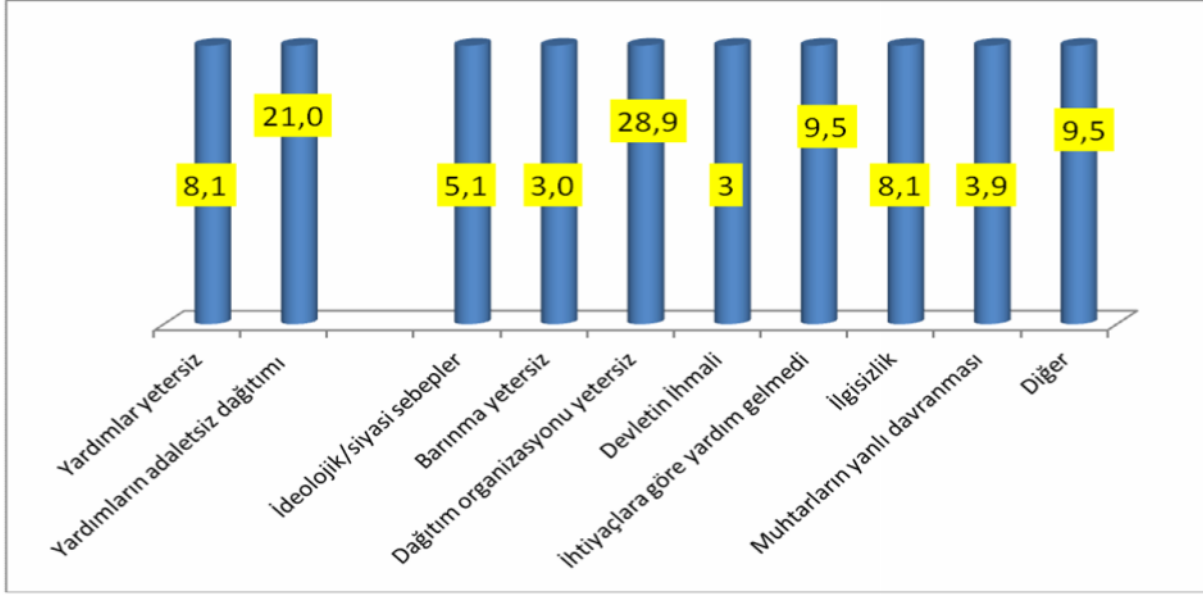

Van depremlerinde sivil toplum kuruluşlarının rolü ve işlevi önemli bir boyut oluşturmaktadır. Lokal ve ulusal ölçekte çok sayıda STK'nın deprem bölgesinde aktif olarak çalışmasına rağmen bir farkındalık oluşmadığı için genel bir memnuniyetsizliğin hâkim olduğu görülmektedir.

D. Yardım ve Desteklerde Görülen Eksiklikler

Yardım ve hizmetlerde ortaya çıkan memnuniyetsizliğin nedenleri konusu, en azından, gelecekte karşılaşılabilecek bu ve benzeri durumlar için bir bilgi edinme ve tedbir alma imkânını ortaya koyması bakımından üzerinde durulmasını gerektirmektedir.

Grafik 59: Yardım ve Hizmetlerde Yaşanan Aksaklıkların Nedenleri

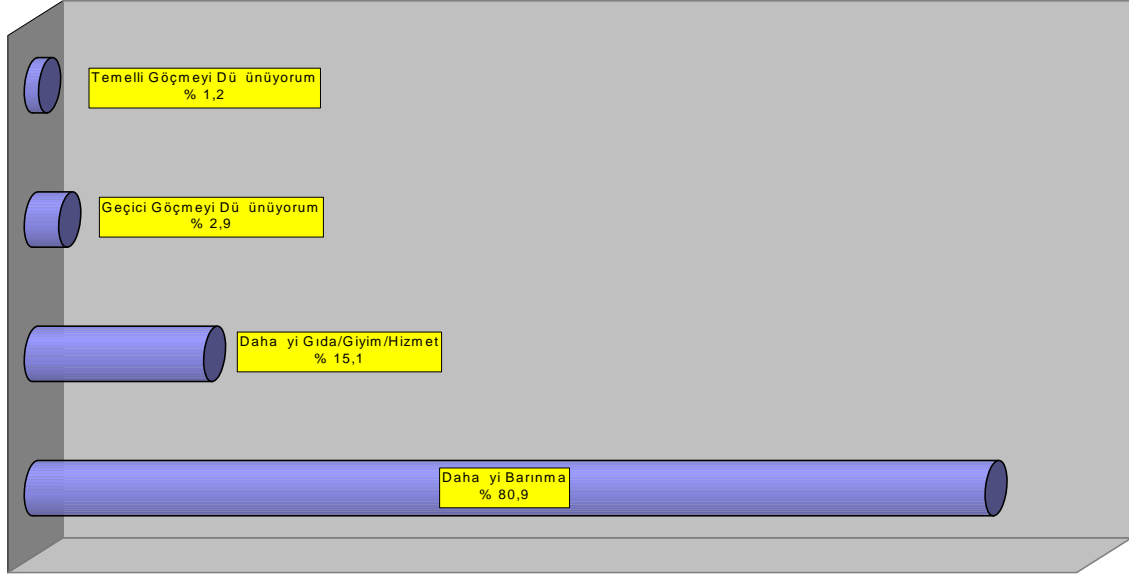
Van depremlerinde çok sayıda yardım malzemesi gelmesine rağmen yukarıda da ifade edildiği gibi genel bir memnuniyetsizliğin hâkim olduğu görülmektedir. AFAD, Valilik, Belediye, STK, ulusal ve uluslar arası kuruluşların koordineli olmayan dağıtımları büyük bir tepkiye neden oldu. Yerel birimlerin bazen muhtar ve imamları da devreye soktuğu yardım dağıtım organizasyonunda büyük bir aksaklığın olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bu konuda ileri sürülen iki önemli kanaat dağıtım organizasyonunun yetersiz olması yüzde 28,9 ve belki de buna bağlı olarak yardımların dağıtımında adaletsizliğin bulunmasıdır (% 21). Üçüncü sırada bulunan diğer bir değerlendirme ise (% 9,5) ihtiyaçlara göre yardım gelmediği şeklindedir.

5) GELECEĞE YÖNELİK TASAVVUR VE BEKLENTİLER

Deprem, hayatın her alanında belirsizliklerle örülü bir portre bıraktı. Ev ve iş yerlerinin hasar tesbitleri ne kadar güvenilir? Yıkım kararı verilen ev sahiplerine hangi koşullarda nasıl bir ev verilecek? Van'da depremler devam edecek mi? Van'da yaşamak mı? Yaşamı başka bir yerde sürdürmek mi? Van'da iş ve istihdam alanında bir daralma mı genişleme mi olacak? Bu ve benzeri sorular/belirsizlikler karşısında insanların kısa ve uzun vadede beklentilerinin ne olduğunu tespit etmeye dönük sorular sorularda beklenti düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır.

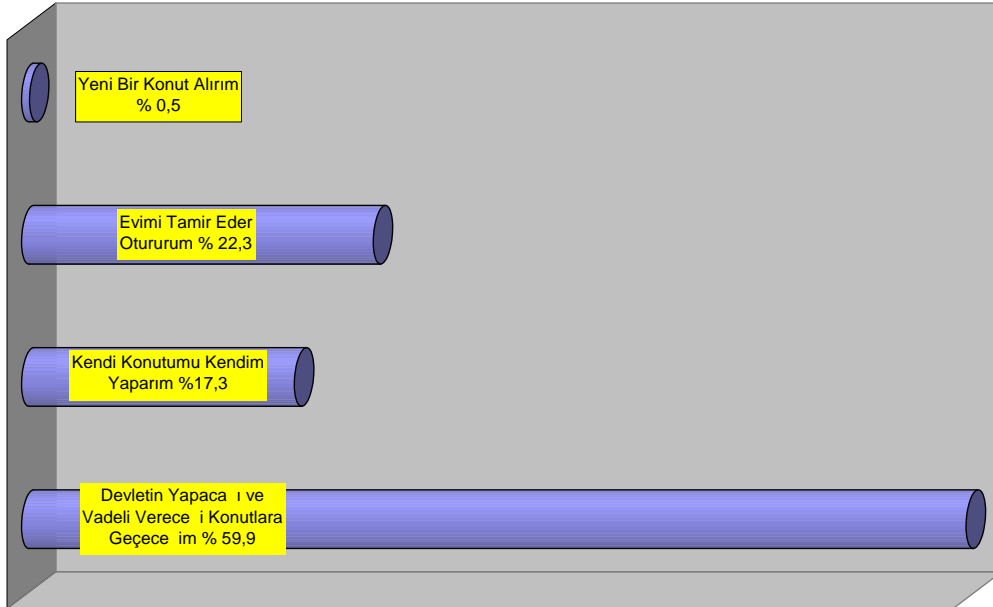
Deprem felaketinin üzerinden fazla bir zaman geçmeden yapılan araştırmada depremzedelerin gelecekle ilgili olarak kısa ve uzun vadeli düşünüş ve beklentileri aşağıdaki gibi şekillenmiştir. İçinde buldukları durumun belirleyiciliği cevaplarda etkili olmuştur.

Grafik 60: Kısa Vadeli Beklentiler

Kısa vadeli beklentilerde barınma yüzde 80,9 oranında büyük bir çoğunluğun ilk ve en önemli önceliği olarak ön plana çıkmaktadır. Bunu temel biyolojik ihtiyaçların tedariki (% 15,1) takip etmektedir. Eldeki veriler depremzedelerin göç etmeleri konusunda önemli bir işaret taşımamaktadır.

Grafik 61: Konutla İlgili Beklentiler

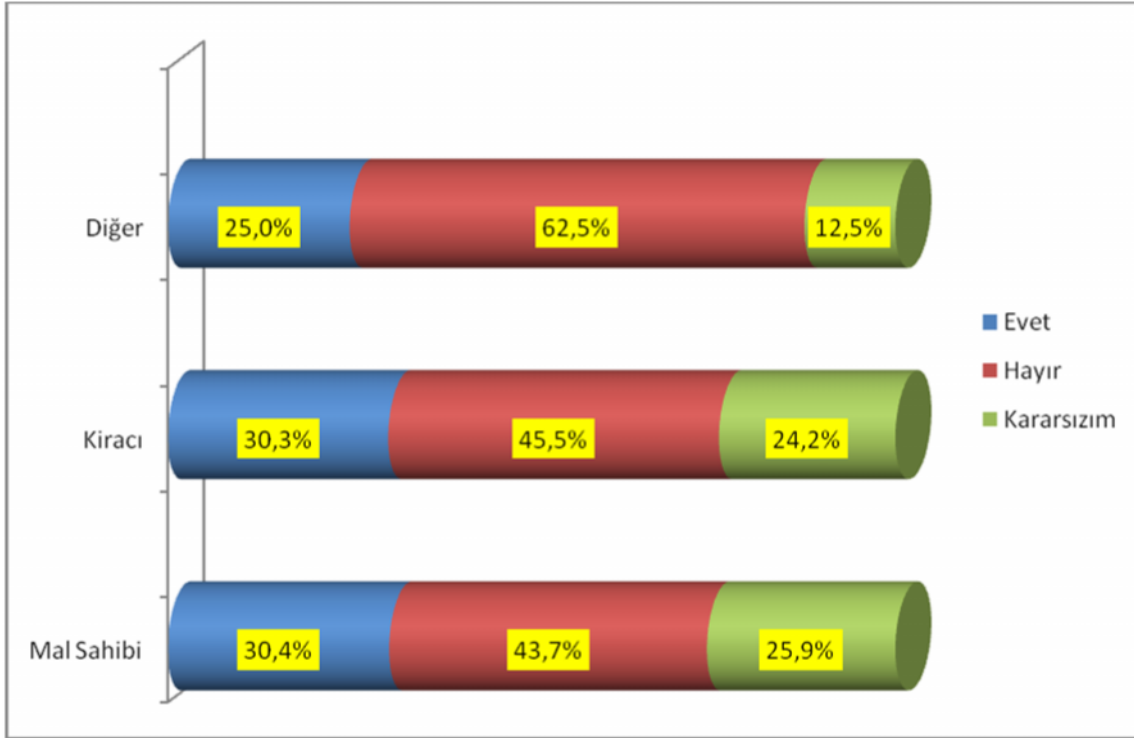

Depremin bilançosunda en büyük kalemi konut hasarları oluşturmaktadır. Hasat tespit sonuçlarına göre sadece yıkım kararı verilen yapılar yüzde 30'a yakın bir orana karşılık gelmektedir. Haliyle depremzedelerin en büyük beklentilerinden birini kalıcı konutlar oluşturmaktadır. Konutla ilgili olarak insanların yüzde 60'a yakın bir kısmı devletin yapacağı ve vadeli vereceği konutlara geçeceğini

ifade etmektedir. Yüzde 22,3'ü depremde hasar görmüş mevcut konutunu onarmayı, yüzde 17,3'ü yapım noktasında kendi konutunu kendisinin yaptıracağını dile getirmiştir(Grafik 61).

Devletin yapacağı konutları tercih edenler dışında kalan 569 katılımcının yüzde 30,4'ü (173 katılımcı) kredi talebinde bulunacağını, yüzde 44,5'i (253 katılımcı) kredi talebinde bulunmayacağını, yüzde 25,1'i (143 katılımcı) bilmediğini ya da henüz karar veremediklerini ifade etmişlerdir.

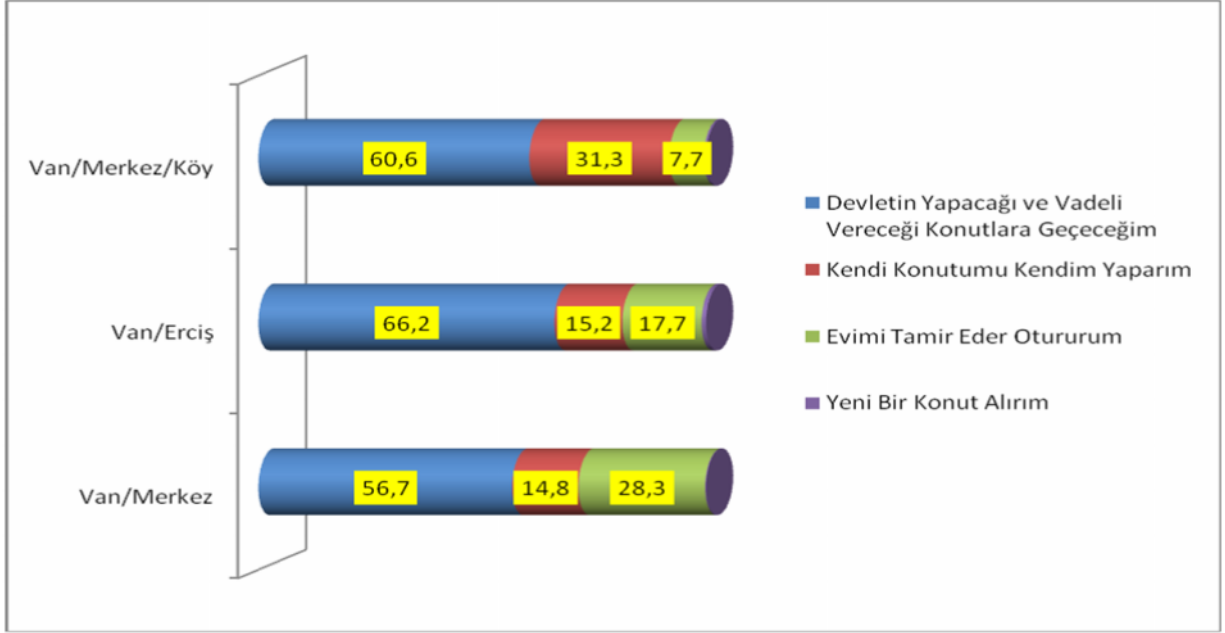
Grafik 62: Mülkiyet Durumuna Göre Konutla İlgili Kredi Talebi

Mülkiyet durumlarına göre depremzedelerin kredi taleplerine bakıldığında kredi almak istemediğini belirtenler ile kararsız kalanların bütün kategorilerde yüzde 70'lere dayandığı görülmektedir. Bu tablo bir taraftan konut yapımında krediden ziyade insanların hibe beklentisi içinde olduklarını, diğer taraftan da deprem bölgesinde yaşayan halkın ekonomik pratiklerinde kredinin çok fazla yer tutmadığını göstermektedir.

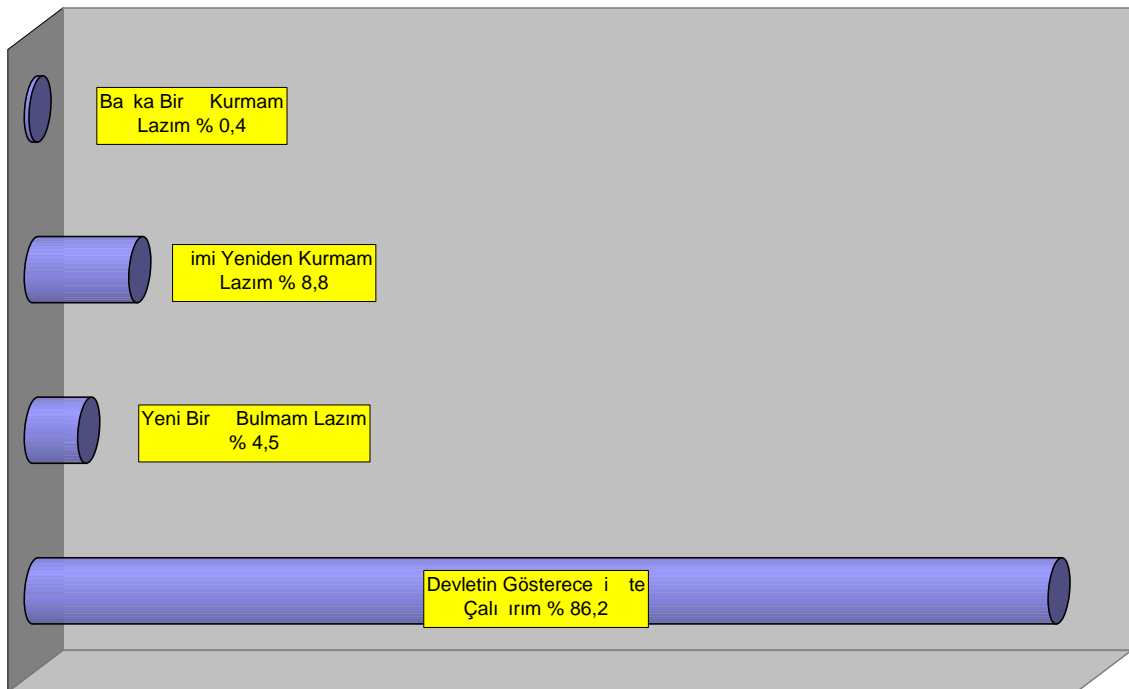

Grafik 63: Yerleşim Yerlerine Göre Konutla İlgili Beklentiler

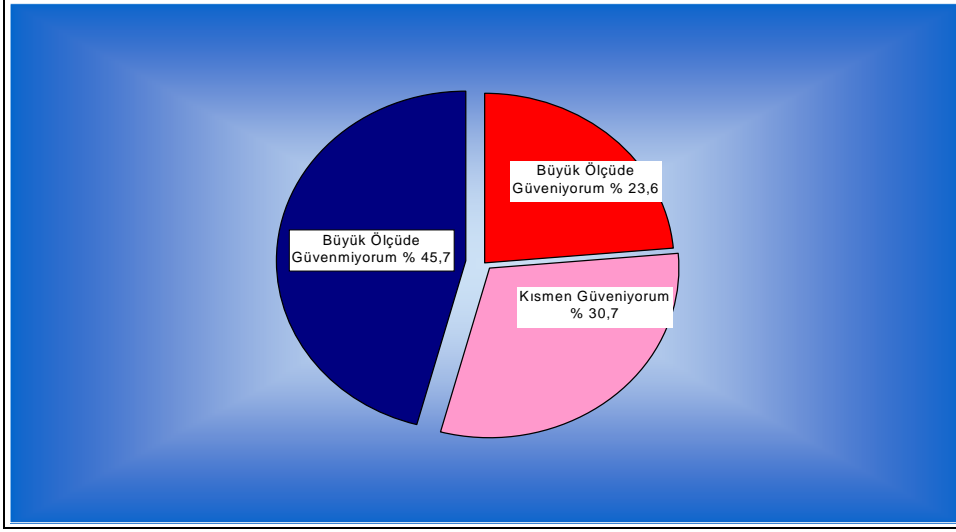
Yerleşim yerlerine göre konutla ilgili beklentilere bakıldığında Erciş merkezde (% 66,2) ve Van merkeze bağlı köylerde (% 60,6) devlet destekli yapılacak konutlarda oturma yönünde Van kent merkezine göre (% 56,7) daha güçlü bir eğilim olduğu görülmektedir. Van kent merkezinde ikamet edenlerin yüzde 50'sine yakın bir kısmı konutun yeri, tasarımı ve yapısı hakkında kendisinin belirleyici olduğu bir mekânda yaşamak istediğini ifade etmektedir.

Grafik 64: İş ve Çalışma İle İlgili Uzun Vadeli Beklentiler

Yöre halkının iş ve çalışma konusunda yüzde 86,2'sinin kamu güvenceli bir işte çalışmayı arzuladığı ya da bu yönde bir beklenti içinde olduğu görülmektedir. Özel sektörde var olan işini sürdürmek, iş değiştirmek ya da yeni bir iş kurma düşüncesinde olanların yüzde 33,5'i iş kurarken kredi talebinde bulunacağını, yüzde 28,5'i kredi talebinde bulunmayacağını, yüzde 38'inin ise kararsız olduğu ortaya çıkmaktadır.

Grafik 65: Hasar Tesbitlerine Güven Durumu

Devlet tarafından yaptırılan hasar tesbitlerine büyük ölçüde güvenenler yüzde 23,6, büyük ölçüde güvenmeyenler yüzde 45,7'lik bir oran oluşturmaktadır. Karot, röntgen ve benzeri teknik işlemler yapılmadan gözlemlemeye dayanan hasar tesbitlerine güvensizlik yüksek bir oran oluşturmaktadır. Oturabilir/girilebilir raporu verildiği iddia edilen ve yıkılarak içinde 40'a yakın kişinin can verdiği Bayram Oteli olayı söz konusu güvensizliğin önemli nedenlerinden birini oluşturmaktadır.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Van Depremi Sosyo-Ekonomik ve Psikolojik Durum Tesbiti Araştırması 7–15 Aralık 2011 tarihleri arasında gerçekleşmiş ve depremin ilk günlerinde ortaya çıkan alt-üst oluşun yarattığı sıkıntıların atlatılması ve felakete uğramış bir kesimin ayakta kalması ve hayatını sürdürebilmesi sürecinde elde edilen verileri yansıtmaktadır.

Bu haliyle felaketin hemen sonrasındaki bir evrenin bilgilerini aktarması özelliğiyle de ayrıca önem taşımaktadır. Araştırma Van, Erciş şehir merkezleriyle Van şehir merkezine bağlı köylerde gerçekleşmiş ve bu evreni temsilen 1505 geçici barınakta kalmakta olan 10,515 kişiyi temsil etmekte ve Yüzüncüyıl Üniversitesi Sosyoloji Bölümünden Yard. Doç. Dr. Suvat Parin'in başkanlığında 1 Araştırma Görevlisi ve 18 öğrencinin katılımı ile dokuz gün içinde Van Merkezde 870, Erciş Merkezde 423 ve Van Merkez Köylerinde 212 geçici yerleşimde barınanlara uygulanan anket çalışmasıyla gerçekleşmiştir.

Değerlendirme bu çerçevede elde edilen verilerin ışığında yapılmıştır. Söz konusu araştırma sürecinin, karşı karşıya kalınan afetin yarattığı panik ve sarsıntının ardından gerçekleşmiş olması ve depremde aileleri toplum ağlarına bağlayan ilişkilerin parçalanmış olmasının tayin ediciliğinde olduğu ilk elde göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Bu veriler karşı karşıya kalınan çok zahmetli ve güç koşulları olan bir yaşantının sürdürülmesi sürecinde, normal günlük ilişkilerden oluşan bir hayat tarzının dışına düşen depremzedelerin felaketli günlerine ait hayat şartları ile bu çerçevede oluşan istek, düşünce ve kanaatlerine ait veriler olduğu açıktır. Bu süreç içinde depremzedelerin günlük yaşantılarını asgari bir düzeyde sürdürme sürecinde; kendi aralarında olduğu kadar, kendilerine yardıma gelen değişik kurum, kuruluş ve kişilerle olan ilişkilerini de yansıtmaktadır.

Bu çalışma; böylesine bir süreç içinde, sorunlar karşısında ortaya konan, denenilen, bulunan ya da teklif edilen çözümlerin, bundan sonra karşılaşılabilecek diğer felaketler karşısında da, elde edilmiş bazı tecrübeler olarak yararlanma imkânı sağlamayı, olası afetler karşısında edinilmiş bilgiler olarak bir nebze de olsun yarar sağlamayı amaçlamaktadır.

İnsan hayatında çok farklı nedenlerle ve çok farklı alanlarda ortaya çıkan afetlerin yol açtığı felaketlerin ve bunlarla yüz yüze gelen felaketzedelerin temel ihtiyaçlarının karşılanması ve bunlarla ilgili faaliyetlerin zaman, mekân, bölge ve iklim gibi değişkenlerin göz önüne alınarak, önceden bilinmesi ve planlanması gerektiği ortadadır.

Bu doğrultuda sadece temel yardım ve ihtiyaç malzemelerinin ulaştırılması ve koordinasyonu kadar, bir kriz yönetimi çerçevesinde yasal ve idarî boyutun da içerisinde yer aldığı çok geniş bir yol haritasının oluşturulması büyük önem taşımaktadır. Afet sonrası hayatta kalmak olarak adlandırılabilir bir eylemin gerçekleşmesi açısından bu hususlar büyük önem taşımaktadır.

Van bölgesinde yaşanan depremin ve ortaya çıkan can ve mal kaybının yol açtığı felaketin ve benzerlerinin önceden bilinmemesi karşısında geçerli çözüm yollarının bulunması ancak geçerli bir

kriz yönetimine sahip olmakla mümkündür. Ancak bu tarz çalışmalar sayesinde önceden bilinemeyecek sonuçları kestirmek söz konusu olabilecektir.

Araştırma ilk elde örneklem içinde yer alan depremzedelerin '*sayısal veriler*'ine ulaşmıştır. Bu doğrultuda görüşülen kişilerin cinsiyet (%51,8 erkek, % 48,2 kadın) ve aile içindeki konumlarından (%45,3 aile reisi/baba, %38 evin hanımı/anne ve %16,7 Oğul, kız, gelin) hareketle düzenli bir dağılıma ve temsil kabiliyetine sahip oldukları anlaşılmıştır. Bu yapının oluşmasında, depremin hemen sonrasında göç eden aile bireyleri kadar, benzeri nedenlerden ötürü yakın akrabaların geçici konuta katılması sonucu hane halkının değişmiş olduğunu unutmamak gerekmektedir.

Depremzedelerin daha sonraki verilerde ortaya çıkan görüşlerini anlamada yardımcı olacak diğer bir veri ise '*geçici barınaklar*'la ilgilidir. Yıkılan ve hasar gören konutlar ve devam eden sarsıntılar ardından ikinci bir yıkıcı depremin yaşanmış oluşu depremzedeleri geçici barınaklara mahkûm etmiştir. Bu doğrultuda ilk elde ve en çok ulaştırılan çadır (%63'7) barınma biçimini tayin etmiştir. Örneklemde yer alan ikinci grup geçici barınaklar ise, değişik kaygılarla evleri yanından ayrılmak istemeyen depremzedeler tarafından oluşturulan barınaklardan (% 13,8) oluşmaktadır. Bu barınakları toplam olarak yaklaşık yüzde 20'lik bir paya sahip olan Prefabrik ev (% 10,1) ile Mevlâna evi (% 9) takip etmektedir.

Geçici barınakların büyük çoğunluğunun çadırlardan oluşmasının getirdiği olumsuzluğu arttıran diğer bir unsur ise barınılan çadırların yüzde 83,9'unun yazlık çadırlardan oluşmasıdır. Bölge ve iklim şartları sonucu, çadırların barınılabilir olabilmesi için dışının naylonlarla örtülmesine, içinin ise battaniyelerle sarılmasına yol açmıştır. Aşırı soğukların yarattığı ısınma ihtiyacı değişik araçlarla karşılanmaya çalışılsa da (% 57,3 elektrikli soba, % 41 soba/kuzine) bu ısınma araçları ne yazık ki yer yer yangınlara yol açmış ve bu şekilde birçok çocuk hayatını kaybetmiş bulunmaktadır.

Örneklem içinde yer alan '*çocuk*' sayısı 3169 olarak tespit edilmiştir. Başka bir deyişle 1505 geçici barınağın 929'unda en az bir çocuk yaşamaktadır. Çocuk için hareket sahasının daraldığı ve deprem koşulları sonucu henüz okulların açılmadığı bir ortamda, çocukların vaktini alan üç faaliyet biçimi olarak, birinci sırada oyun oynamak, ikinci sırada anne babaya yardımcı olmak ve üçüncü sırada ise oyunla birlikte okula hazırlanmak şeklinde beyanları olmuştur. Çocukların büyük bir kısmının ilköğretim (1933 çocuk), diğerleri ise orta öğretim (650 çocuk) ve yüksek öğretim (162 çocuk) çağında oldukları beyan edilmiştir.

Depremzede bireylerin '*sağlık durumları*' göz önüne alındığında yüzde 9,8 oranında sağlık sorunları olduğu anlaşılmış ve afete bağlı olarak müdahale edilmiş ve edilmesi gereken rahatsızlıkların psikolojik (%65,8), ortopedik (%18,2) ve solunum yolları ile (%12,2) ilgili bir yoğunlukta olduğu anlaşılmıştır. Bu bilgiler yanında depremzedelerin yarısından çok az bir fazlalıkla (% 50,2) kronik bir hastalığı olduğu, bunlar içinde solunum (% 23,3) ve kalp hastalıklarının (%17,8) önde geldiği anlaşılmaktadır.

Sağlıkla ilgili diğer bir husus ise deprem öncesinde de var olup geçici barınma yerlerinde karşımıza çıkan bakıma muhtaç insan sayısıdır. Örneklemin yüzde 5,9'unu oluşturan 634 kişinin varlığı (296 hasta, 205 yaşlı, 129 engelli) afetle doğrudan bağlantılı olmamakla birlikte afetzedelerin içinde yerlerini almış olmaları önemlidir. Depremin hemen ardından bakıma muhtaç birçok kişi; ailesi ve kamu kuruluşlarının yardımı ile afet bölgesinin dışına çıkarılmış olsa bile (bu oran örneklem içinde %

3,5'luk bir paya sahiptir), bu sayıda kişinin hâlâ deprem bölgesindeki geçici barınaklarda yaşıyor olması üzerinde durulması gereken çok önemli bir husustur.

Yine örneklem içinde yer alan depremzedelerin, depremdeki '*mülkiyet ve hasar durumları*'na bakıldığı zaman, evleri yıkılan kişilerin büyük bir çoğunluğunun mal sahibi (%76,1) olduğu anlaşılmaktadır. Görüşülen kişilerin deprem sonucunda oturdukları konutların yarıdan fazlasının (% 54) tamamen veya oturulamayacak derecede yıkıldığı beyan edilmiştir. Hasar konusundaki diğer bir özellik ise bir grup binanın (%35,1) tamir edilebilecek derecede hasar görmüş olmasıdır. Başka bir grup binanın (%7) durumu ise hasar tespit çalışmalarından sonra belli olacaktır. Bir şehirdeki konutların yarıdan fazlasının oturulamayacak bir duruma gelmesi, diğer yarıya yakın binanın ise değişik derecede ama yine oturulamayacak derecede hasar görmesinin sadece bir doğal afete bağlı olarak değil, şehrin imar ve planlamasındaki ölçülerle de ilgili üzerinde durulmasını gerektirmektedir.

Bu yıkım sadece bina tahribatına değil aynı zamanda ev eşyalarının, araç-gereç hasarının, kırsal kesimde hayvanların telef olmasına da yol açmıştır. Yüzde 11,6 oranında işyeri hasarı, yine yüzde 5,2 oranında mamul maddenin hasara uğraması depremin ekonomik ilişkilerde meydana getirdiği kaybı da ortaya koymaktadır.

Depremzedelerin '*ekonomik durumları*'na bir başka açıdan bakacak olursak deprem öncesi ve sonrasında aylık gelir seviyelerinde önemli bir azalmanın ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Geçici barınaklarda görüşülen katılımcılarda 504 erkek ile 27 kadın işe gitmektedir. Başka bir deyişle örneklem içine yer alan kesimin yüzde 35,7'si işe gitmektedir. Buna mukabil örneklemde yer alan kesimin yüzde 37,5'ini oluşturan 564 kişi işini kaybetmiştir. Bu durumun yol açtığı gelir azalması yanında 814 geçici barınakta görüşülen katılımcıların 'hiç gelirim kalmadı' şeklindeki beyanları felakete bağlı ekonomik bir gerileme yanında tanımlanamayan bir gelirin sahibi olduklarını da göstermektedir.

Deprem koşulları ve çoğunlukla çadırda yerleşmenin getirdiği günlük yapıp etmeler depremzedelerin günlük yaşantılarını da tayin etmiş bulunmaktadır. Görüşmeler sırasında yapılan gözlemlerde; depremzedelerin geçici barınaklarını, mevcut koşullar çerçevesinde yaşanabilir bir biçime sokmaları yanında, belli bir faaliyet türünü de ağırlıklı olarak sürdürmek zorunda olduklarını göstermiştir. Gündelik yaşamın çeşitlilik gösteren yüzü çadırda da farklı bir boyut kazanması da ayrıca dikkati çekmektedir. Geçmişin alışılmış çadır hayatından farklı olarak internet, bilgisayar, dev ekran TV, uydu, koltuk ve kanepeler gibi aksesuarlarla karşımıza yeni bir '*çadırda yaşam türü*' çıkması ve günümüz insanının hayatında önemli yer tutan söz konusu unsurların çadırda sürdürülen ilişkilere de yansımış olması dikkat çekicidir. Bu uygulamalara bağlı olarak çadır ortamında kadın ve erkeğin davranış örüntülerinde de değişiklikler ortaya çıkmıştır. Özel hayatın ve aile içi hiyerarşinin neredeyse ortadan kalktığı çadır ortamında söz konusu sorunu rehabilite edici yeterli düzeyde psiko-sosyal desteğin sağlanmadığı söylenebilir.

Bu çerçeveyi tamamlayan bir biçimde '*günlük yaşantı*' kadınlarda diğer işlerle birlikte ilk iş olarak yemek pişirme, ikinci iş olarak bulaşık yıkama ve üçüncü iş olarak da bulaşık yıkamakla birlikte çocuklara bakmak olarak belirlemiştir. Erkeklerde ise birinci iş yakacak temini, ikinci sırada erzak temini üçüncü sırada ise güvenlik olarak beyan edilmiştir.

Karşılaşılan felaketin yol açtığı bir tür iş bölümü olarak da değerlendirebileceğimiz günlük yaşantıyla ilgili bu faaliyetler içinde erkeklerin geceleri üstlendikleri bir başka faaliyetin ısınma ve

güvenlik olarak karşımıza çıkması, üzerinde ayrıca durulması gereken bir sorunu ortaya koymaktadır: güvenlik. Kendilerine gönderilen eşyalar içine unutulmuş ve deprem koşulları içinde 'kim vurduya' gidebilecek para ve altın gibi kıymetli nesnelere geri veren ve insanî değerler açısından ileri seviyede olduğunu gösteren yöre insanının, kendi mahallesinde gece güvenliği sağlama ihtiyacı hissetmesi, afet yönetimi açısından da üzerinde durulması gereken bir husustur.

Van Depremi Sosyo-Ekonomik ve Psikolojik Durum Tesbiti Araştırması'nın ikinci ayağı '*Psikolojik Durum Tesbiti*'ne ayrılmıştır. Burada depremzedelerin uyku, depremin bilinçte yarattığı etkiler ile bunların yol açtığı bir tür davranış sorunları ve duyuşsal sorunlar 22 başlık halinde depremzedelere sorulmuştur. Bu doğrultuda depremzedelerin 'her an deprem olacakmış' düşüncesi (%87), 'aile bireyleri' için kaygılanma(%85,7), 'kapalı ortamlara' girememe (%77,5), 'hayatın değerini' daha iyi anladım (%76,5), 'deprem görüntüleri' (%74) oranında ileri derecede hassasiyeti gösteren iki kategorinin toplamlarını vermektedir. Bu göstergeler depremin mevcut psikolojik etkilerindeki olumsuzlukları ve oranlarını göstermesi açısından ilgi çekicidir.

Depremin bireylerde yol açtığı psikolojik sarsıntılar ve kayıplar yanında 'kâbuslar görüyorum', 'iştah kaybı yaşıyorum', 'yaşama isteğim azaldı', 'yardıma muhtaç olmam onurumu kırıyor', 'artık hayatın hiçbir anlamı yokmuş gibi geliyor', 'geleceğe ilişkin güven duygumu yitirdim' tarzındaki sorulara 'hiç de değil' şeklinde verilen cevapların varlığı ve sahip olduğu oranlar depremin psikolojik alanda meydana getirdiği büyük tahribata rağmen, depremzedelerde kişilikle ilgili önemli bir yanın ayakta kaldığını göstermektedir.

Araştırmanın üzerinde durduğu üçüncü konu ise depremzedelerin '*ihtiyaçları ve talepleri*'ne ayrılmıştır. Çalışmanın üçüncü bölüm verilerinde ortaya çıkan özelliklerin birinci bölümde depremzedelerin değişik açılardan ele alınan ve onları belirleyen geçici barınaklardaki ortam ile ikinci bölümde psikolojik açıdan ortaya çıkan özellikleri çerçevesinde değerlendirilmeleri önem taşımaktadır.

Depremzedelerin araştırılması sürecinde ortaya çıkan ihtiyaç beyanlarını değerlendirmeden önce Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardım ve Koordinasyon Merkezi'nce yapılan alan taramaları sonucunda depremzedelerin "Acil Temel Yaşam Malzeme İhtiyacı" olarak tanımlanan ihtiyaçları aşağıdaki dağılımı göstermektedir.

Araştırmamızda ortaya çıkan verileri; 11-17 Aralık tarihleri arasında bakanlıkça yapılan çalışmalarda, depremzedelerin 6,848 gıda, 4,788 giyim, 3,578 battaniye, 2,198 ısıtıcı, 1,666 bebek bezi, 1,075 çadır, 811 bebek maması ve 57 yatak talebini göz önüne alarak değerlendirmekte yarar vardır.

Acil Temel Yaşam İhtiyaçları Tablosu

(haftanın en çok talep edilen türleri kırmızı ile belirtilmiştir.)

	11.12	12.12	13.12	14.12	15.12	16.12	17.12
Battaniye	256	662	496	696	608	407	462
Isıtıcı	83	526	248	406	435	301	229
Giyim	439	906	614	1.044	759	530	486
Gıda	666	1.335	886	1.459	1.089	777	636
Su		38	13	17	10	1	2
Bebek Mama.	37	215	99	178	166	116	89
Bebek Bezi	53	401	262	369	130	262	189
Hst Alt Bezi	2	8	3	7	10	5	4
Tıbbi İhtiyaç	1	19	11	15	12	6	2
Hijyenik Ped		49	50	99	129	94	105
Temizl. Malz.		67	27	41	47	40	57
Halı		54	48	37	42	15	32
Yatak		5	18	2	16	6	10
Çadır	63	311	114	180	198	178	76
Konteynır	3	49	26	29	24	13	17
Toplam İhtiyaçlar	1.603	4.645	2.915	4.579	3.675	2.705	2.396

Sivil Toplum Kuruluşlarının katkıları göz önüne alındığında sadece İnsani Yardım Vakfı tarafından depremin ilk gününden itibaren yapılan yardımlarla 9,586 paket et ve et ürünleri; 296,145; adet kahvaltılık, bakliyat, un, yağ, süt, su, bebek maması, bisküvi, meyve ve sebze dağıtıldığı ayrıca gezici aşevlerinde 483,000 kişiye sıcak yemek verildiği bilinmektedir. Gıda yardımından ayrı olarak 199,449 giyim eşyası; 100,112 adet yorgan, battaniye gibi ev tekstili; 1,029 adet soba, 722 adet mutfak malzemesinin de ulaştırıldığı bilinmektedir.

Araştırmada ortaya çıkan ve 40 numaralı tabloya yansıtılan talepler göz önüne alındığında görüşülen kişilerden ihtiyaç duydukları 3 temel maddeyi belirtmeleri istenmiştir. Yoğunlaşmaya bakıldığında gıda (% 73,1), barınma (% 67,2), giyim (% 59,5), battaniye (% 26,4) ve yatak (% 17,9) ihtiyacında oldukları görülmektedir. Bu ihtiyaçlar değerlendirildiği zaman sahip oldukları oranlar doğrultusunda gıda, barınma ve giyime olan talebin sürdüğü anlaşılmaktadır. Bu talepler

çerçevesinde yaklaşık oranlar olmakla birlikte Van merkezinde oturanların gıdadan çok barınmaya olan talepleri (%76,2) tüm kategoriler için başlıca talep olan gıda ortalamasını aştığı görülmektedir. Bu durum Van şehrinde barınma sorununun mevcut uygulamalarla çözülmediğini göstermektedir.

Depremzedeler tarafından ortaya konan ihtiyaç beyanlarında barınma biçimleri arasında yapılan değerlendirmede yüzde 77,6'lık bir orana sahip olan çadır ve kendi imal ettikleri barınaklarda barınanların gıda (% 80,7) ve barınmanın (% 80,5) öne çıktığı; buna mukabil, Prefabrik ev, Mevlâna evi ve konteynırda barınanların (örneklem içinde sahip oldukları pay % 22,4) giyim (%26,6), battaniye (% 29,3) ve yatak (%33,3) konusundaki ihtiyaçların sahip oldukları yüzdeden fazla bir değerle ortaya çıktığı görülmektedir.

Bu grupta yer alan barınma biçimlerinde yatağa duyulan ihtiyacın barınağın ihtiva ettiği mekânla olan bağlantısının göz önüne alınması gerekmektedir. Kalabalık aile yapısına sahip olan depremzedelerin barındıkları mekâna; genişletme bakımından, müdahale edemedikleri için, bu tür geçici barınaklarda yatak ve battaniye gibi ihtiyaç kalemlerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Ortaya çıkan ihtiyaçların diğer bir nedeni ise, daha elverişli mekânlarda kaldıkları için, söz konusu ihtiyaç malzemelerinin dağıtımında bir nebze olsun ihmal edilmiş olmaları düşünülebilir.

Araştırmada ele alınan diğer bir konu ise '*ihtiyaçların karşılanması ve yardımlar*' konusunda depremzedelere yöneltilen "aşağıdaki yardım ve hizmetler hakkındaki görüşünüz nedir?" sorusuna alınan ve yapılan yardımların yeterliliğini ortaya koyan cevaplarda hasta bezi ve hijyenik ped, bebek bezi/bebek maması, yıkanma, temizlik malzemesi, hela/tuvalet konusunda gerek Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardım ve Koordinasyon Merkezi'nce depremzedelerin "Acil Temel Yaşam Malzeme İhtiyacı" tablosunda, gerekse Tablo 40'ta farklı veriler ortaya çıkmıştır. Bu durumun değerlendirilmesinde ortaya çıkan ve memnuniyetsizliğin bu alandaki ihtiyacın sınırlı olmasına rağmen diğer kategorilerdeki tutumun yansıtılmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Kamu, Sivil Toplum Kuruluşları ve şahıslarca gerçekleştirilen yardımların ihtiyaçları ne ölçüde karşıladığı meselesinde; depremzedelerin geçici barınaklarına göre yapılan bir değerlendirmede barınma, ısınma, gıda, giyim/kuşam, ilgi/anlayış ve insanların yaklaşımı konusundaki kanaatlerine bakılmıştır. Var olan memnuniyetsizliği ortaya koyan 'yeterli değil' ve 'hiç yeterli değil' tarzındaki cevaplar göz önüne alındığı zaman Mevlâna Evi ve Prefabrik Ev'lerde memnuniyet oranlarının diğerlerine göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Yine aynı çerçevede kendi yaptıkları barınaklarda hasarlı evlerinin yakınında kalanların en çok memnuniyetsizlik beyan eden grup olduğu anlaşılmaktadır. Örneklem içinde yer alan sınırlı sayıdaki konteynırlarda kalanlar ise, memnuniyetsizlik açısından, bu kategoriden sonraki sırada yer almaktadırlar. Konteynırların afetle ilgili genel çözüm içinde bir barınma biçimi olarak benimsenmesi üzerinde ayrıca durulması gerekmektedir.

Depremzedelerin memnuniyetlerinin değerlendirilmesinde yerleşim yerlerine göre yapılan grafikler barınma, gıda, ısınma, giyim, ilgi/anlayış, insanların yaklaşımı/anlayışları konusunda yapılan sıralamada Van merkezindeki geçici barınaklardan alınan cevapların söz konusu hizmetleri yeterli bulmadıkları yolundadır. Sadece Erciş'te giyim konusundaki memnuniyetsizliğin yüzde 80 oranında olduğu dikkatleri çekmektedir. İnsanların yaklaşım ve anlayışları konusunda Van merkeze bağlı köylerde yüzde 42 oranında bir yetersizlik ifadesi de önemlidir. Bu oran kısmen yeterli, yeterli, oldukça yeterli tarzındaki değerlendirmelerin yüzde 58'lik bir paya sahip olduğunu göstermektedir.

Başka türlü söyleyecek olursak, geçirilen felaketin köylerde insanî ilişkilerde bir kopuş yaratmadığı anlaşılmaktadır.

Araştırmada depremzedelerin yardım ve hizmetleri değerlendirmesinde ortaya çıkan tutumları '*kurum ve kişilerin değerlendirilmesi*'ne yansımaları yardım faaliyetlerinde başta Kızılay olmak üzere Valilik, Şehir Belediyesi, Sivil Toplum Kuruluşları, Uluslararası Kuruluşlar, Başka Belediyeler, Komşular ve Diğer Kentteki İnsanlar açısından değerlendirildiğinde; ortaya çıkan tablo, belli bir koordinasyonsuzluğun olduğunu başka bir açıdan ortaya koymaktadır.

Tüm Türkiye'nin depremzedelere yardım konusunda harekete geçtiği, Sivil Toplum Kuruluşları, o şehrin Belediyesi, başka şehirlerin Belediyeleri ve diğer kamu kuruluşları tarafından yapılan yardımlarda, basit bir tanıtmanın yapılmadığı, yardım gönderenlerin kimler olduğu ve en basit dileklerinin iletilmediği, yardımların adeta insanî ilişkilerin dışındaki bir tutumla depremzedelere aktarıldığı düşüncesini ortaya çıkarmaktadır.

Yardımların deprem felaketinin ağır baskısı altında, büyük bir telaş içinde yapılması belki böylesine bir davranışa yol açmış olabilir. Depremi ilk günlerindeki sürüp giden telaş ve karmaşa ortamında depremzedelere yardımda bulunan Sivil Toplum Kuruluşlarının (%14,4) ve Uluslararası Kuruluşların (%16,8) yardımları konusunda depremzedelerin bir fikirleri olmadığını beyan etmeleri, bu kuruluşların, halkla ilişkiler gibi bir faaliyeti gündeme getiremedikleri anlaşılmaktadır.

Araştırmada depremzedelerin yardım ve hizmetleri değerlendirmesinde ortaya çıkan tutumun '*kuruluş ve kişilerin değerlendirilmesi*'ne yansımaları, yardım faaliyetlerine koşan kişi ve kuruluşlardan başta Kızılay olmak üzere, Valilik, Belediyeler, Sivil Toplum Kuruluşları, Uluslar arası kuruluşlar ve diğer şehirlerdeki insanlar açısından değerlendirildiğinde, ortaya çıkan tablo yaygın bir koordinasyonsuzluğun olduğunu bir başka açıdan göstermektedir.

Hiç yardımcı olmadı kategorisinde diğer kentteki insanlardan başlayarak (% 82), komşular (81,6), uluslar arası kuruluşlar (74,2), diğer belediyeler (%72,4), sivil toplum kuruluşları (%69,8), Kızılay (% 54) sıralaması ortaya çıkmaktadır. Bütün bunlardan ayrı olarak Belediye (%79,5), Valilik ise (%77,5) oranında hiç yardımcı olmadı şeklinde değerlendirilmişlerdir.

Barınak tiplerine göre Valilikten en az hizmet aldığını belirtenler kendi imalatı olan çadırlarla, normal çadırlarda yaşayanlar olmuşlardır. Prefabrik evlerle Mevlâna evinde kalanlarda ise bu oran diğerlerine göre daha az bir oranda ifade edilmektedir. Belediyenin hizmetleri konusundaki görüşlerde prefabrik ev dışındaki geçici barınaklarda yüzde 80'in üstünde 'yardımcı olmadı' kanaati hâkim bulunmaktadır. Kızılay'ın hizmetleri konusunda depremzedelerin kendi imalatı barınaklarla, konteynırlarda kalanların 'hiç yardımcı olmadı' şeklindeki kanaatleri dışında değerlendirme kategorilerinde birbirine yakın kategorilere dağılmış bulunmaktadır.

Burada dikkat çeken husus tüm Türkiye'nin depremzedelere yardım konusunda harekete geçtiği, sivil toplum kuruluşlarının, başka şehir belediyelerinin, şehir belediyesi ve kamu tarafından yapılan yardımlarla ilgili basit bir tanıtmanın yapılmaması, bir farkındalığın yaratılmamasıdır. Bunun yanında yardım gönderenlerin kimler olduğu ve dileklerinin iletilmediği, adeta böyle durumlarda gözetilmesi gereken insanî ilişkilerin dışında bir tutumla depremzedelere aktarıldığı düşüncesi ortaya çıkmaktadır.

Deprem yol açtığı büyük felaketin baskısı altında ve aşırı bir telaş içinde yürütülen yardım faaliyetlerinin buna yol açtığı düşünülebilir. Deprem ilk zamanlarında sürüp giden karmaşa ortamında; depremzedelerin, sivil toplum kuruluşlarının (% 14,4) ve uluslar arası kuruluşlarının (%16,8) yardımları konusunda fikirleri olmadığını beyan etmeleri bunu göstermektedir.

“Yardım ve desteklerde görülen aksaklıklar” konusunda depremzedelerin kanaatleri; aksaklığa neden olabilecek farklı etkenler arasında iki kategoride toplanmaktadır: dağıtım organizasyonunun yetersiz olması (% 28,9) ve yardımların adaletsiz dağılımı (% 21) . Depremzedelerin aksaklıklar konusundaki kanaatlerinin yarısını oluşturan bu iki faktör yanında önde gelen bir diğer faktör ise ihtiyaçlara göre yardım gelmedi (%9,5) değerlendirmesidir. Bu faktör afet yardımları konusunda oluşturulacak bir stratejinin temel konusu olmaya aday bir faktördür.

Araştırmada elde edilen verilerin üzerinde önemle durulması gereken bir başka boyutu ise ‘geleceğe yönelik tasavvur ve beklentiler’ konusundadır. Konut ve işyerlerinin önemli bir kısmının yıkıldığı veya oturulamayacak kadar tahrip olduğu bir ortamda kısa vadeli beklentiler daha iyi bir barınma (%80,9) ve daha iyi gıda/giyim ve hizmet (% 15,1) şeklinde olmuştur. Böyle bir felaketten sonra akla gelen başka bir yol ise göç etme ihtimali çok düşük bir ihtimal olarak (%1,2) belirmiştir.

Şehrin önemli bir kısmının yıkıldığı veya hasar gördüğü göz önüne alındığında ilk akla gelen konutla ilgili görüş ve beklentiler olmaktadır. Felaketzedelerin yüzde 59,9’u Devletin yapacağı ve taksitle vereceği konutlara geçmeyi düşünmektedir. Bunun yanında yüzde 22,3 oranında evimi tamir eder otururum düşüncesi hâkimdir. Bir başka önemli veri ise depremzedelerin yüzde 17,3’ü kendi konutunu kendisinin yapacağı yönünde bir görüşe sahiptirler. Her iki düşünce değerlendirildiği zaman Devletin yapacağı konutlar dışında, başka bir yerde veya depremden yıkılan eski mahallelerinde kalmayı düşündükleri ortaya çıkmaktadır. Bu durum, ileriye yönelik olarak şehrin planlanmasında göz önünde tutulması gereken bir önem arz etmektedir.

Eski mahallelerinde ve konutlarında oturma arzusu bir başka konu ile birlikte ele alınmayı gerektirmektedir: Hasar tesbitlerine duyulan güven. Anket sürecinde görüşülen kişilerce yapılan görüşmelerde yüzde 45,7 oranında güvensizliğin olduğu ortaya çıkmıştır. Büyük ölçüde güvenenlerin oranı yüzde 23,6’lık bir paya, kısmen güvenenlerin oranı ise yüzde 30,7’lik bir paya sahiptir. Deprem sonrasında ilk elde yapılan tespitler sonrasındaki depremde can kaybına uğranması güvensizliğin nedeni olmuştur.

Yerleşim yerlerine göre konutla ilgili beklentilere bakıldığı zaman Devletin yapacağı konutlara Erciş’te daha fazla bir talep olduğu (% 66,2) görülmektedir. Bunun yanında Van merkeze bağlı köylerde yüzde 60,6 oranında Devletin yapacağı konutlara talep olduğu görülmektedir. Kırsal kesime yapılacak konutların en azından tarım ve hayvancılık yapan ailelere ait olacağını unutmamak gerekmektedir.

Konut yapımı sürecinde Devletin yapacağı konutlar dışında konut edinmek isteyenlerin kredi talebi meselesinde mal sahibi ve kiracıların aynı oranda kredi almaya taraftar oldukları (% 30) anlaşılmaktadır. Yine kredi konusunda kiracı ve ev sahibi arasında yakın bir oranda kararsızlığın söz konusu olduğu görülmektedir.

İş ve çalışma konusunda ortaya çıkan uzun vadeli beklentilerde ise dikkati çeken husus yüzde 86,2 oranında katılımcının Devletten bir beklenti içinde olduğudur. İşini yeniden kurması gerektiğini

düşünenler yüzde 8,8'lik bir paya, yeni bir iş bulması gerekenlerin yüzde 4,5'lik bir paya sahip olmaları dikkat çekicidir. Afet sonrası ortaya çıkan iyileştirme girişimlerinin ve konut sorununu belli uygulamalarla çözenin yanında daha uzun vadeli bir sorun olarak çalışma veya başka bir deyişle iş hayatıyla ilgili stratejilerde ihmal edilmemesi gerekmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde Van Depreminin hemen arkasından afetin yol açtığı koşullar çerçevesinde gerçekleştirilen alan araştırmasında; ortaya çıkan felaketin, depremzedelerin günlük yaşayışlarına yansıyan boyutları tespit edilmeye ve bu doğrultuda depremzedelerin günlük yaşantıları ve beklentileri değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Özellikle afet sürecinde aktif rol oynayan kamu ve sivil toplum kuruluşlarının büyük bir çabayla ve ortaya çıkan büyük mali külfetleri yüklenerek giriştikleri çabalarda kriz yönetimi konusunda bütün paydaşların içinde yerlerini bulacakları bir yol haritasının eksik olduğu anlaşılmıştır.

Ayrıca 'Afet Yönetimi' olarak da değerlendirilen bu faaliyetler konusunda Üniversitelerde bu isim altında çalışmaların yapıldığı, araştırma merkezlerinin kurulduğu, bilimsel toplantılarla bu çalışmaların paylaşıldığı bilinmektedir. Konunun sistemeleştirilmeye çalışıldığı faaliyetlerin deprem anında, başka bir deyişle afet anında işin içine katılan tüm unsurları kucaklamaktan uzak oldukları anlaşılmaktadır.

Paydaşların bir afet karşısındaki tutum ve davranışlarını kestirmenin güçlüğü ortadadır. Bu bakımdan afetin getirdiği felaketin önüne geçmek konusunda tüm paydaşların tesbiti ve tümünün katılması ile afetin getirdiği felaketin önüne geçmek ve bir yol haritası oluşturmak gereği oradadır.

Bu doğrultuda Başbakanlık AFAD yönetimi, ilgili Bakanlıklar ve Van Valiliği üzerinden yürütülen çalışmalarda deprem sonrası yürütülen hizmet faaliyetleri arasında koordinasyon eksikliği ve iklim koşullarına uygun tedbirlerin yeterince ve anında alınamadığı görülmüştür.

Yine Başbakanlık AFAD yönetimi ilgili Bakanlıkların, Üniversitelerin, Sivil Toplum Kuruluşlarının ve bilhassa gönüllü uzmanların psiko-sosyal destek çalışmaları deprem felaketi sonrasının ihtiyaçlarına göre öngörülmemiş ve bir bütünlük içinde yürütülemedi; sosyal destek çalışmaları ilgili Bakanlıkların uyguladıkları gününbirlik çalışmalarla sınırlı kalmıştır. Afetin ilk zamanlarında ortada görülen birçok kuruluşun kendilerine gerekli bilgi ve verileri topladıktan, gözlemleri yaptıktan veya kendileri açısından önemli faaliyetleri gerçekleştirdikten sonra sahayı terk etmelerinden dolayı sürdürülebilir bir destek programı uygulanamamıştır. Bu araştırma ile bir defa daha deprem sonrası sosyal destek programı konusunda şimdiden hazırlık yapması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak gerçekleştirilen alan araştırmasının belli sınırlılıkları içinde ve üzerinde çalışılan sahanın gösterdiği devamlı değişim ve dönüşüme rağmen; elde edilen veriler, bundan sonra karşılaşılabilecek afetler karşısında yürütülmesi gereken çalışmalara, bir ölçüde de olsa, katkıda bulunmayı ümit etmektedir. Elde edilen veriler bu tür çalışmaların; mevcut afet yönetimi çalışmalarına rağmen, daha kapsamlı bir biçimde sürdürülmesini ön görmektedir.

Afet karşısında girişilen kurtarma, hayatta kalma ve kaybedilen varlıkların telafisi ile yeni bir hayat tarzının gerçekleştirilmesi sürecinin çok kapsamlı ve sistemli çalışmalara ihtiyaç duyduğu açıktır. Türkiye çapında örgütlenmesi gereken bu çalışmaların afet öncesi, afet sırası ve afet sonrasında yapılacak çalışmalarda ülke ölçekli bir biçimde ve bütün paydaşlarla ilişkilendirilmesi gerekecektir. Bütün paydaşların yer alacağı bir afet stratejisi ve eylem planı hazırlanmadıkça, ortaya çıkacak her afet sonrasında karşılaşılabilecek karmaşadan kurtulmanın mümkün olmayacağı açıktır.

ÇOCUK
Akademisi

ÇOCUK VAKFI
ÇOCUK ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

www.cocukvakfi.org.tr

Zafer Sokağı, No:17, Nişantaşı 34371 İstanbul
Tel: +90 0 212 240 23 83, Belgegeçer +90 0 212 230 01 25
www.cocukvakfi.org.tr
eImek: cocukvakfi@hotmail.com
[twitter/cocukvakfi](https://twitter.com/cocukvakfi)
[facebook/Çocuk Vakfı](https://facebook.com/ÇocukVakfi)